

MÉTSZET

ÉPÍTÉSZET
ÚJDONSÁGOK
RÉSZLETEK
SZERKEZETEK

Természetes
megvilágítás

Belső levegő minőség

AZ ÚJJÁSZÜLETETT HÁZ
TÉGLAGENETIKA
SZINTE SEMMI
PARTRA VETETT ERDŐ
AZ EGÉSZ VONZÁSA
A KITELJESEDETT HAGYOMÁNY
EGY VILLA ÁTALAKULÁSA
ÉKSZERDOBOZ A RÓZSADOMBON
1900 ÉVES ADÓSSÁG

Energiaigény

Energiaforrás

www.tervlap.hu

Ára: 890 Ft

2018/5/szeptember/október

Több ázás, még fázás - ráfázás? 2018

A per- és hibamentes építés felé
konferenciasorozat
építésznek

Újabb tanulságos példákkal folytatjuk!

Tovább keressük, melyek azok a szakmai hibák, amik miatt a tervezőket, kivitelezőket a legtöbbször marasztalják el. Szó lesz a vízszigetelések, magastetők, hőszigetelések legtipikusabb hibáiról, amelyet az építőanyag gyártó cégek alkalmazástechnikusi egészítenek ki termék-specifikus hibákkal, ökol szabályokkal, jó megoldásokkal.

Előadók:

Dr. Jámber Attila

ügyvéd (a SZIE YMÉTK oktatója, az ÉpítésiJog.hu portál szerkesztője)

Csermely Gábor

a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv vezető helyettese

Dr. Tóth Elek

címzetes egyetemi tanár (BME Építőanyagok és Magasépítés Tanszék)

A konferencia levezető elnöke **Csanády Pál** okl. építész,
a Metszet főszerkesztője.

Soron következő időpontok és helyszínek:

november 6. – Székesfehérvár

Szabadművelődés Háza (Székesfehérvár, Fürdősor 9.)

november 13. – Miskolc

City Hotel (Miskolc, Csabai kapu 8.)

november 29. – Budapest

Hotel Flamenco (Budapest XI. Tas vezér utca 3-7.)

MÉK 2 pont (2018/165)

SZERVEZŐK: TÁMOGATÓK:

Jelentkezés:

WWW.TERVLAP.HU • WWW.BUILDRENDEZVENYEK.HU

Készül a Főrség épületének falazata a Budai Várban (Fotó: a szerző)

Mi fán terem az a felújítás? A műemlékvédelemben a felújítás igen pontosan definiált fogalom, mint dr. Fejérdy Tamás egyik örökségvédelmi konferenciánkon elmondta, „már helyreállított objektum ismételt jó állapotba hozása”. Ilyen értelemben is mutatunk be felújításokat: a Téma rovatban csak ilyeneket találunk, valamennyi példaértékű. Ugyanakkor a címlapon is szereplő felújítás egy olyan típusú renováció „csúcsa”, amire sokkal többször van szükség: a kulturálisan nem igazán jelentős, átlagépületek energetikai és műszaki felújítása – talán a „feljavító felújítás” lehet a pontos megnevezése ennek a beavatkozásnak. Sok ilyenre lenne szükség, de eddig Magyarországon erről az egy aktívház szintre hozott felújításról tudunk. Az itt bemutatott külföldi felújítások megint kicsit mások, és nem véletlenül díjnyertesek. A spanyol templomrom hasznosítása jó példa arra, hogy régi és új együttélése sokkal magasabb értéket is létrehozhat, mint amit akár a régi középszer visszaépítése, akár a régi elpusztítása utáni új építés jelenthet. A bázeli épület is olyan probléma jó megoldása, amivel városainkban sokszor találkozunk: a régi, kicsi, de műves épület olyan műves folytatása, ami nem akar sem túlzottan különbözni, sem a régit eltagadni, egyszerűen az, ami. A Mecanoo épülete pedig egy park rehabilitációja, egy mesterséges lomboszat létrehozása Tajvanon, áramló terek izgalmas újraalkotásával. Az itt látható fotón nem felújítás, hanem újraépítés zajlik (a Főrség épülete), ami persze a Budai Vár együttese szempontjából – mint az egészből hiányzó egyik elem pótlása – helyreállításnak is tekinthető, kis jóakarattal az egész várpalota felújítása részének nevezhető. Nem úgy a tervezett Pénzügyminisztériumi épület a Szentháromság téren, ahol a „már helyreállított objektumot” nem „jó állapotba”, hanem – egyfajta „eredeti”, de a történeti környezete értékeire negatív hatású – rossz, csúf állapotba kívánják hozni Kallina Mór kevésbé sikerült épületének visszaalakításával és jelentős mértékű visszaépítésével. Ez tehát nem „felújítás”. Inkább afféle „leújítás” lesz. Talán még nem késő átgondolni.

CSANÁDY PÁL

Kiadja az Artifex Kiadó Kft., 1119 Budapest, **Bikszádi utca 25.** / 36-1-783-1711 / info@artifexkiado.hu / www.tervlap.hu, www.epitesimegoldasok.hu, www.kamaraikpzesek.hu, www.cpr.hu / ISSN 2061-2710 / Terjesztő: Magyar Posta Zrt. / Hirdetésfelvétel, termékek: Berta Ágnes 36-20-396-5671, Sárdy Csaba 36-20-240-7232 / Alapító-főszerkesztő: Szende Árpád / Főszerkesztő, felelős kiadó: Csanády Pál 36-20-312-4514 / Főszerkesztő-helyettes: Ware-Nagy Orsolya / Szerkesztő: Dobossy Edit / Szakmai tanácsadók: Csajbók Csaba, Cságoly Ferenc, Vukoszávlyev Zorán, Wesselényi-Garay Andor, Gáspár László, Nagy Sándor, Czigány Tamás (Győr), Lengyel István (Debrecen), Patartics Zorán (Pécs), Ripszám János (Siófok) / Lapterv és nyomdai előkészítés: Csányi Tamás, xfergrafika.hu / Nyomda: D-Plus / Olvasószerkesztő: Hudáky Rita / Előfizetés egy évre: 4900 Ft, két évre: 8900 Ft, három évre: 11 900 Ft. Előfizetés kizárólag elektronikusan a terlvap építész közösségi portálon keresztül: www.tervlap.hu / Az építészeti alkotásokat bemutató cikkek lektoráltak.

A BME Épületszerkeztani Tanszéke – nyolc éve – Gábor László professzor úr 100. születésnapja tiszteletére szervezett először Épületszerkezeti Konferenciát. A rendezvény hagyományt teremtett; ezt követően évente más témában került sor egy-egy szakterület átfogó elemzésére, az ezzel kapcsolatos kutatói, szakértői, szaktervezői, és oktatói tapasztalatok összegzésére. A hiánypótló szerepet betöltő szakmai konferenciák cégismertetőktől, termékektől mentesen tárgyaltak témákat (pl. környezettudatos építés, épületrekonstrukció, épületfizika, különleges épületek, stb.) vagy épületszerkezeti elemeket (pl. vízszigetelések, homlokzatok).

A 2018. évi konferencia a sportcélú épületek, és az ezeknél alkalmazott műszaki megoldások ismertetését tűzte ki célul. A megközelítés páros bemutatásokon keresztül történik, hiszen az építészeti elképzelés épületszerkezeti megoldások segítségével, az épülettervezés folyamatában feloldódva adja meg a létesítmények végső esztétikai, illetve használati értékét.

VIII. ÉPÜLETSZERKEZETI KONFERENCIA

SPORTLÉTESÍTMÉNYEK

Időpont:
2018. november 20.

Helyszín:
BME Központi épület
1. emeleti Díszterem

További információ:
www.epszerkkonferencia.hu
www.epszerk-konferencia.hu

alkotások és alkotók:

Puskás Stadion
Skardelli György, Becker Gábor, Kakasy László, Reisch Richárd

Székesfehérvár, Alba Aréna
Balázs Mihály, Tarnóczki Tamás, Horváth Sándor

Gödöllő, Városi Sportcsarnok
Gyürki Pál, Dobszay Gergely

Pannonhalma, Kosárlabdacsarnok
Gutowski Róbert, Horváth Sándor

Kazincbarcika, Don Bosco Sportközpont
Szász László, Páricsy Zoltán

szakmai témák:

Takács Lajos
Kiűrités és füstterjedés egyesített szimulációja

Pataky Rita
Sportcélú épületek padló szerkezetei

Hunyadi Zoltán, Mesterházy Beáta,
Nagy Attila
Sportlétesítmények akusztikai tervezése

T E R M É K E K

- 4 Ablakbeépítés
 7 Kárpitozott homlokzat
 8 Világos terek a tiszta zenéért
 10 A tető légérzékenyebb részei a részletmegoldások
 12 Új kiadványok a falazott szerkezetek méretezéséhez, igazolásához
- 13 **Mai szemmel** / Ciprus csárda, Szarvas (1981–1985) | Építész: **Csete György** (1937–2016)
 14 **A_pro'** / Dobozok a lejtőn

M E T S Z E T

- 16 Az újjászületett ház | Építész: **Kistelegdi István**

K Ü L H Ö N

- 24 Téglagenetika | Építész: **AleaOlea**
 28 Szinte semmi | Építész: Dominique **Salathé**, Andreas **Reuter**
 32 Partra vetett erdő | Építész: **Mecanoo**

T É M A : F E L Ú J Í T Á S

- 38 Az egész vonzása | Építész: **Szabó Levente**
 44 A kiteljesedett hagyomány |
 Építész: **Nagy Csaba**, **Pólus Károly**, **Benedek Botond**, **T. Major Krisztina**
 48 Egy villa átalakulása | Építész: **Kokas László**
 52 Ékszerdoboz a Rózsadombon | Építész: **Mányi István**, **Mányi Dániel**
 56 1900 éves adósság

Z Ö L D R O V A T

- 60 A WELL minősítés megszerzése felújított épületben

T E R V P Á L Y Á Z A T

- 62 Az UNstudio nyerte a Beulah torony tervpályázatot

A K T U Á L I S

- 64 Az Egyház – 12. SZÉK

K Ö N Y V

- 66 Dialógustól a monográfiáig / Somogyi Krisztina: Golda János
 68 **Abstracts in English**
 70 **Tervezők, szerzők**
 72 **Ciki** / És akkor az öreg torony azt mondta...

Ablakbeépítés – korlátok és lehetőségek a csatlakozó hőszigetelt homlokzati bevonatrendszer szempontjából

Hiába esett olyan sok szó a hatályba lépésük óta eltelt 5 évben a CPR rendeletekről, alkalmazásukról és a velük járó felelősségekről, jelentőségük és kihatásuk a részleteképzések kötöttségeire a mai napig nem vált közismertté. Az alábbiakban e kötöttségek megismerésében nyújtunk segítséget, illetve bemutatjuk a tervezők és kivitelezők rendelkezésére álló lehetőségeket is.

Építménybe beépítésre szánt építési termék* (és/vagy készlet**) minden releváns (és/vagy jogszabályban előírt) elvárt műszaki teljesítményét tervdokumentációban (vagy tervek hiányában építési szerződésben) kell rögzíteni (275/2013 Korm. rendelet 4. § (1) bek.). Építési termék/készlet építménybe történő beépítésének általános feltétele, hogy az adott termék/készlet teljesítményadatai ismertek (igazoltak) legyenek és megfeleljenek a rá vonatkozóan (tervdokumentációban vagy szerződésben) meghatározott elvárt (vagy jogszabályban előírt) műszaki teljesítményértékeknek (275/2013 Korm. rendelet 5. §).

A hőszigetelt homlokzati bevonatrendszerek (a továbbiakban: Rendszerek) egyik leg-többet emlegetett teljesítményadata az 54/2014. BM. rendelet (OTSZ) 26. §-a által előírt homlokzati tűzterjedési határérték kö-

vetelmény (mely az épület szintszámától függően legalább 15 vagy 30 vagy 45 perc lehet). Ennek a követelménynek a teljesülését fő szabályként az MSZ 14800-6 számú szabvány szerinti vizsgálattal igazolhatják a szükséges akkreditációval rendelkező vizsgálóintézetek (például ÉMI KHT, TÜV Rheinland Kft.). A vizsgálóintézeti igazolás (Nemzeti Műszaki Értékelés, közkeletű nevén: Rendszerengedély) minden esetben a megvizsgált Rendszer (modell) teljes egészére (az anyagminőségek, a rendszerfelépítés és a részleteképzés együttesére) vonatkozik. Ez az összefüggés kötelező kapcsolatot teremt a (minősített) Rendszer és a hozzá tartozó részleteképzés között.

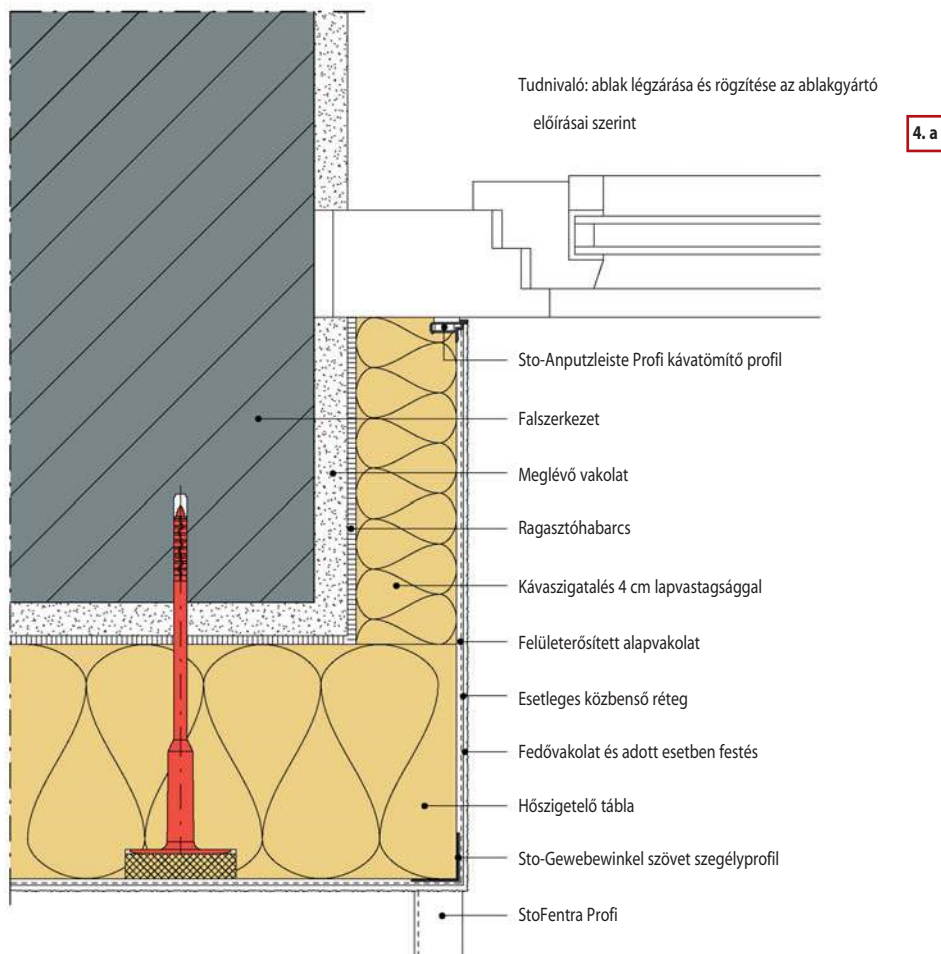
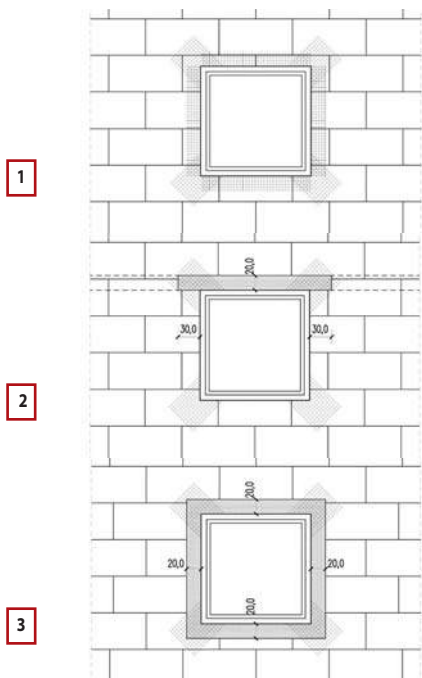
A vizsgálati modellek a hőszigetelt homlokzati bevonatrendszerek (idegen rövidítéssel: ETICS) kialakítására vonatkozó Uniós Irányelv (ETAG 004 - Guideline (...) of External Thermal Insulation Composite Systems with

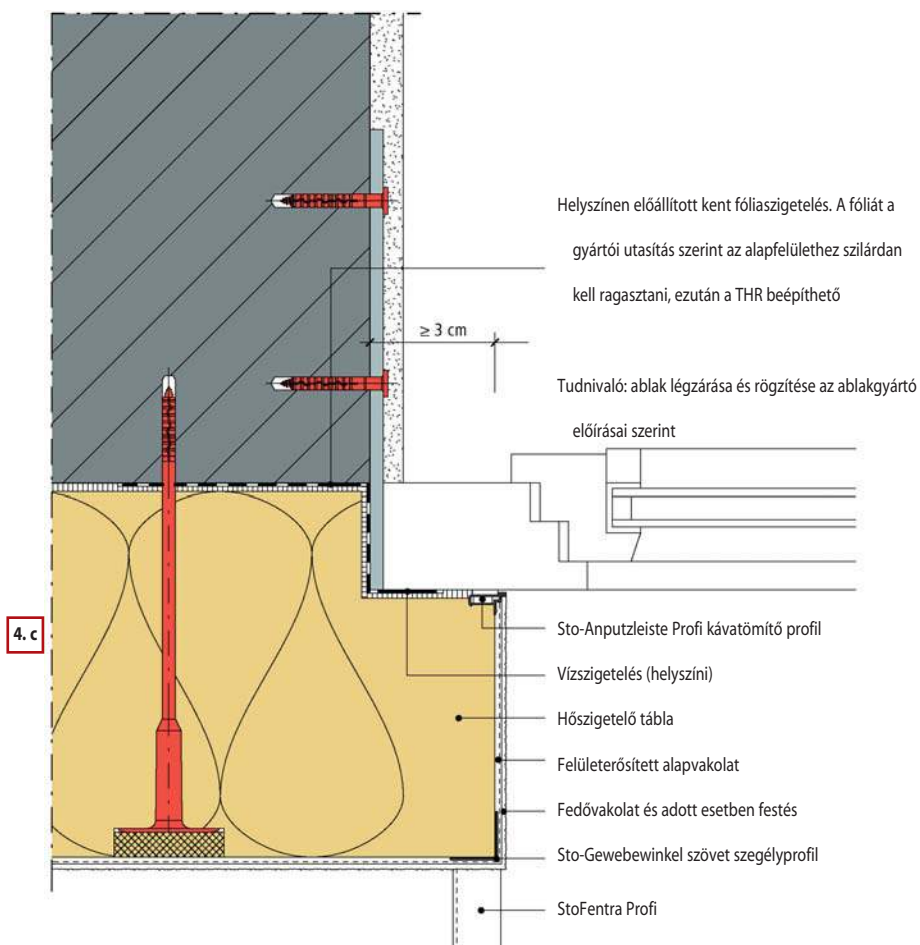
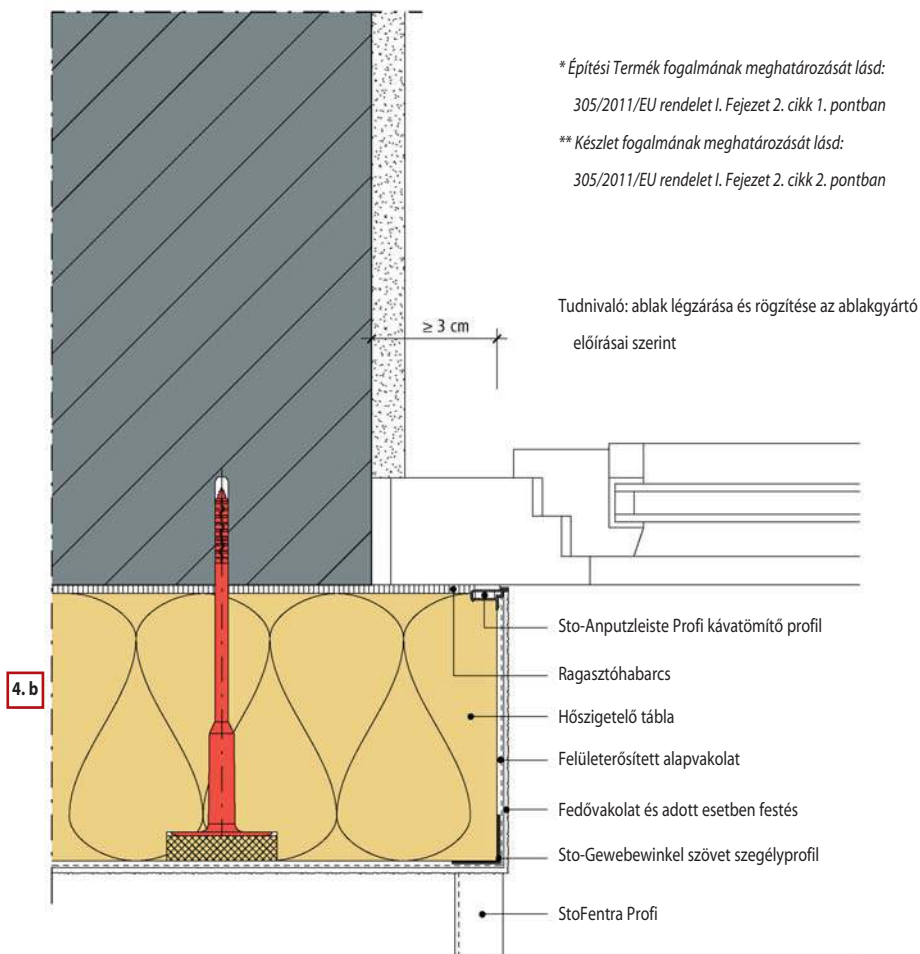
Rendering) szabta kereteken belül a gyártók („rendszergazdák”) saját belátása szerint (a mozgásteret szabadon kihasználva) alakíthatók ki, így azok sok apró – de adott esetben fontos – részleteképzésben eltérnek egymástól. Éppen ezért nem lehet (nem is sikerült) egységesíteni a tárgyi részleteképzések megoldásait.

Fentiek alapján fontos megérteni, hogy a címben érintett részleteképzések kidolgozására vonatkozó tervezői szabadság csak az érintett (vizsgálattal igazolt, vagyis minősített) Rendszerek közül történő választásra korlátozódik: a Rendszer (anyagminőség) megválasztásával a hozzá tartozó részleteképzés kötötté válik.

A helyzetet tovább bonyolítja, hogy az OTSZ (54/2014. BM. rendelet) több, jellegben eltérően kialakítandó megoldást különít el:

■ 10 cm-t meg nem haladó hőszigetelés vastagság esetén nem szükséges tűzvédő sáv

(vagyis kőzetgyapot) alkalmazása a nyílás környezetében (54/2014. BM. rendelet 25. § (4) bek.) (1. ábra);

10 cm vastagság fölött pedig a nyílászáró síkjának megválasztásától függően is különböző eseteket nevez meg:

falsíkban vagy falsíkon belül beépített nyílászáró esetén csak a nyílás felett (nyílásonként úgynevezett szemöldöksávként, vagy a nyílások felett az épületen egybefüggően körbefutó övparkányszerű sávként) szükséges a tűzvédő sáv (vagyis kőzetgyapot) alkalmazása (54/2014. BM. rendelet 25. § (4) bek. a) és b) pontok) (2. ábra);

falsík elé épített nyílászáró esetén pedig nyílásonként kötelezően, a nyílást teljesen körbevevő módon szükséges a tűzvédő sáv kialakítása (54/2014. BM. rendelet 25. § (5) bek.) (3. ábra).

A tűzvédő sáv nélkül kialakított, vagyis – a nyílás körül is mindenütt és a teljes homlokzaton – kizárólag éghető hőszigetelést tartalmazó Rendszerek esetén a tűzterjedési követelménynek megfelelő tüzeseti tartósságot (az éghető hőszigetelés tűzterhelés hatására történő eltűnését követően) kizárólag a vakolati zárórétegek megerősítése, az úgynevezett bandázsolás (vagyis a nyílás pereme mentén körbefutó sávban a falra ragasztott és a káván körbefuttatott hálórősítésű vakolatréteg) képes biztosítani. A bandázsolás a különböző vizsgálati modellekben nagyon különböző vonalvezetéssel és akár a kőzetgyapot tűzvédő sávval kombinálva is előfordulhat. Fontos azonban megérteni, hogy ezek a falsíkra ragasztott (a hőszigetelés mögé behajtott) vakolatrétegek vonalmenti hőhidat képeznek a nyílás körül (ráadásul bonyolítják a kivitelezést és ezáltal növelik a szükséges munkaidőt és drágítják a munkadíjat is), ezért lehetőség szerint érdemes olyan (minősített) rendszer-megoldást keresni, amellyel ezek alkalmazása elkerülhető.

Tűzvédő sáv alkalmazásakor a helyzet megváltozik: a tűzvédő sávban ugyanis kizárólag „Nem éghető” besorolású (némiel ugyan drágább) hőszigetelő anyag alkalmazható. A tűzvédő sávval kialakított esetekben a szabványos tűzterhelésnek ellenálló hőszigetelés önmagában is képes segítséget nyújtani a Rendszernek a tűzterhelés elviselésére, így – amely Rendszereknél a vizsgálat ezt igazolja – lehe-

tőség van a bandázsolás elhagyására, ami optimálisabb részletképzést tesz lehetővé (megszűnik a vakolatréteg hőszigetelés mögé hajtása miatti vonalmenti hőhídhatás, a részletképzés gyorsabban és egyszerűbben kivitelezhető).

Fentiek alapján már megérthető, hogy az építményekre vonatkozó alapvető követelmények teljesülésével kapcsolatos (például energetikai, páratechnikai, zajvédelmi és a tartóssággal összefüggő stb.) ismereteken túl az eddig megszokottnál részletesebb tájékozódás szükséges az adott épület minden érintett részletére alkalmas Rendszer és a hozzá tartozó részletképzés kiválasztásához.

Milyen lehetőségeket kínál ebben a helyzetben a Sto?

Mindegyik, OTSZ-ból levezethető változatra rendelkezünk minősített (a lehető legegyszerűbb kialakítású és a legkevesebb kompromisszumot tartalmazó) megoldással.

Éghetetlen hőszigetelésű rendszerek:

A teljes egészében éghetetlen hőszigeteléssel készülő rendszerek (például a kőzetgyapot hőszigetelésű StoTherm Mineral, vagy az itthon kevésbé ismert ásványi habkő hőszigetelésű StoTherm Cell) Európai Műszaki Értékelésekkel rendelkeznek és optimálisan egyszerű részletképzéssel alakíthatók ki (4.a, 4.b, 4.c ábra). Ezek a rendszerek tűzbiztonság szempontjából bármilyen szigorú követelmény esetén használhatók (az OTSZ sem támaszt velük szemben semmilyen további – például tűzterjedési – követelményt), bár kevésbé kedveltek, mint az olcsósága miatt elterjedt polisztirolos rendszerek.

Éghető (konkrétan polisztirol) hőszigetelésű rendszerek (mindegyik változatban 45 percet meghaladó tűzterjedési határértékkel):

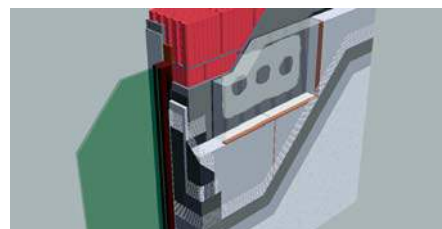
Legfeljebb 10 cm hőszigetelés vastagságig alkalmazható a tisztán polisztirol hőszigetelésű, kőzetgyapot tűzvédő sáv nélküli megoldás (StoTherm Vario 1. rendszerváltozat), a káva mentén a homlokzati hőszigetelő lap egyszerű U-alakú bandázsolásával. Ebben az esetben a tűzvédelmi követelmények biztosítása érdekében szükség volt a kivitelezés minimális mértékű bonyolítását és a bandázs vonalmenti hőhídasságát eredményező kompromisszumra. Ennél a változatnál a kávéban is alkalmazható (legfeljebb 2 cm vastagságú) polisztirol,

vagy tetszőleges vastagságú kőzetgyapot hőszigetelés (5. ábra).

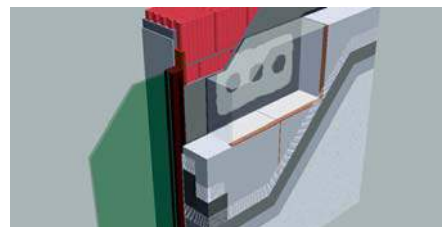
A kőzetgyapot tűzvédő szemöldöksávval vizsgált rendszerfelépítés (StoTherm Vario 2. rendszerváltozat) 20 cm hőszigetelés vastagságig ÉS falsíkba (vagy kávéba) épített nyílászáró esetén alkalmazható, optimálisan egyszerű (bandázsmentes) kivitelezéssel és a bandázsolás vonalmenti hőhídhatásától mentesen (6. ábra). A káva hőszigetelési igénye esetén fontos részletkérdés, hogy ennél a változatnál a kávéban kizárólag nem éghető (például kőzetgyapot) hőszigetelés alkalmazható.

Falsík elé konzolozott nyílászárónál (és/vagy 20 cm feletti hőszigetelés vastagság esetén) a nyílás körül teljesen körbefutó tűzvédő sáv kialakításával vizsgált rendszerfelépítés (StoTherm Vario 3. rendszerváltozat és StoTherm Classic 1. rendszerváltozat, valamint a kétrétegű hőszigetelést tartalmazó (felújító) rendszerek: StoTherm Vario Aufdoppelung és StoTherm Classic Aufdoppelung) tetszőleges (akár 40 cm összvastagságú) hőszigetelés esetén is alkalmazhatók. A káva hőszigetelési igénye esetén a kávéban ezeknél a változatoknál is kizárólag nem éghető hőszigetelés alkalmazható. A falsík elé konzolozott nyílászáróval történő kialakításnak a fő műszaki kérdése a nyílászáró külső oldali szélzáró gallér (népszerű nevén az EPDM-gallér) rögzítettségének megoldása és ezzel összefüggésben a gallér vonalvezetésének újragondolása volt. (A megszokott megoldással az eltérő síkban elhelyezkedő tok és a falsík között – a mögé helyezett hőszigetelés felett – ferdén átvezetett gallér éppen abban a sávban lehetetlenítené el a hőszigetelés rögzítéséhez szükséges stabil alapfelületet, amelyre az OTSZ előírása szerinti 20 cm széles tűzvédő sáv éghetetlen hőszigetelését rögzíteni kell, így megoldást kerestünk a gallér stabil alapfelületre történő teljes felületi ragasztásos rögzítésére) (7. ábra).

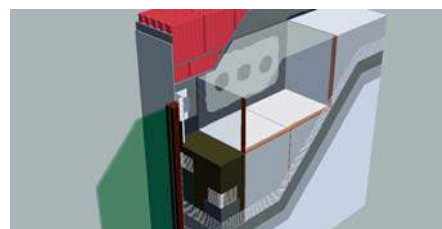
Végül egy örömhír a tervező kollégák számára: egy konkrét termék (Rendszer) megnevezése végtelen egyszerűsítésre ad lehetőséget (így óriási segítséget nyújthat) a tervdokumentáció összeállításában. A jogszabály szerint ugyanis egy egyértelműen beazonosítható termék (Rendszer) pontos nevének megadásával egyszersmind az adott termék

5

6

7

(Rendszer) összes (egyébként a gyártók által nyilvánosságra hozott és így bárki számára szabadon hozzáférhető) teljesítményadata egyúttal megadottnak tekinthető, azokat ezen felül már nem kell összegyűjteni és a dokumentációban külön közölni! (275/2013 Korm. rendelet 4. § (3) bek.)

Molnár Zoltán Péter

okl. építészmérnök, tervezői tanácsadó, Sto Építőanyag Kft.

- [1] 10 cm-t meg nem haladó hőszigetelés vastagság esetén nem szükséges tűzvédő sáv alkalmazása a nyílás környezetében
- [2] 10 cm-nél vastagabb hőszigetelésnél, falsíkban vagy falsíkon belül beépített nyílászáró esetén csak a nyílás felett szükséges tűzvédő sáv kialakítása
- [3] 10 cm-nél vastagabb hőszigetelésnél, falsík elé épített nyílászáró esetén nyílásonként kötelezően, a nyílást teljesen körbevevő módon szükséges a tűzvédő sáv kialakítása
- [4] A teljes egészében éghetetlen hőszigeteléssel készülő Sto rendszerek Európai Műszaki Értékelésekkel rendelkeznek és egyszerű részletképzéssel alakíthatók ki
- [5] Legfeljebb 10 cm hőszigetelés vastagságig alkalmazható a tisztán polisztirol hőszigetelésű, kőzetgyapot tűzvédő sáv nélküli megoldás, a káva mentén a homlokzati hőszigetelő lap egyszerű U-alakú bandázsolásával
- [6] A kőzetgyapot tűzvédő szemöldöksávval kialakított rendszerfelépítés 20 cm hőszigetelés vastagságig ÉS falsíkba épített nyílászáró esetén alkalmazható
- [7] 20 cm feletti hőszigetelés vastagságnál a nyílás körül teljesen körbefutó tűzvédő sáv kialakításával készülő rendszer

Kárpitozott homlokzat

DOX Kortárs Művészeti Központ, Prága

2015 júniusában a Fatra a.s. technikusai felkérést kaptak a DOX Kortárs Művészeti Központ részéről egy atipikus homlokzati rendszer kidolgozására. A tervezés során az építészeti inspirációt a Details magazinban publikált, franciaországi „Le temps machine” (Időgép) projekt adta. A cél olyan egyedi homlokzat megalkotása volt, amely megjelenésében a gombokkal behúzott kárpitozású kanapékra emlékeztet – megvalósításához pedig igen merész módon a tetőkön alkalmazott Fatrafol PVC-P lemezeket használták.

A megfelelő konstrukció kidolgozásához a kollégák nagyméretű modelleket készítettek, melyeken a megoldásokat tesztelni tudták. Az első modellt 1,5 mm vastag, poliészter hálóval erősített Fatrafol 810/V lemezzel fedték, RAL 7040 (világosszürke) színben. A lemezt raszterben osztott Fatranyl fóliabádoggal rögzítették, melyre a Guardianweld technológiájával pontszerűen hegesztették az anyagot. Az elkészült minta bár homlokzatburkolatként megállta a helyét, esztétikailag mégsem felelt meg az elvárásoknak. A második kísérletben már üvegszövettel erősített Fatrafol 818/V-UV lemezeket használtak, illetve elhagyták a fóliabádogot és helyette a Guardianweld rögzítőpontjait alkalmazták. Esztétikailag ez a megoldás sem bizonyult megfelelőnek, de az is kiderült, hogy a kisebb nyúlással rendelkező lemezek nem alkalmasak a feladatra. Az eredmények fényében a Fatra a.s. szigetelőcsapata bevonta anyacégét is a fejlesztésbe.

A futurisztikus „kárpitozott” homlokzat harmadik és jelentősen nagyobb modellje 2017 márciusában született. Az új megközelítés szerint a PVC lemezek rögzítését ragasztott menetesszáraz és az indukív hegesztés kombinációjával oldották meg, ezzel elegáns és megbízható választ adva a problémára. A tervezés során a rendszer minden paraméterét újra kellett számolni, hiszen a Fatrafol lemezek immár nem csupán esztétikai funkciót láttak el, hanem a homlokzat védelméről is gondoskodniuk kellett. Ez a megoldás mindenki-

1

2

nek elnyerte a tetszését, és 2017 júliusában elkezdődött a homlokzatburkolat megvalósítása, ami 2018 tavaszára be is fejeződött.

Ma már bárki gyönyörködhet a napajdelmai gyártó vízszigetelő lemezeiből készült rendhagyó homlokzat műszaki és építészeti egyediségében. Bár a DOX homlokzata igazán egyedi megjelenést kapott – hála a projekt előkészítése során végbement intenzív együttműködésnek az építészek, illetve a gyártók és fejlesztők között –, a befektetett munka és a felmerült nehézségek alapján nem várható, hogy ez az alkalmazás a mindennapok gyakorlatában is elterjedne. Ennek ellenére megerősítést nyert, mennyire sokszínűen alkalmazhatók a Fatrafol vízszigetelő lemezei.

Fatra Izolfa Zrt., Nagytarcsa

[1] A homlokzatburkolathoz 1,5 mm vastag, hagyományos szürke színű Fatrafol 810/V lemezzel esett a választás, melynek felső felülete UV álló és a szélsőséges időjárás sem károsítja

[2] A lemez megerősítéséhez használt PES háló lehetővé teszi az egy rétegben alkalmazott lapostetőszigetelő-anyag mechanikai rögzítését és növeli a szakitószilárdságát

Világos terek a tiszta zenéért

Szigorúság és egymásba fonódó terek jellemzik azt a zeneiskolát, amelynél a Baukooperative építész-iroda megkísérelte megalkotni a zene tisztaságát visszatükröző és a tanulás szolgálatába állított iskolaeépület új példáját. A cél megvalósításához egyszerű, tiszta színeket és rengeteg természetes fényt használtak eszközként, melyet elsőosztályú anyagokkal és tetőtéri ablakokkal, fénycsatornákkal biztosítottak. Az eredmény egy kortárs megoldásokat felvonultató, mégis otthonos épület lett.

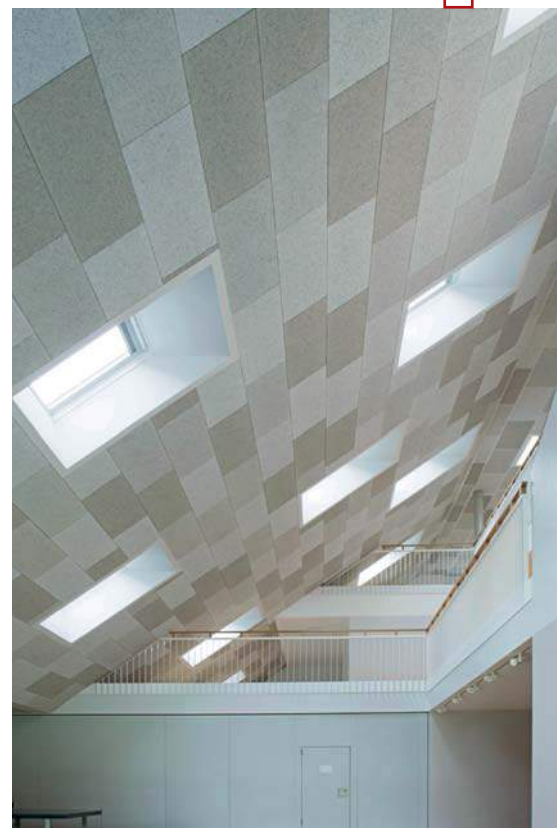
Az alsó-ausztriai kisváros, Weissenbach zeneiskolájának felújítása és bővítése során a Baukooperative csapata felismerte, hogy az igazán jó zeneiskolának nem csak kiváló akusztikával kell rendelkeznie, de olyan terekből kell felépülnie, amelyek elég nagyok a hang terjedéséhez és a közönség leültetéséhez, ugyanakkor figyelmünket semmi nem tereli el a zenéről. Így alakult ki a már meglévő, szigorú szerkesztésű iskolából összekapcsolt terekből álló, különleges fényviszonyokkal bíró épület.

A merev, középtengelyes szimmetriára szerkesztett homlokzatot a nyolc szabályos, 4:1-es arányú szalagablak és a markáns koronázópárkány uralja. A homlokzat síkjából kissé kiugratott bejárat – amelynek előtetője épp az épület magasságának felére esik – némi dinamizmust ad az épületnek. Ezt a horizontális merevséget a bővítés során jó érzékel oldották fel az épület hátsó traktusában egy kétszer megtört fészlátortetővel, amelynek szürke oromfala élesen elkülöníti a főépülettől, egyben össze is köti azt a csarnokszerű melléképülettel. A különböző épületrészeket a hátsó traktus felé végigfuttatott, egyszerű előtető köti össze, amelynek szürke, karsú tartóoszlopai reflektálnak a fölé magasodó oromfalra. Alatta a teljes falfelületre feszített üvegajtórendszer enged betekintést a belső térbe, de össze is köti azt a külsővel – így sikerült bentről nézve az öreg platánfát mintegy keretbe foglalni, szinte beemelni az épületbe. Ezzel a megoldással egyfajta természetközeli-ség-érzetet kölcsönözve használóknak.

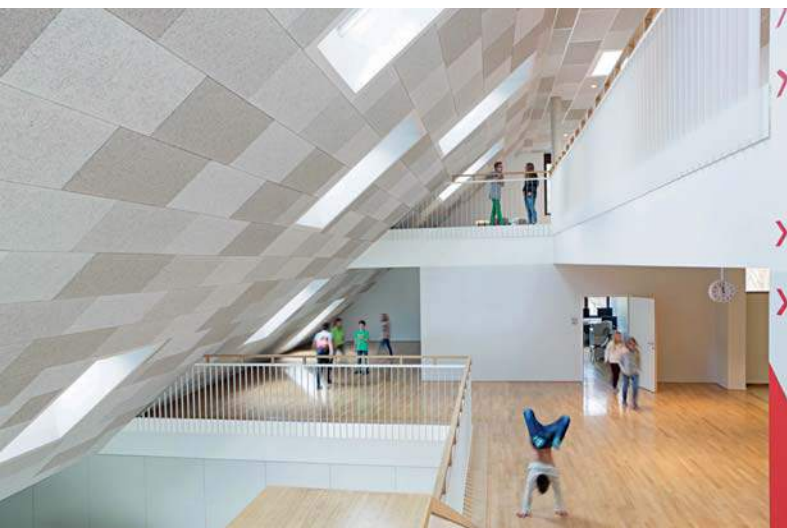

Számos kutatás szól arról, hogy a napfény mekkora szerepet játszik a tanulási képességek fejlesztésében. Mivel tehát a természetes fény hozzájárul a gyerekek fizikai és mentális fejlődéséhez, rendkívül fontos, hogy az épület, amelyben tanulmányaikat folytatják, biztosítsa a megfelelő körülményeket és pozitívan befolyásolja teljesítményüket. Ezt szem előtt tartva a tervezők amellet, hogy e zeneiskola bővítésénél külön figyelmet fordítottak a lehető legjobb bevilágításra, megnyugtató, otthonos hely létrehozására is törekedtek, hiszen a gyerekek így szívesebben töltik itt idejüket.

Az új épületrész régihez közvetlenül és szervesen kapcsolódó részében világos, kikapcsolódásra és tanulásra is alkalmas teret alkottak. Nagyon egyszerű, tiszta színezést választottak annak érdekében, hogy figyelmünket a benne lévőkre és a zenére tereljék. Minden falat a fehér, a padlót a fa természetes színe, míg a födémeket és a tetőszerkezetet a szürke különböző árnyalatai jellemzik. E hár-

masság minden helyiségben jelen van, ezáltal homogén, egybefüggő jel-
leget adva a tantermek és folyosók sorának, amit a számos pontról be-
áramló természetes fény fog össze és az épületet használó tanárok, diá-
kok töltenek meg színnel és élettel.

5

A félnyeregteret alatti tér vált az iskola legizgalmasabb építészeti meg-
oldásainak helyszínévé. A tető alacsony hajlásszögű szakaszára alul
VELUX fénycsatornák, felül lapostetős felülvilágítók, míg a meredekebb
felületére szabálytalanul elhelyezett, hatalmas VELUX tetőtéri ablakok
kerültek. Az itt elhelyezett közös terek szabadon használhatók és ruga-
lmasan alakíthatók, a gyerekek itt játszhatnak, leülhetnek beszélgetni, de
a tanórák tantermeiből való kimozdításának helyszínévé is válhatnak.

A tervezők tudatosan választották a VELUX tetőtéri ablakokat és fény-
csatornákat, hiszen a tisztaság, a fény és az otthonosság triászának meg-
teremtéséhez a lehető leghatékonyabb hőszigetelő és fényáteresztő tu-
lajdonságokkal rendelkező termékekre volt szükség. Az építészek által
elképzelt utat pedig igazolni látszik a használók elégedettsége és lelke-
sedése.

VELUX Magyarország Kft., Budapest

(x)

- [1] A kialakított épületegyüttes szervező eleme a mindent átható természetes fény, a folyamatosan
változó, dinamikus fényhatások, amit VELUX tetőtéri ablakok és fénycsatornák segítségével valósí-
tottak meg az épületben
- [2] A teljes belső téren a funkcionalizmus és az egyszerűsége való törekvés érhető tetten, s bár hori-
zontális hangsúlya a belső téren is uralkodik, ezen a korlátok függőleges pálcái sokat lazítanak
- [3] A félnyeregteret alatt elhelyezett közös terek kiemelkedően világosak és otthonosak lettek, mivel
pedig a nagy felületet a sötét különböző árnyalataival burkolták, sajátosan játékos atmoszférát si-
került létrehozni

O^{a mi} Otthonunk

- » Háznéző, lakásbemutatók
- » Építészeti, lakberendezési ötletek
- » A jövőre gondolva: építsünk passzívházat!
- » Szakértő tanácsok építőknek, felújítóknak

Digitálisan is olvasható
a digitalstand és a dimag weboldalán!

A tető legérzékenyebb részei a részletmegoldások

A Terrán Tetőcserép Gyártó Kft. világszínvonalú gyártástechnológiájának, illetve a kiváló minőségű alapanyagoknak köszönhetően a Terrán beton tetőcserepek vízzáróak és méretpontosak, nem deformálódnak, ezáltal tökéletesen illeszkedő héjazat kialakítását teszik lehetővé, ami fontos feltétele a vihar- és fagyállóságnak.

A tetőfedés készítésekor a legnagyobb gondot nem az általános mezők kialakítása okozza, hanem az egyéb szerkezetekhez való csatlakozások szakszerű elkészítése. A fedés megbízhatósága érdekében különös odafigyelést és körültekintést igényel az ereszt, él, gerinc, vápa, fal- és kéményszegély csomópontjainak megoldása, valamint a megfelelő tetőfólia kiválasztása – és a tökéletes fedés kialakítása érdekében komplett rendszerben érdemes gondolkodni.

A vápa kialakítása

A vápa (tetőhajlat) kivitelezése az egyik legbonyolultabb részlet a tetőn. A vápalemez a vizet az ereszcatornába vezeti, kialakítása bádogozással, acél- vagy alumíniumlemezekkel történik. Kiemelten fontos, hogy a vápalemezt még a fóliaterítés előtt beépített teljes felületű aljzatra kell feltenni. A vápa vízterhe-

lése általában igen jelentős, hiszen mindkét csatlakozó tetőfelületre érkező csapadékot ez a szerkezet vezeti le az ereszig, éppen ezért elengedhetetlen a tetőfelület vízzáró csatlakoztatása, beleértve a nem látható szerkezeteket is (például alátétfólia). Az alátéthéjazat vonalvezetését úgy tanácsos megoldani, hogy a fólián esetenként megjelenő nedvesség akadálytalanul lejuthasson az ereszvonalig, ahol le tud cseppenni a szerkezet károsítása nélkül. A vápalemez hőmozgását is lehetővé kell tenni, ezért a rögzítést rögzítőfércekkel (úgynevezett hafterekkel) kell megoldani a vápalemez átlukasztása nélkül. A hornyolt cserepből készíthető egyrétegű fedés esetén az aláfektetett vápát alkalmazzuk, ami azt jelenti, hogy a mindkét oldalról érkező cserépfedés egy fémlamezre fed rá. A cserépfedések nem érhetnek le a vápa tengelyéig, hogy a levelek, egyéb szennyeződések el tudjanak távozni a tetőről. A cserép és a fémlamez közötti hézagot pedig vápatömítővel kell tömíteni.

Elsődlegesen a műszaki szempontokat javasolt mérlegelni, hiszen a legkisebb hiba is jelentős épületkárhoz vezethet, ezért kerülendő a kevésbé UV álló műanyagok és gumik. A legmegbízhatóbb megoldás jó minőségű fémlamezből készül. A gyártók rendszerében

megtalálhatók azok a bevonatos fémlamezek, amelyekkel tartós és nem mellelesleg esztétikus vápa készíthető.

Az ereszt szakszerű kialakítása

A vápához hasonlóan az eresznek is kiemelt szerepe van, hiszen amellet, hogy elvezeti a csapadékot, a tető szellőzésében is fontos feladatot lát el.

Az ereszt fogalmába nemcsak az ereszcatorna, hanem a tetőszerkezet szarufavég kialakításának minden részlete is beletartozik, ideértve a deszkázatot, a beszellőzést, az ereszpallót vagy az ereszlécet, valamint az ereszcatorna-rendszert is.

A megfelelő ereszcatorna-rendszer kiépítésekor több feladat is elengedhetetlen: kialakítani a legelső cserépsor teherbíró tartószerkezetét, levezetni a vizet a cserépfelületről az ereszcatornára, de a tetőfólián összegyűlő nedvességet is rá kell vezetni a cseppentőlemezre, hogy onnan lecseppenhessen.

Kiemelten fontos a héjazat alatt lévő légréteg(ek)et épületfizikai megfontolások miatt átszellőztetni. A légrés beszellőzése minden esetben az ereszképzésnél a tető peremén, a cseppentőlemez felett történik. A levegő áramlása, kiszellőzése szellőzőcserepek el-

1

2

helyezésével biztosítható. Az átszellőztetett légrés megfelelő méretű beszellőző keresztmetszetén keresztül mozgó levegő gondoskodik arról, hogy a pára távozzon a fedés alól, ezáltal a lécezés élettartama kellően hosszúvá válik. Minden esetben meg kell akadályozni, hogy a madarak, rágcsálók, rovarok bejussanak a cserép alá, ez szellőzőrács vagy lezárófésű elhelyezésével oldható meg.

A kivitelezési típushibák megelőzhetők, ha a www.acskereso.hu oldal segítségével megfelelő szakembereket kérünk fel a tetőrendszer felépítéséhez. Az egyik gyakori hiba, hogy amennyiben az ereszlambériát, illetve -deszkázatot nem a szarufavégbe süllyeszti (statikai okokból vagy más okból), akkor vízszák jöhet létre a fólia felületén, illetve túlságosan leszűkülhet a beszellőző keresztmetszet. Ezt célszerű már a tervezés során méretezéssel ellenőrizni. A másik típushiba, hogy a tetőfóliát mindenáron az ereszcatornába próbálják beerőltetni. Erre semmi szükség, hiszen a fólián megjelenő nedvesség normál hajlásszögnél nem lesz olyan mértékű, amit feltétlenül el kell vezetni. Az esetek döntő többségében megengedhető, hogy a lecsapódott nedvesség a cseppentőlemezről cseppenjen a talajra vagy az ereszcatornába.

A tetőfólia kiválasztása

A tetőfólia akadályozza meg, hogy a külső nedvesség és a lecsapódó pára bejusson a tetőtérbe. Mára a szakemberek egyöntetű véleménye az, hogy a tetőfólia rendkívül fontos és kihagyhatatlan része a tetőnek.

Érdemes rendszerben gondolkodni – így az adott igénynek legmegfelelőbb, rendszerkompatibilis, hosszú élettartamú megoldás kapható. A tetőfedőanyag-gyártók a saját termékeikhez illeszkedő megoldásokat kínálnak, és – a kommersz fóliáktól eltérően – garanciákat is vállalnak. A tetőfóliának vízzárónak, páraát-eresztőnek és megfelelő szakítószilárdságúnak kell lennie. A gyártók a termék csomagolásán feltüntetik a különböző műszaki tulajdonságokat. Bizonyos esetekben (például tetőtér-beépítésnél is) nagyon fontos a fólia páraát-eresztő képessége, az úgynevezett S_d érték. A kisebb S_d érték jobb páraáteresztő képességet takar, de nem feltétlenül jelent összességében is jobb minőségű terméket.

A szerkezet rétegrendjét javasolt páratechnikailag méretezni, igazolni, hogy a szerkezetben nem történik páralecsapódás. Technikailag hibás rétegrendnél vagy a hibás kivitelezésnél vízesedés, penészesedés következhet be, csökkenhet a hőszigetelő teljesítmény, álagvédelmi problémák léphetnek fel, súlyos esetben akár a szerkezet állékonysága is veszélybe kerülhet.

A tető alatt fokozott szárazsági követelménynek kell megfelelni, hiszen a padlás vagy a tetőtér hőszigetelésébe minimális mennyiségű nedvesség sem juthat. Ennek az elvárásnak a szakszerűen elhelyezett, minőségi tetőfóliával felelhetünk meg, ami az egészséges lakókomforthoz is nagyban hozzájárul. Amennyiben nem az adott feladathoz megfelelő megoldás készül el, vagy idő előtt tönkremegy, a csere elkerülhetetlen. A tetőfólia cseréje pedig csak a cserépfedés és lécezés teljes eltávolításával valósítható meg, ami jelentős költséggel jár.

A Terrán által forgalmazott összes tetőfólia a legjobb, W1 vízzárósági osztályba tartozik. A Terrán széles tetőfólia kínálatában bármely hajlásszögtartományra található megoldás.

Terrán Tetőcserép Gyártó Kft., Bóly

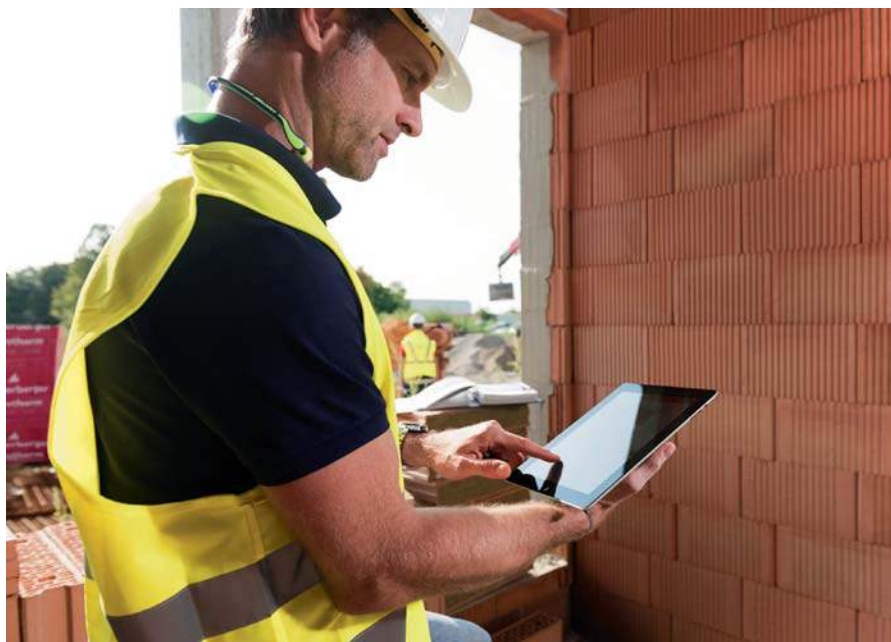
[1] A fedés megbízhatósága érdekében különös odafigyelést és körültekintést igényel az eresz, él, gerinc, vápa, fal- és kéményszegély csomópontjainak megoldása, valamint a megfelelő tetőfólia kiválasztása

[2] A megfelelő ereszcatorna-rendszer kiépítésekor több feladat is elengedhetetlen: kialakítani a legalsó cserépsor teherbíró tartószerkezetét, levezetni a vizet a cserépfelületről az ereszcatornára, de a tetőfólián összegyűlő nedvességet is rá kell vezetni a cseppentőlemeze, hogy onnan lecseppenessen

Új kiadványok a falazott szerkezetek méretezéséhez, igazolásához

Az épületek tartószerkezeteinek megválasztása, méretezése egyidős magával az építés történetével – ma már ez olyan szintre jutott, hogy mérnöki precizitással lehet a tartószerkezeteket a meghatározott igénybevételeknek megfelelően méretezni. Erre szükség is van, hiszen nem engedhetjük meg magunknak, hogy feleslegesen túlméretezett szerkezeteket építsünk, értelmetlen kiadásokat okozva, mint ahogy a testi épségünket veszélyeztető, de költséghatékony tartókat sem lehet létesíteni. Abban, hogy mi lesz az ideális megoldás, szabványok egész sora ad eligazítást. Az Eurocode szabványsorozat igen széles hatókörű és terjedelmes mennyiségű tudásanyag, valamennyi általánosan használatos építőanyag-ra/építési technológiára – köztük a falazott szerkezetekre is – fogalmaz meg méretezési elveket, képleteket, előírásokat.

A falazott szerkezetekkel dolgozók munkáját megkönnyítendő, a Wienerberger Zrt. támogatásával, a Műegyetem Szilárdságtani Tanszéke elkészítette a falazott szerkezetek Eurocode szerinti méretezését támogató Fala-

zott tartószerkezetek – Tervezés az Eurocode alapján című segédletet. A hiánypótló kiadvány összegyűjti az alapvető elveket, lépésről lépésre végigveszi a normál hőmérsékletre történő méretezést befolyásoló tényezőket, ki-

tér a földrengés- és tűzbiztos tervezés részleteire. A kiadvány – a tanulmányait folytató mérnökhallgatók mellett – hasznos segítsége lehet valamennyi tartószerkezeti tervezőnek, valamint a kisebb léptékű épületek statikájá-

val foglalkozó építésznek is. A kiadvány megvásárolható a BME-n és a Wienerbergernél.

A méretezés mellett számos esetben fontos az eredmény hatóság számára is megfelelő módon történő dokumentálása. A falazott szerkezetek emelt hőmérsékletű igénybevételnek (magyarul tűzhatásnak) való megfelelését igazolni elengedhetetlen az épület használatba vételéhez. Ennek az igazolásnak a szakszerű elkészítésében segít a Wienerberger Zrt. Tűzvédelem téglával, egyszerűen című kiadványa, mely az Eurocode ide vonatkozó alapvető tudásanyagán túl a teljes folyamatot is végigvezeti, illetve ad igazoláslablont a falazóelemekhez. A kiadvány ingyenes, letölthető a Wienerberger weboldaláról vagy postai úton is igényelhető.

Információ a kiadványokról az info@wienerberger.hu címen kapható.

Wienerberger Téglaiipari Zrt., Budapest

Mai szemmel

Ciprus csárda, Szarvas (1981–1985)

Építész: Csete György (1937–2016)

Akkor:

Az Alföldet kelet-nyugat irányba szelő Körös holtágának lomha ívéhez simul a 19. században alapított szarvasi arborétum kertje. Lentebb a városka főutcája egy hídon fut át erre a partra –, mérnöki nyugodtsággal metszi felül a holtág nagy kanyarulatát. Mellette az Erzsébet liget facsoportjai közt szélesedő talapzatú, sudár törzsű fákra lelünk: amerikai mocsárciprusok állnak a vízben. A híd lábánál hasonló formavilágú épített tárgyalelem. A közeli Szentesen született Csete György megjárta Baranyát, mire a '80-as években visszatért az Alföldre. Már állt orfűi forrásháza, az általa vezetett Pécsi Csoport paksi paneljei is mintegy évtizede kiállták a tulipános vitát, Halásztelken felépült hajlított „hajlék temploma” is, amikor a szarvasi csárda tervezéséhez fogott. Mindegyik egy-egy kísérlet a népi formakincs kortárs átírására. Növényi formák, vernakuláris népművészeti szimbolika, analitikus absztrakció – a munkák sorában más-más irányokból közelítés egy ősi formakincs fenntartására. Az organikus forma mintává válik, az analógiából írvonal rajzolódik, a geometrikus kompozíció tömeget formál – a ciprus formarajzolata mitikus lényé alakul. A négy saroktámasz meredeken felívelő csúcsban végződik, az organikus testelemek egy a középpontban alacsonyabban elhelyezett üvegcsúcsot vesznek körül. A lendület visszahull, a felülről beömlő napfény derengő fényt von a középben elhelyezkedő pult köré. A külső leplet felszakító nagy átnyitásokon bejutó fény megvilágítja a belső fehér falakat. Az erős antropomorf forma jól identifikálható, ez esetben éttermet rejt.

Most:

Az 1973-ban társszerzőkkel publikált „Csak tiszta forrásból” rajztábláin átviláglik a „másik organikus út”: a forma modernista gondolkodású absztrakciója, az analitikus formai transzformáció módszertana. Eszerint a ház nem organikusan növekszik, hanem egy mintát vesz fel, amit ízelget, újrarajzol, átalakít és továbbgondol. A négyzetes alaprajz sarkairól lendületesen vezetnek fel a sarokvonalak, melyek a ciprusok sziluettjének rajzolatát adják. Az organikus forma fent tárgyasul, a négy sarokcsúcs között ott a középpontba helyezett „kemence” gondolata. A formakompozíció azonban nem él a besűrítt funkcióktól. Belterei merev téglányformák, kivetülése a kompakt lepelformára pedig esetleges ívmetsződésekkel sérti fel a tárgyszerű tömeget. Az íves héjburok és a konvencionális falas-pilléres szerkesztés hiába tart távolságot egymástól, az organikus vonal és a raszterváz feloldhatatlan kontrasztja érzékelhető. A fent még absztrakt kompozíció a föld közelében hétköznapivá válik. A kompakt forma a zártabb oldalakon igazolja magát, de a fogyasztótér teraszos megnyitása földhöz húzza a házat. A belső térben az organikus formaelemek installációszerűek, a felülről természetes fénnel megvilágított, magba helyezett kiszolgálópult központi szerepe csak fizikailag értelmezhető a fogyasztótér és a háttérkonyha között. Törés és forma-akarás érezhető a házban: ez idő tájt a csetei és makovecki irány eltávolodik egymástól, a korabeli hazai és külföldi publikációk ellenére később már nem igazán jegyzik az épületet, amely szinte törlődik az alkotó életrajzában.

Dobozok a lejtőn

Az egri Arkt építésziroda tervei szerint épült fel Noszvajon a négy lombházból álló üdülőkomplexum. A befektető elvárása az volt, hogy a tópartig futó, egymáshoz csatlakozó telkeken úgy épüljenek fel az épületek, hogy gondtalan és zavartalan kikapcsolódást biztosítsanak a bér-lőknek. A fadobozok mindegyikébe telepítettek pezsgőfürdőt, a telepet szauna egészíti ki. A megnyitásaikkal a tó felé forduló házakat úgy helyezték el, hogy a lehető legkisebb mértékben zavarják egymást és a lehető legtávolabb kerüljenek egymástól. A végeredmény négy, lábakon álló doboz, amelyeknek építészeti megjelenése csak hangsúlyozza a tapintatot, amellyel a természetbe fészkelik magukat. A házakat hátulról, kis hídon át lehet megközelíteni, a belsőkből keretezett tájképként tárul fel a természet. A szerkezet fa, a csomópontok a kidolgozottságukkal együtt is építészeti: egy pillanatra sem próbálják azt sugallani, hogy bútorok állnának az erdőben. Miközben az alap-tömegek sztereometrikusak, speciális dinamikát kölcsönöz a kompozíciónak, ahogy a süllyesztett pezsgőfürdő kádak borítják a tengelyességet.

A házak öt hónapnyi előkészítés (tervezés és engedélyezés) után újabb öt hónap alatt készültek el. A szerkezethez és a burkolatokhoz nyolcvan köbméter fát használtak fel. A beruházás költsége hetvenmillió forint volt.

Megbízó: Maliga Péter

Építész:

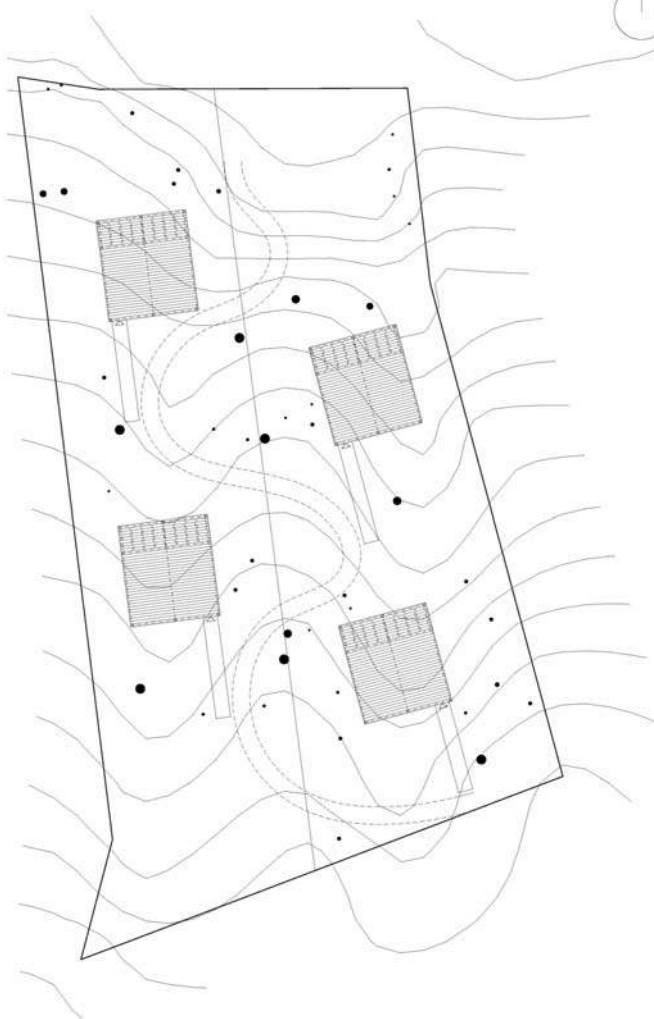
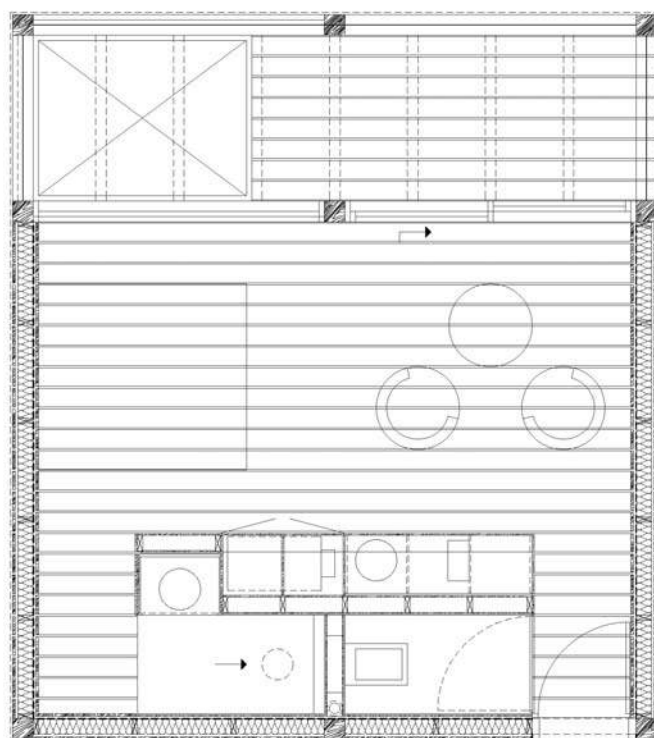
Fábián Gábor, Fajcsák Dénes

Tartószerkezet: Madaras Koppány

Ács: Juhász Patrik

Szöveg: Wesselényi-Garay Andor

Rovatszerkesztő: Wesselényi-Garay Andor; javaslatokat várja a wga418@gmail.com címen

AZ ÚJJÁSZÜLETETT HÁZ

Családi ház felújítása, Pécs

A családi lakóépület bejárati
utcafrontja a privátszférát védő,
zárt homlokzattal és intenzív
hőburokkal

A kert felé megnyitott ÉK-i homlokzat terasszal és bio-veteményes kerttel, ciszternával

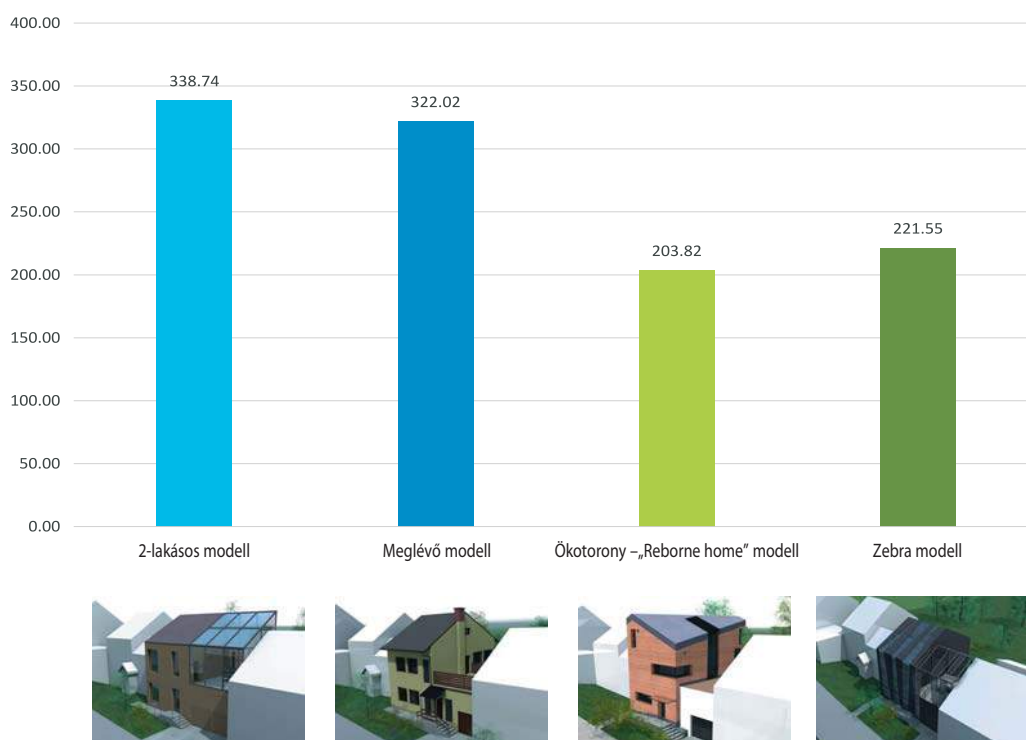
Az öko-építészet nagyon megy. Trendi lett. A színes építész-bulvárok nap mint nap produkálnak mutatós kreációkat, a monitor mindent kibír. De hol válik el a barnamedve a májtól? A fenntarthatóság, a klímakatasztrófa nem tréfadolog. Egy fenntartható épület megítélése háttértudást kíván, az újságírók pedig általában ennek híján vannak. És van további nehezítő tényező: a különböző épületminősítő rendszerek, melyek 3-4-5 csillagot osztanak, nem a környezetnek tartoznak elszámolással, hanem az őket létrehozó ingatlanfejlesztési lobbynak, akik számára a csillagok száma forintosítható profitot jelent. Így például sok csillagot kapott egy olyan budapesti „zöld” épület, melyről egy hozzáértő szem azonnal megállapítja, hogy a beépített energiatartalma rendkívül magas, és fenntarthatóságról szó sem lehet, legfeljebb az épület által okozott ökológiai kár mérsékléséről. De jól eladhatóak a Vertical Gardens tetőkertjei, ahol kétségtelen, hogy maga a zöldtető kellemes mikroklimát teremt, de a fenntartásához szükséges emisszió – a lifttel felvitt

kertész, a trágya, a víz energiaszükséglete – a környezeti haszonnál jóval nagyobb.

Vannak mindazonáltal elismerésre méltó produkciók, melyek megállják a helyüket a nemzetközi színpadon is. Ilyen volt Janesch Péter K4 terve, mely elnyerte a Holcim Awards Europe aranyfokozatát. [1] És ilyen ifj. Kistelegdi István „Reborn Home” nevű háza, mely idén az E.ON Energy Globe Magyarország fődíját kapta meg, [2] tavaly pedig a nemzetközi Active House Award fődíját Dániában. [3] Az ideai Active House Award-ot is ezzel a házzal reklámozzák, tervezőjét meghívták a díj zsűrijébe is. Mit lehet tudni a házról és tervezőjéről? A számos médiamegjelenés jelzi a projekt jelentőségét, de a műszaki információk néha felületesek, megtévesztőek. Pluszház vagy aktívház? Pluszenergiás vagy nullenergiás?

Meglévő ház átépítéséről van szó, amelynek különös jelentősége, hogy megmutatja, hogy mit lehet kihozni egy adott épület korlátai között. Fő érdeme éppen a tervező módszerében rejlik. Egy épület energetikai tervezé-

Építész:
Kistelegdi
István

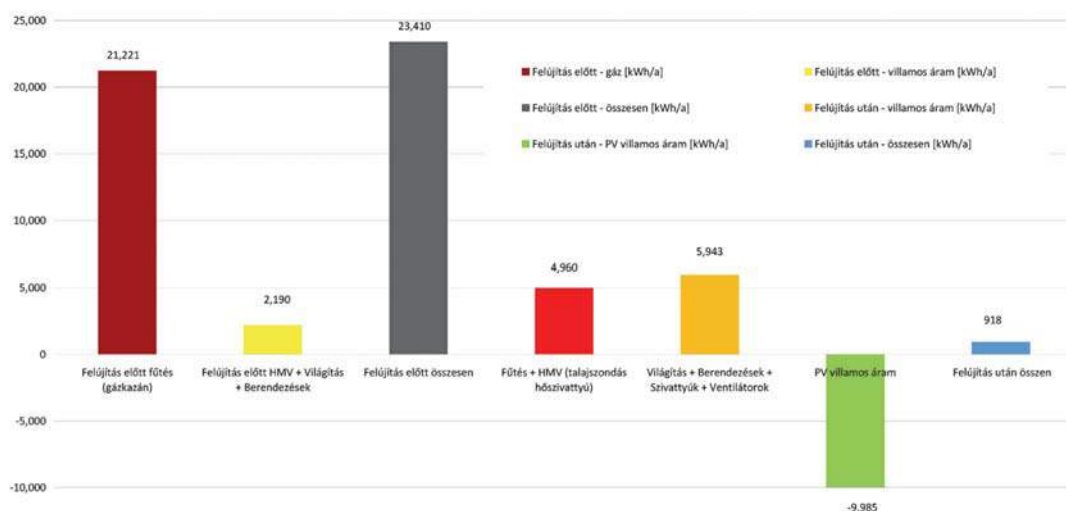

Használati energia igények (fűtés, hűtés, szellőztetés és megvilágítás, kWh/m²a) a különböző vázlattervi szimulációs modell verziók eseteiben

Az ÉK-i és a DK-i tájolású megnyitott homlokzatok a privát kert felé

Felújítás előtti energiaszolgáltatói számlák alapján és a felújítás utáni energiaszolgáltatói számlák és épületfelügyeleti mérések alapján összeállított primer energiamérleg (kWh/a)

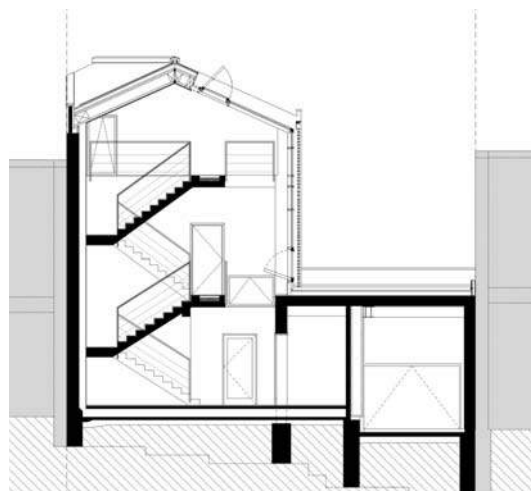
A felújítás előtti állapot, az ÉK-i és a DK-i tájolású homlokzatok

Keresztmetszet a garázson, a szolárkürtön és a lépcsőházon keresztül

se során az első lépés egy energetikai cél kitűzése, majd az ehhez vezető alternatívák felállítása, és az iterációs folyamat végigvitele. Ezt Kistelegdi tőkélyre vitte, mivel szimulációval ellenőrizni a koncepciót, így borítékolni lehetett, hogy a befejezett épület viselkedése nem fog nagy meglepetést hozni. Kistelegdi a szimuláció hazai nagytekintélye. Akinek van szerencséje ismerni az általa tervezett RATI épület passzív szellőzési megoldásait és az épülettel kapcsolatos tapasztalatokat, annak van fogalma róla. [4] Szinte természetes tehát, hogy a Reborn Home már az épületet vezérlő automatika finomhangolása előtt teljesíti a nullenergiás célt, és az E-ON elszámolása szerinti áramfogyasztás-termelés nullszaldós. A finomhangolás során további megtakarítás érhető el. Hogy mennyi, az a jövő zenéje. Optimista esetben a többlet, továbbá a saját tárolókapacitás (akkumulátor) bekapcsolásának további nyeresége együttesen elegendő lehet a házzal együttműködő elektromos autó napi töltésére, így a projekt magyarországi tekintetben is úttörő lesz: a nullenergiába a közlekedési energia is beleértődik. Ugyanezt a célt szolgálja a berlini Effizienzhaus Plus demonstrációs épülete, [5] mely azonban gyermekbetegségekkel küzd: nem teljesíti a kitűzött energetikai célokat, továbbá elégtelen a nyári hűtése –, annak ellenére,

hogy ott egy kifejezetten csak erre tervezett, új létesítményről van szó. Kijelenthető hát, hogy Kistelegdi háza eredményesebb, mint berlini rokona.

Térjünk vissza kicsit a szimuláció fontosságára. Nem kell misztifikálni a számítógépet. Amint a 2013-ban lezárult, az EU Intelligent Energy programja keretében végigvitt, hét európai egyetem építészkarának fenntartható építészettel (Sustainable Environmental Design) foglalkozó oktatóit bevonó, hároméves projekt [6] során, a jó gyakorlatok alapján megállapítottuk, a hallgatónak cél-

Az emeleti szinten elhelyezkedő egyterű fürdő és háló

szerű először modellezéssel, fizikailag megépített makettekkel, azok Helioddal történő benapozási vizsgálatával, szélcsatornával stb. elsajátítaniuk egy-egy épület viselkedését és a beavatkozások hatásait. Ha ebben készségeket szereztek, akkor lehet a számítógépet mint segédeszközt segítségül hívni, mert felgyorsítja a fizikai tapasztalatok megszerzését, illetve lehetővé teszi, hogy a terv esetleges megváltoztatásakor rögtön számszerűsíthessük a beavatkozás hatásait. A szimuláció tehát a valóságot modellezi. Az alkalmazó azonban jó esetben nem jár úgy, mint az a GPS-használó, aki egy idő után már azért nem tud tájékozódni a saját feje után, mert a gép által átvett feladat miatt a saját tájékozódó képessége visszafejlődött. Ehelyett a segédeszköz használata révén kialakul benne egy érzék ahhoz, hogy az épület egészét egy dinamikus változó organizmusként érzékelje, amelybe ott nyúl bele, ahol kell. A részletes szimuláció idővel akár feleslegessé is válhat, vagy csak kontrollként szolgál, hogy a jó érzékkel hozott döntést visszaigazolja. Makovecz Imre is használt számítógépet, de csak akkor, ha már kitalálta és hibátlanul le is rajzolta az épületet – ceruzával. Ekkor vették át a tervet a segédei, eszközként használva a gépet.

Kisteleghiben ez az érzék már kifejlődött, ez munkái során leolvasható, így erről a házról is. Mert lehet egy házat a dizájnernak megterveznie, aztán leadni a gépésznek, aki telepokolja kedve szerint mindennel. De a Reborn Home tervezése során az építészet és a műszaki eszközök szerves egységére törekvés jól megragadható.

A szimuláció már a vázlattervi fázisban megkezdődött, négy épületvariációt vizsgált a tervező, majd az eredmények alapján lett a győztes az „Öko-torony” verzió, 33%-al kisebb energiaszükséglettel. A szimuláció a négy épület dinamikus komforttechnikai, épületklimatikai és energetikai teljesítményét vizsgálta. A számításokhoz az IDA ICE szoftvert alkalmazták. [7]

A passzív- és aktívházak történetében még mindig ott tartunk, hogy minden ház egy-egy új tudományos ered-

mény, innovációs tapasztalat és lehetőség. A Reborn Home is az. Mit tudunk meg általa? Nagyon sokat.

■ Megújuló energiaforrások működtetik. Nemcsak részben – teljesen, mérhetően. Nézzük a számokat:

„Az E-ON elszámolása alapján a hőszivattyú 1983 kWh/a (= 4960 kWh/a primer energia), míg a világítás és berendezések 2377 kWh/a (= 5943 kWh/a primer energia) fogyasztottak. A napelemek 3994 kWh/a villamos termelésével (= 9985 kWh/a primer energia), az épület energiamérlege 918 kWh, tehát gyakorlatilag 0.” [8] Az eredeti állapot adatait az „Old”, a felújítottat a „Refurbished” színei jelzik.

■ Meglévő ház átépítéséről van szó. Ha készül majd számítás a beépített energiatartalomról, az igazolni fogja, hogy az átépítés alapján jobb, mint a lebontás és új építés, ám ez adatok nélkül is kimondható.

■ A 140 négyzetméteres ház méretét tekintve modellértékű, mivel sem túl kicsi, sem luxusléptékű. Az EU-n belül a szociális bérlakás kategória felső határa 130 m² körül van, tehát itt egy átlagos európai család ideális méretű lakóházáról van szó.

■ „A ház várhatóan több energiát termel, mint fogyaszt.” A médiában gyakorta emlegetett kijelentés az aktívházak vidékéről indul, és önmagában nem sokat mond. Annyit jelent, hogy a ház képes az energetikai

A tetőtéri gépészet, hobby-terem és a szolár kúrtó üvegtető szerkezete

A szolárkúrtó a DK-i tájolású üvegezéssel és a tető-felülvilágítóval a természetes megvilágítás (vizuális komfort), a téli szoláris hőnyereség és a nyári, illetve az átmeneti időszakokban szükséges természetes átszellőztetés céljából

A nappali az orosz és finn tömegkályha kombinációjával

Alaprajzok:
tetőtér,
emelet,
földszint

Az Active House (AH) radar három szempontcsoportnak felelteti meg az épületeket (energia, komfort, környezet), melyeken belül három további szempont szerint osztályoz. Az összesen 9 szempont mindegyike 4 besorolási osztályzatot, pontértékelést kap, ahol az első osztály a legjobb a radar külső kerületén

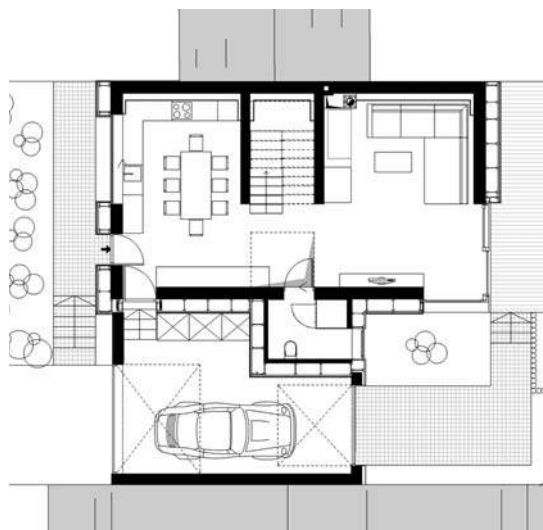
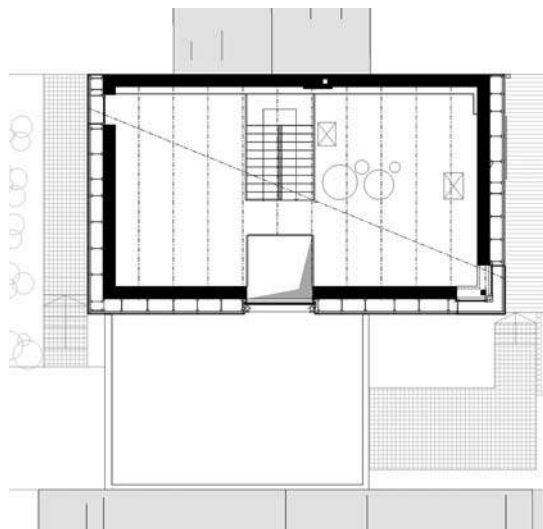

Az Aktív Ház minősítés eredménye, radardiagram – felújítás előtti állapot

Az Aktív Ház minősítés eredménye, radardiagram – felújítás utáni állapot

önellátásra, némi biztonsági rátartással. Mert a megtermelt energiát tetszés szerint lehet fokozni, mondjuk, egy napelem-felület növelésével, de a saját szükséglet feletti energiatermelés ilyen kis léptékben nem gazdaságos, illetve az épület fő funkciója elcsúszik a lakóházból az erőmű felé. A ház energetikai képességének más jelentősége van: a világ energiarendszereinek fejlődési trendje

afelé mutat, hogy a központi erőművek szerepe csökken, majd teljesen megszűnik (!). A szerepüket fokozatosan a hálózat eddig fogyasztói szerepben jelenlévő szereplői veszik át, úgy, hogy termelők is válnak. Így az energiatermelés pár évtizeden belül visszafordul a kezdetekhez, de egy magasabb szinten: kezdetben a termelők kapcsolódtak össze hálózatokká, majd a kiépült hálózatokra települtek rá egyre nagyobb erőművek. Most az irány megfordul, az erőművek eltűnnek, és marad a termelők-fogyasztók együttműködő, nem fölé, hanem melérendelt hálózata. Mintha az energetika kikényszerítene a globális kapitalizmus oly régóta várt paradigmaváltását: az energia- és termelőeszköz-tulajdonmonopólium lebontását és egy partneri alapon működő, decentralizált rendszer megszületését. A Reborn Home a jövő energetikai rendszereinek előfutárja. Az E-ON ajándékként kapott Nissan Leaf elektromos autó egy újabb fejlődési lépést tesz lehetővé: ha a megtermelt energiát többet anynyi, hogy elegendő a közlekedés energiaigényének fedezésére is, akkor nemcsak a ház, hanem a család energetikai önfenntartásáról is beszélhetünk. Ez persze igényli a V2H, azaz a Vehicle To House rendszer kiépítését is. Ez ma már realitás. Idén nyáron Svájcban járva láttam, hogy már egy közepkategóriás szálloda parkolójának alapfelszereltségéhez is hozzátartozik a Tesla gyorstöltő. Az autó nemcsak PR-ajándék: a gyártó és a tervező együttműködésbe lépett, tesztüzemre megkapják a V2H dobozát a hozzátartozó tárolóteleppel, ami lehetővé teszi, hogy az autó akkumulátora a ház külső tárolójává váljon. Így a megtermelt áramnak csak a feleslegét adja el a hálózatnak, és optimalizálja a napmentes időszakokban az esetlegesen vásárolandó áram beszerzési árát: a drága csúcsidőszaki áram helyett az olcsóbb völgyidőszaki (éjszakai vagy vezérelt) áram vásárlását preferálja, és a felesleg eltárolásával minimalizálja a vásárlást. Ez jótékonyan hat az országos villamosenergia-rendszere is, hiszen a csúcsidőszakban lekapcsolja, míg a völgyidőszakban rákapcsolja a ház fogyasztását, és viszont: a termelést rákapcsolja a csúcsidőszakban és kiiktatja a völgyidőszakban. A ház így nemcsak saját belső rendszerét, hanem a tágabb környezet működését is harmonizálja.

„Az épület intelligens eszközökkel felszerelt: az épületautomatika az energiaigényt és a megújulókból származó energiakínálatot (földhő, napenergia és szükség esetén fatüzelés) energiahatékonyság szempontjából optimálisan harmonizálja, felügyelve a benti felhasználói szokásokat és a kinti környezeti változásokat. A rendszer a változásokra igény szerinti beállítások alapján reagál.” Ha hőszivattyús rendszert választunk, az épületvezérlés elkerülhetetlen. Ez a maximális kényelmet szolgálja, bár az árát is megkérli. A rendszer kettős: része a fatüzelés

A családi lakóépület bejáratí utca-
frontja a szürke vakolt garázzsal a
jobb oldalon és keresztmetszet
(kivitelezési terv)

Irodalom / References

- [1] Contextual government quarter development [honlap], hozzáférhető: <<https://www.lafargeholcim-foundation.org/projects/contextual-government-quarter-development-budapest-hungary>> [utolsó belépés: 2018-09-07].
- [2] Nyertesek 2018, Energy Globe [honlap], hozzáférhető: <<https://www.energy-globe.hu/nyertesek>> [utolsó belépés: 2018-09-07].
- [3] Active House Label Award 2017 [honlap], hozzáférhető: <<http://www.activehouse.info/active-house-label-award-2017/>> [utolsó belépés: 2018-09-07].
- [4] Reith, András: Rati: gondolatok Magyarország első pozitív energiamérlegű ipari termelőüzeméről, *Metszet*, Vol 4, No 8 (2012/6), pp 56-57.
- [5] Alten, Petra (ed): *Strategies for Efficiency Houses Plus*, Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety (BMUB), Berlin, 2016, pp 21–33.
- [6] EDUCATE projekt [honlap], hozzáférhető: <<http://www.buildup.eu/en/explore/links/educate-project-0>> [utolsó belépés: 2018-09-07].
- [7] Kistelegdi, István: „Smart Refurbishment 2.0 – Schnittstelle zwischen Design, Komfort, Energie, Gesetz und Zukunft am Fallbeispiel einer Aktivhauserneuerung”, in Venzmer, Helmuth – Schmidt, Brigitte – Schmidt, Ditmar: *Energielieferant Altbau – Potenziale – Nachhaltigkeit – Objektbeispiele*, Beuth Verlag GmbH, Berlin-Wien-Zürich, 2017, pp 15-25, hozzáférhető: <> utolsó belépés:

A konyha-étkező és a központi „langyos kályha” – felületi sugárzó fűtéssel-hűtéssel ellátott temperáló lépcsőház. A belső terek falai és a mennyezet felületei összesen 8 t termikusan aktivált (mennyezet és fal fűtés-hűtés) vályogvakolatot kaptak

is. Egy fenntartható épületnek ma már a reziliencia követelményeire is figyelnie kell: mi lesz a házzal áramszünet esetén? Erre több válasz is lehetséges:

■ A passzívház hőburka annyira jó, hogy egy ilyen házban nem lehet megfagyni, tehát egy zord telet is át lehet vészelni fűtés nélkül. Ha van egy fatüzelésű eszköz, ami áram nélkül vagy saját tartalék-áramforrással képes fűteni – központi vagy helyi fűtéssel –, akkor a komfort is biztosított. A kulcskérdés a légcseré. Áram nélkül is kell a friss levegő. Az épület tervezésekor a passzív szellőzés elemei is terítékre kerültek, a szélkürtő nyáron biztosítja a szellőzést, fénykürtőként a világításban is részt vesz. Az év többi részében a hővisszanyerő szellőztetés biztosítja a légcserét és a légkomfortot. Ehhez légtömör épület és légtömör kandalló szükséges.

■ Áramszünet esetére a tartalék-áramforrás megfelelő, és ez – a Nissan Leaf bevonásával – biztosítotttnak látszik.

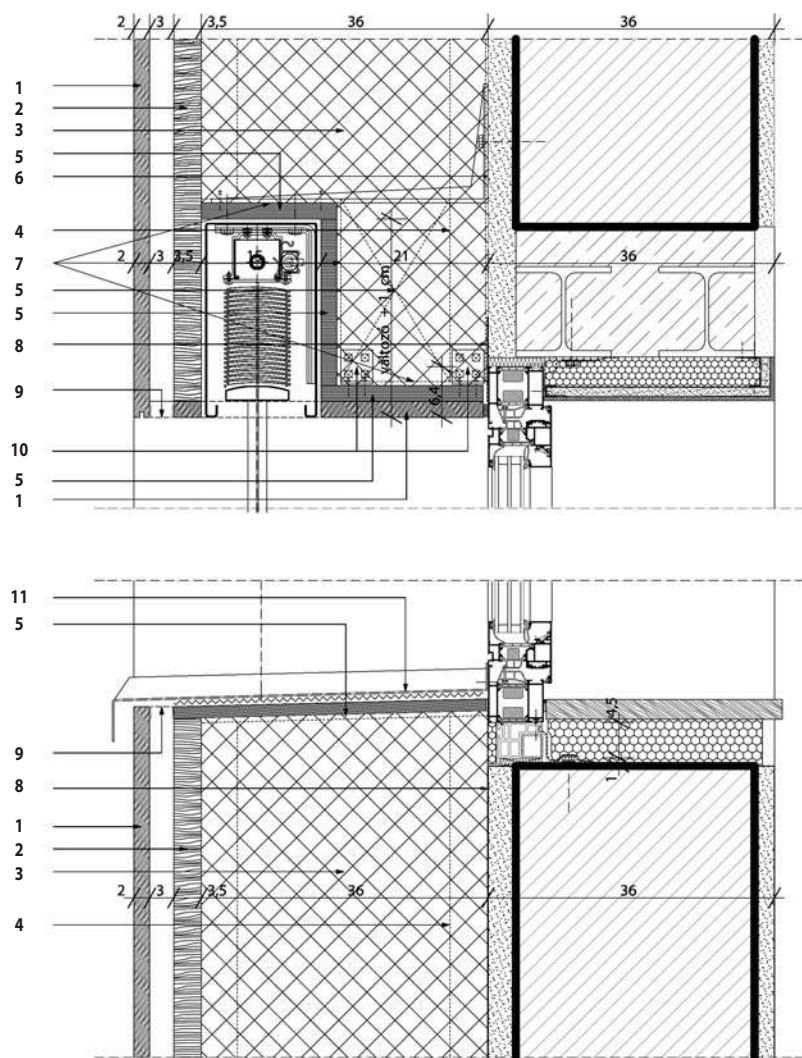
■ Ha súlyosabb a baj, tehát sem a tartalék áramforrás, sem semmilyen elektromos eszköz nem működik – egy nagyobb napkitörés (Solar Flare) esetén ez bármikor bekövetkezhet –, akkor csak a passzív eszközök működnek – ennek elemei csírájukban itt vannak (szolárkürtő). A Kistelegdi által kitaposott ösvényen továbbhaladva a jövőben eljuthatunk egy olyan univerzális tervezőeszközhöz, mely a passzív szellőzést tervezhető, méretezhető megoldássá emeli.

■ Kistelegdi brandje, az „Energia Design” az épület egészében gondolkodik. A kert felőli transzparens felületek természetes megvilágítást és passzív hőnyereséget adnak a tereknek, miközben a napvédelemről külső reluxa gondoskodik. A megfelelő hőtároló tömeget a nehéz falak és az aktív födémek adják, melyek révén a fűtés és a hűtés is biztosított. A hűtés jelentősége egy lakóház esetében kisebb (ebben az éjszakai átszellőztetésnek jelentős szerepe van), de a felmelegedés perspektíváit nézve fel kell készülni arra, hogy lesznek időszakok, amikor még a lakóépületeket is kell hűteni. Ennek minimalizálá-

sa és a nullenergiás épületen belüli megoldása válasz lehet a nyári hálózati túlterhelésekre és áramkimaradásokra is. A szükséges fűtési és hűtési feladatot elsődlegesen két, egyenként 100 méter mély talajszonda és a rájuk kötött hőszivattyú teljesíti, 4,5-ös jósági fokkal (COP). A nyári hűtéshez nem kell a hőszivattyút igénybe venni, a talajszonda átlagosan 15 °C-os hűtőközegének keringetése elegendő. A hűtés energiaigénye elenyésző, és jótékony hatása abban is áll, hogy ha télen túl sok hő von el a ház a talajból, a talajszondák kihúthatók az altalajt, akár jégdugó is képződhet rajtuk. A nyári hűtés az altalajt visszafűti, és a nyáron eltárolt hő visszafűti a talajt. Az elvont és visszaadott hőnek nagyjából egyensúlyban kell lennie, hacsak nincs intenzív talajvíz-áramlás, mely a hűtő-fűtő hatást szétteríti a talajban. A hűtést-fűtést hővisszanyerő szellőztetőrendszer támogatja, a téli hővisszanyerés 90%-os hatékonysággal történik a légkezelő egységben, amely 30 m hosszú talajlevegő-hőcserélővel van ellátva. Ez télen előmelegíti, forró nyári időszakokban pedig előhűti a friss levegőt. Kb. 6-7 hónapon keresztül lehetséges a természetes szellőztetés.

■ A ház energiaigényének zömét 3,5 kWp polikristályos napelemfelület, a használati meleg vizet nyári üzemmódban a vákuumsöves napkollektor állítja elő, télen a hőszivattyú. Energetikailag korrektebb ez a ket-tős megoldás, mint a napelemmel megtermelt árammal meghajtott villanybojleres melegvíztermelés. A napkollektorok ugyanis 86%-ban hasznosítják a beeső napsugárzást, míg a napelemek mai teljesítménye 40% körül mozog. Felmerülhetett volna a több napelem és a villanybojler is, de ez direkt áramfelhasználása miatt gazdaságatlanabb. Ott van a kompakt készülék lehetősége is, mely a távozó használt levegő hőtartalmát hőszivattyúval kivonva termeli meg a melegvízigényt. Utóbbi is kitűnő megoldás, de bonyolultsága és környezeti mérlege a napkollektor felé billenti a mérleg nyelvét. 1000 literes fűtési és 875 literes hűtési puffertároló egészíti ki a rendszert. A napelemfelület alig több egy átlagos háztar-

Nyílászáró beépítési csomópont

1. 2 cm hővezet fa burkolat
2. 3,5 cm Steico Universal építőlemez
3. Steico Zell fűtő cellulóz hőszigetelés
4. 36 cm Steico fatartó
5. 2 cm rétegeltlemez burkolat
6. Általános, festett acél polckonzol (35 cm) 3 db/árnyékoló
7. Steico tartó kivágás
8. Nyílászáró mentén párazáró fólia, alatta vakolatkiegénylítés
9. Alu perforált távtartó rovarhálós
10. Horganyzott sarokpánt
11. Bevonatos fémlemez könyöklő alátétlemezzel

tás 3 kW-os rendszerénél, ami viszont csak a háztartási áramigényre elég, a fűtésre nem. Hőszivattyús rendszernek ez legalább még 2 kW többletteljesítményt kívánna egy ekkora házban. És akkor még nem említettük a rendszerben rejlő tartalékot. Mindez aláhúzza az épület kitűnő energetikai teljesítményét.

Az Energia Design fogalmába nem csak az energetika dizájna tartozik bele, hanem az épület is, annak dizájnjával együtt, ez leolvasható az igényes külső és a belsőépítészetben is, mely Szatlóczi Dóra Lilla munkáját dicséri.

A tervező törekedett a környezetterhelés minimalizálására, ami az alkalmazott anyagok életciklus-elemzése (LCA) alapján történt. A természetes anyagok használata a meglévő építményfalazatokkal részben adott. A belső Emoton vályogvakolat és vályogfesték jelentősége kettős: a vályog a párát pufferként felveszi és leadja, valamint hatékonyan véd az elektroszmozg ellen, elsősorban a falakban vezetett kábelek, de akár távolabbi hatások (mobilantennák, nagyfeszültségű vezetékek) tekintetében is. A burkolatok újrahasznosított minősítéssel rendelkeznek.

Egy ilyen intenzív beépítésű környéken természetes, hogy a teljesen autonóm működésnek objektív korlátai vannak: az energiatermelésre rendelkezésre álló felületek és az esővízgyűjtő felületek korlátossága. A tervező gondolt erre is: a ház rendelkezik egy 27 köbméteres ciszternával. Az esővizet főként a nagyméretű, bio jellegű konyhakert locsolására használják, de a mosáshoz, zuhanyozáshoz és fürdéshez is megfelelő lenne. Sőt, egy fordított ozmózis vízszűrővel kiegészítve akár az ivóvízigény is fedezhető vele. A ciszterna mérete a használók számára mérten gyakorlatilag alkalmas az egész évi vízigény lefedésére, ezért a ház a szennyvízkezelést leszámítva teljesen autonómnak tekinthető, a hely adottságait maximálisan kiaknázza.

Az épület elegáns külső-belső kialakítása nem sejteti, mennyi technika és tudás van belesűrítve anélkül, hogy a használat túl bonyolulttá válna. A komfort ezáltal megköveteli a tudatos épülethasználatot, ami a tervezőnek – aki lakó is – nem fáradság, hanem öröm.

Ertsey Attila DLA

[2018-09-21].

[8] Leifer, Lone – Impedatori, Marco – Savalai, Graziano – Brambilla, Arianna – Brunone, Federica: „Reborn Home”, in *Active House: Smart Nearly Zero Energy Buildings*, SpringerBriefs in Applied Sciences and Technology, 2018, pp 108-109, hozzáférhető: <<https://doi.org/10.1007/978-3-319-90814-4>> utolsó belépés: [2018-09-21].

Építész : Kistelegdi István

Belsőépítészet :

Szatlóczi Dóra Lilla

Kert- és tájépítészet :

Kistelegdi István

Statika : Békefiné Meskó Diána

Épületgépészet : Vigh Szabolcs

Elektromos terv : Beke Béla

Automatika (intelligens ház rendszer): Dravec Gábor

Kivitelezés építészet:

Amigya Tibor

Kivitelezés gépészet:

Miskolczy Imre

Kivitelezés villamosság,

napelemes rendszer:

Erdősi Csaba, Németh József

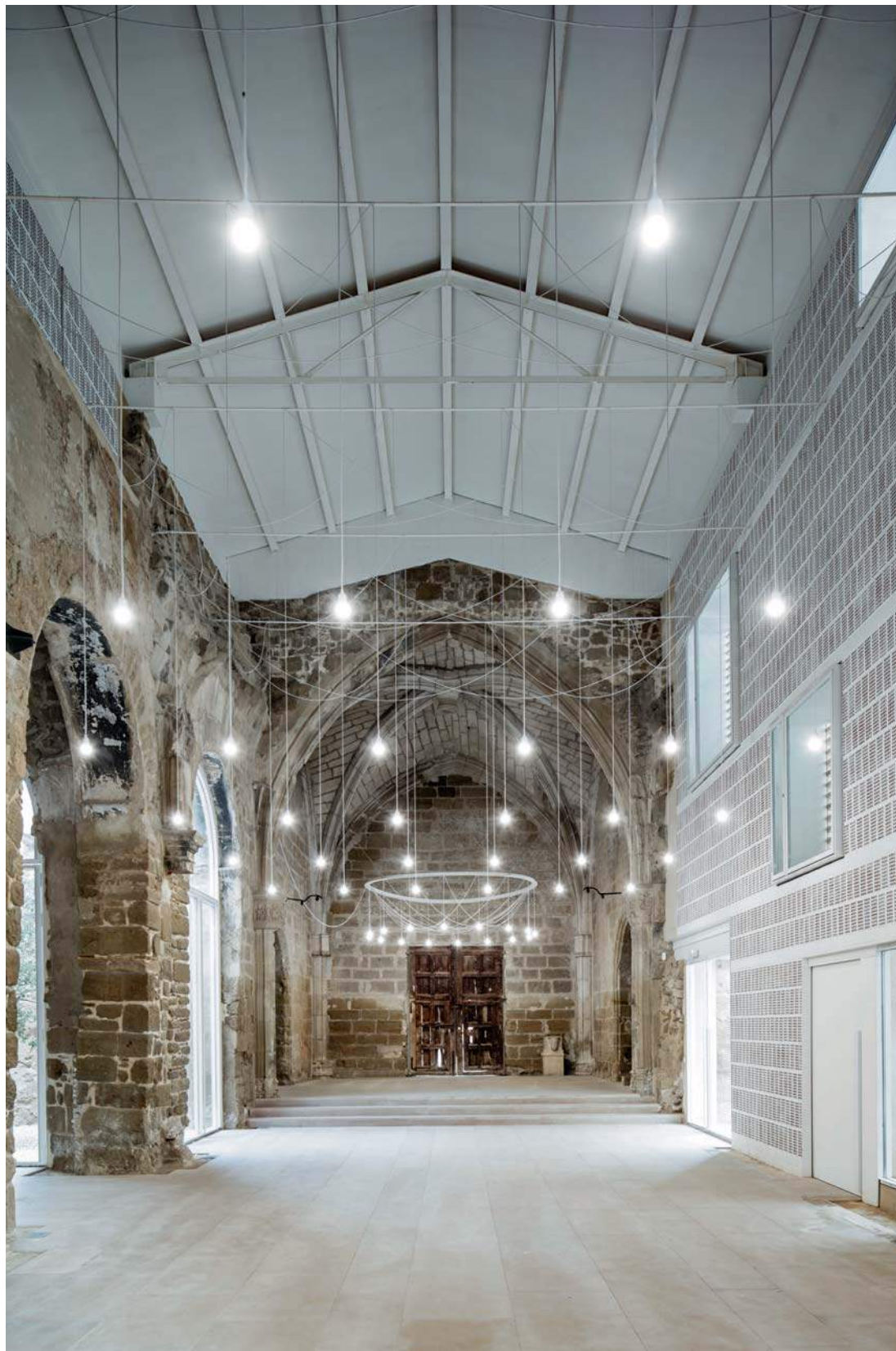
Fotó: Mátételki Ákos

TÉGLAGENETIKA

A lebombázott Santa Maria de Vilanova de la Barca templomtér regenerációja

Helyszínrajzi elrendezés: az új lakóépület az egykori temető helyén a templomtér kontextusát is átértelmezi

Rombolás és építés együtt alakítja a közös emlékezet terét

Átmeneti tér a lakóépület
és a templomtér között

Emlékezés az építésre vagy emlékezés a pusztulásra? A huszadik században lebombázott emlékek helyreállítása, bemutatása ellentmondásos helyzetet alakít ki a társadalmi identitás, az építészeti tervezés és az örökségvédelem számára. A konfliktusos tér értelmezéséhez az anyaghasználat adhat kiindulást. A téglát az őselemek, a föld, a tűz, a víz és a levegő szimbolikus elegye: léptékével, elemrendszerével az alapelemekhez való visszatérést és az újrakezdést ígéri.

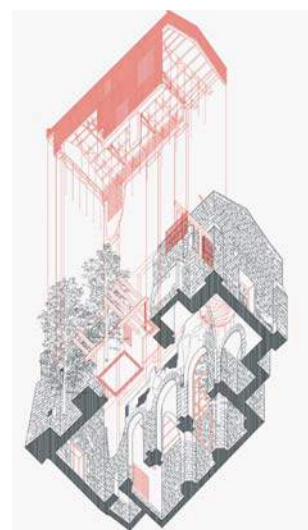
Az anyagok metamorfóza az építészetelméleti gondolkodás homlokterében áll. Moravánszky Ákos nemrég megjelent munkájában a huszadik századi tendenciák tükrében mutatja ki a semperi elmélet létjogosultságát [1], és a téglák alkalmazása különösen plasztikusan kirajzolja a szerkezetalakítás és a jelentéstársítás átalakulását. A téglaszerkezetek tektonikus archetípusai magukban hordozzák a primer jelentésrétegeket, és ezek az alaprétegek később tovább kombinálódtak a szerkezeti fejlesztések során kialakuló újabb és újabb homlokzati rendszerek adta lehetőségekkel. Ezzel, mintha az anyagok DNS-rendszerét szemlélőnk, a téglát atektonikus, illuzionisztikus szerepe alakult ki, miközben az anyag megőrizte azokat a kulturális jelentésrétegeket, amik az anyagtörténet archaikus korszakához kapcsolódnak. Az anyagban kombinálódó értékek lehetővé teszik az eltérő idősíkok és kulturális rétegek közötti kapcsolatteremtést. Ezt a közvetítő szerepet erősítette a huszadik század építészettörténetében bűvópatakként végigvonuló „másik modern” folyamata is. Az alternatív tendenciák útkeresésében, a kulturális kontinuitás értelmezésében különös pozíciót alakított ki a téglát. Rudolf Schwartz, Heinz

Bienefeld, Sigurd Lewerentz és Rafael Moneo téglaarchitektúrái nagy hatást gyakoroltak az elmúlt évtizedek építészetére, és ezzel úgy az európai, mint a hazai építészetben is generációk kapcsolódtak össze. Az elmúlt években azonban a kőműves hagyományokra épülő személetes felváltotta a technológia kísérletező megközelítése. Míg a huszadik század közepén Louis Kahn az anyag autonómiájára és genezisére hivatkozva alkotta meg boltöveit a későmodern építészet dogmáit felfüggesztve („Megkérdeztem, mit akar a téglát – A téglát a boltív szeretne lenni!”), az újabb jelentésrétegeket már a Gramazio és Kohler robotikus programozott projektjei hívják elő.

Az anyagváltás elmélete az örökségvédelem és műemléki helyreállítás problémakörében sajátos értelmezési kereteket nyer. Régi és új viszonyában a szerkezetek „hiteles” megkülönböztetésében az anyaghasználat poétikus közvetítő szereppel bír. A műemlékek helyreállítási és bemutatási koncepcióinak két szélsőértéke között, azaz a közérthetőséget előtérbe helyezve a visszaépítés és a modernitás szellemét tükröző konfrontatívabb „megkülönböztetés” között az anyagváltásból építkező térrekonstrukciók adnak harmadik utat. Ebben az útkeresésben különösen felértékelődött a téglaarchitektúra kifejezőereje. A jellemzően kőfalazatú romok kiegészítésében a téglát olyan kisleptékű elemkészletet ad a tervezők kezébe, amellyel mintegy a műemléki falazatok kőelemeinek léptékével azonos elemekből, de mégis megkülönböztetett alapanyagból újragenerálhatóak a térhatárok. A téglát szövetszerű textúrája és a modulálásból adódó játéklehetőség a történeti terek és formák atmoszférájához is közel kerülhet úgy, hogy a konkrét formák imitációjától távolságot tart.

A térhatárok regenerálására tett kísérlet jelenik meg a katalán Lleida lebombázott templomának téglafalazatú helyreállításában. Az AleaOlea iroda érezhetően kereste az anyag iparági innovációiban rejlő lehetőségeket, miközben tudatosan is épített a közelmúlt keimelkedő építészeti eredményeire. A spanyol örökségvédelem rendkívül gazdag eszköztárat alakított ki az elmúlt évtizedekben, miközben az országban erős hagyományokkal bíró modern építészet hatása is megjelenik a kortárs beavatkozások eszköztárában. [2] A spanyol örökségvédelem kérdéseiről Kóródy Anna írt doktori értekezést, külön kiemelve a tervezésmódszertani aspektusokat. [3] Elemzésnek fókuszában az absztarkció kérdése jelenik meg, amely lehetőséget ad a történeti és kortárs téralakítás közötti koncepcionális kapcsolatok kialakítására. Az AleaOlea iroda feladatértelmezése folytatja a kortárs spanyol építészet párbeszédét a múlt emlékeivel, mind az eszmei, mind a térbeli dimenziókat szemlélve.

A Nyugat-Katalóniában fekvő Lleida városa komoly

Axonometrikus koncepció:
kerámiaburok a romokon

Építész: AleaOlea

Építész: Laia Renalias, Carles Serrano, Leticia Soriano, Roger Such (AleaOlea architecture & landscape)

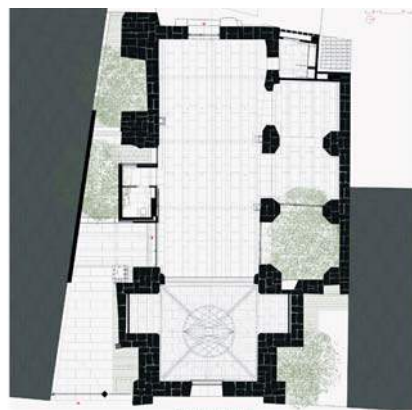
Megbízó: Vilanova de la Barca Town Hall

Támogatók: Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana. Generalitat de Catalunya; Vilanova de la Barca Town Hall; Incasol. Institut Català del Sol

Generálkivitelező: UTE Construccions Jaen-Vallés – Urcotex Inmobiliaria

Épületszerkezetek: Baldomer Ric
Statika: Campanyà Vinyeta SL

Fotó: Adrià Goula

A templomtér alaprajzi elrendezése

károkat szenvedett el a spanyol polgárháború idején, a 13. században épült Vilanova de la Barca templomát is lebombázták. A gótikus templom 1936-tól egészen napjainkig elfeledett romterületként élkelődött a lakóépületek közé. Csak az apszist, a templomhajó egyes részeit és a nyugati homlokzatot sikerült megőrizni.

A fiatal katalán tervezőcsapat célja a templom elpusztult részeinek kiegészítése, az eredeti megjelenés helyreállítása volt, miközben a történeti teret egy új, többcélú közösségi térré alakították át. [4] Ezzel Spanyolországban sok más örökségvédelmi beavatkozáshoz hasonlóan a funkcióváltás ad lehetőséget az épület megújításához. [5] A formálással a régi és az új elemek közti építészeti párbeszédet kívánták létrehozni, ami múlt és jelen dialógusaként is értelmezhető.

A romok egy bazilikális térről beszélnek, amihez oldal kápolna és presbitérium csatlakozott. A belső tér 22×7 méteres alapterületével, 10 méteres belső magassággal intim atmoszférát ad. A keleti oldalon még ma is áll a két, valószínűleg román kori építésből fennmaradt oldalirányú támasz és az apszis 17. századból származó késő gótikus bordás boltozata. A templom falazatai eredetileg a környékbeli terméskőből épültek, amit egyaránt pusztított az idő és az időjárás eróziója. Nem csak a bombatámadás okozott azonban károkat, a közelmúltban egy családi ház épült a korábbi temető helyére, ezzel a falazatok állaga mellett az épület téri helyzete és értelmezése is sérült.

A projekt legfontosabb részei a kiegészítő tömegelemekre, azaz a homlokzat és tető megformálására fókuszálnak. A romokon sorról sorra rakva egy új, fehér téglafalazat jön létre, az elemek síkváltásából adódó játékkal pedig egy olyan szőtt architektúra alakul ki, amely könnyedségével mintegy textilszerűen lebeg a nehézkes kőfalazat felett. A külső homlokzat ablakok nélküli megjelenése tömör és szikár, de plasztikus felülete a középkori templom kőburkolatainak struktúráját reprodukálja. A kerámia a tetőfedésben is megjelenik, a téglát karakteres, domború arabcsenpe-fedés váltja. Ezzel az új kiegészítést, mint egy keramikus héjat helyezték el tehát a romkontúron, amely bár megkülönböztetést nyer a maradványoktól, de sem anyagával, sem tektonikus rendjével nem válik el élesen a kőépítészet hagyományaitól. Egyszerre van jelen a megkülönböztetés és a folytonosság eszméje.

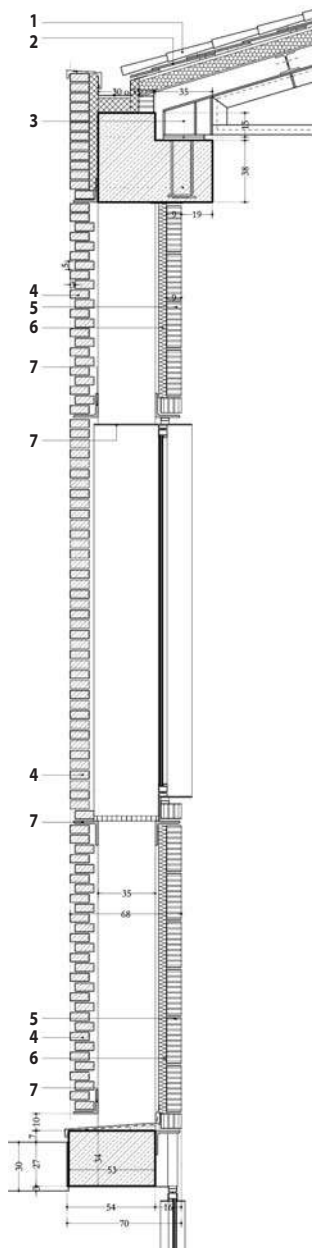
A belső fal fehér perforált téglából épül fel, ami a tervezői koncepció szerint „a régi és az új elemek közötti kontrasztot és diszkontinuitást erősíti.” A héjszerű kiegészítéssel kívülről a templom eredeti tömegelrendezése áll elő, miközben a belső tér atmoszférája a szemlélődés szakrális helyeként artikulálódik. A projekt egy új alternatív bejáratot is felkínál: az egykori temetőterület transzformációjával egy új tér nyílik az épület és az időközben mellé épített lakóház között. A pergolával, a növényzet rendezésével és az esővíz elvezető szimbolikus helyzetével kialakított intim udvar előtérként fogadja a látogatókat.

A lleidai templom esetét érdemes tágabb európai kontextusba helyezni és párhuzamba állítani két másik huszadik században lebombázott történeti emlékekkel: a köl-

Az új téglarchitektúra szövetszerű térhatárt alakít ki a külső és belső tér között

Pusztulás és építés együtt jut kifejezésre a homlokzatképzésben

1. Kolostor cserépfedés lélegző alátétlapokkal
2. Faforgácslemez–extrudált polisztirol–faforgácslemez szendvicspanel mechanikai rögzítéssel
3. Hidegen hengerelt acél rácsostartó rozsdagátló és tűzgátló bevonattal
4. 24×11,5×5 cm téglából falazott, impregnált falazat
5. 28×12,5×9 cm téglából falazott, három rétegben műanyag festékkel festett falazat
6. Tűzgátló és vízálló hő- és hangszigetelés átszellőztetett homlokzatokhoz
7. Melegen hengerelt, L150×150 mm-es profilokból készült, rozsdagátló bevonatos acél tartóváz

Az egyszerű, de rétegzett térszerkezet alkalmassá teszi a korábbi templomteret az új, többcélú közösségi használatra

ni Kolumba rehabilitációjánál és a Budavári Helyőrségi Templom tervezett helyreállításánál is a tégl jelent meg közvetítő elemként az építészek eszköztárában. A háborús bombázások során elpusztult történeti épületek eredeti állapota még ma is az élő emlékezet része. Még él az a generáció, amelyik járt az épületek tereiben, a fotótechnika révén pedig pontos képünk van az épületekről. Épp ezért ezeknek az emlékeknek a „helyreállítása” a társadalom folytonosságának és identitásának fontos kérdése. A történelmi kataklizmák, a pusztulás ugyanúgy az emlékezet része, mint az elpusztított emlékek. A hiány ugyanúgy memento, mint a pusztulást megelőző korszakok öröksége. Az építészeti feladat ezekben az esetekben látszólag feloldhatatlan ellentmondást hordoz: egyszerre kellene bemutatni az elmúlt korszakok örökségét és pusztulását. A továbbélés és továbbépítés esszenciális elemeként jelenik meg ezekben a helyzetekben a tégl. A romokon sorról sorra rakott anyag a kontinuitás szimbóluma, miközben lehetőséget ad a távolságtartásra és a megkülönböztetésre is, amit nem csak az elvont örökségvédelmi elvek, de a jelen szerkezeti, technológiai és funkcionális igényei is megkövetelnek.

A Santa Maria de Vilanova de la Barca templom tervezői számára érezhetően előképet adott Peter Zumthor kölni Kolumba-átépítése. A kiegészítés romvédmű jellegű felfogása, a nyílások alakítása és a tégl pixelszerű alkalmazása egyértelműen köthető a svájci építész németországi tevékenységéhez. Zumthor szárazon rakott téglasorai az ideiglenes állagmegóvási technológiákat fordítja ki a lebombázott templom rehabilitációjában. A rom befalazott gótikus ablakai mára már ugyanúgy az emlékezet részévé váltak, mint az ép templom. [6] Németországban ugyanis a világháború éles választóvonal képez a háború előtti és utáni korszakok között, a gyújtóbombák által okozott pusztítás egyfajta tisztítóúzként vonult be a közgondolkodásba. A német városok újjáépítésénél sokkal többet bontottak el, mint ami igazán szükséges lett volna. A tabula rasa szemlélet a közelmúlt emlékeitől való megszabadulás ígéretét hordozta. A helyreállítás épp ezért még az olyan kiemelt emlékek esetében sem jelenthetett visszaépítést, mint a kölni

Kolumba. Az építész a befalazott romok továbbépítését fogalmazta meg, amikor téglasoraiból új, autonóm módon generált tereket alakított ki. Az anyagválasztásban, a tér- és tömegalakításban a léptékváltás többszintű generatív szemlélete jelenik meg. [7] Mindez egyfajta visszatérés az alapelemekhez és az alapformákhoz, ami szimbolikusan magában hordozza az újrakezdés lehetőségét is.

Az európai példák adhatnak mintát a kataklizmákkal sújtott Kárpát-medencei emlékek történelmi sorssal szembenézé, értő rehabilitációjához is. Hogyan viszonyulunk a közelmúltban elpusztult emlékeinkhez? A budai polgár város második világháború utáni helyreállításánál Jánossy György, Farkasdy Zoltán, Dragonits Tamás kísérletei nemzetközi viszonylatban is az örökségvédelem kiemelkedő példáit jelentették. A skandináv építészet és a modern alternatív irányzatok hatása alatt álló generáció számára a lágyabb anyaghasználat kínált adaptív tervezési eszközöket. A szemléletmód az építészeti generációk között is tovább élt. Az új évezred elején Balázs Mihály a budavári Helyőrségi Templom rehabilitációjára tett kísérlet. [8] A templomtér kortárs szemléletű helyreállítására – a lleidai és a kölni esethez hasonlóan, ugyanakkor időben azokat jóval megelőzve – a téglarchitektúra adott kiindulást az építész számára, aki nem kívánta az egykori templomteret imitálni, visszaépíteni. Autonóm tervezőként a jelen pozíciójából egyszerre értelmezte a múlt örökségét, a közelmúlt pusztulását és a jövő lehetőségét. Bár sokakban elevenen élnek még az egykori templomtér konkrét emlékei, és a közgondolkodásban rendre felmerül az igény az elpusztult emlékek eredeti állapotának visszaépítésére, sorsunk megértésében szükségszerűen összefonódik az építés és pusztulás drámája. Ha bármelyiket is elfeledjük vagy tagadjuk, önmagunkat csapjuk be.

Wettstein Domonkos

Irodalom / References

- [1] Moravánszky, Ákos: „Stoffwechsel, Materialverwandlung in der Architektur”, Birkhäuser, Basel, 2017.
- [2] Kóródy, Anna – Vukosavljević, Zorán: „Built on Modernism: The theoretical basis of contemporary heritage preservation in the Spanish architectural scene”, *Arquiteturarevista*, Vol 13, No 1 (2017), pp 9–20.
- [3] Kóródy, Anna: „Folytonosság és újítás – Örökségvédelem és kortárs építészet határterületei Spanyolországban” [PhD doktori értekezés], BME Építésztechnika Kar, Budapest, 2016.
- [4] Renalias, Laia – Serrano, Carles – Soriano, Leticia – Such, Roger: „Intervención en la antigua Iglesia de Santa María de Vilanova de la Barca”, *ConArquitectura*, Issue 62 (2017) pp 16–21.
- [5] Kóródy, Anna – Vukosavljević, Zorán: „Tendencies of Contemporary Building Rehabilitations in Spain: The Evaluation of the Practice in the New Millennium Based on Functional Transformations”, *Boletín Académico: Revista De Investigación Y Arquitectura Contemporánea*, Issue 5 (2015), pp 1–10.
- [6] Zumthor, Peter: *Bauten und Projekte 1985–2013*, Scheidegger & Spiess, Zürich 2014.
- [7] Jósai, Ágnes: „Vízudlis lépték- és érték váltás Kortárs művészeti múzeumok egység-keresése”, hozzáférhető: <http://dla.epitesz.bme.hu/append-files/416-ek_josaiagnes_6.pdf> utolsó belépés: [2018-10-05].
- [8] Somogyi, Krisztina (ed): *Balázs Mihály*, Kijarat, Budapest, 2016.

SZINTE SEMMI

Felújítás és emeletráépítés, Birmanngasse 47, Bazel

Régi, új és felújított házak alkotják az utcaképet

Utcai és belső udvar felőli homlokzat

Tizenöt percnyi sétára a történelmi belvárostól és a Rajna-parttól kisvárosias lakóutcák sorakoznak. A Birmanngasse egyik vége a bázeli egyetem területének széléig ér, másik vége a Spalenringbe torkollik, amely fontos útvonala a belvárosnak, busz- és villamosforgalommal.

A 3-6 szintes, lakóházas beépítésben százéves, negyvenéves és mai épületek váltják egymást, újonnan épült, frissen felújított és omladozó egyaránt van közöttük. A 19. század utolsó harmadából származó eredeti beépítésből kevés maradt, az épületállomány lassan kicserélődik – az egykori utcakép lépésről lépésre tűnik el, a homlokzatmagasság helyenként akár duplájára is nő. Marad az utcavonalra rendezett beépítés helyenként hangsúlyos eresztvonallal, többé-kevésbé következetes

lyukarchitektúrával. Időnként még az utcai homlokzat szélére mozdított kapu idézi a régi megjelenést az új épületeken, rosszabb esetben ennyi sem – van, ahol a földszint oszlopos árkádként visszaugrik, hogy a nem túl széles járdához egy kicsit hozzáadjon, a széles ablakok jóformán összeérnek, erkélyek, ki- és beugró épületrészek disszonáns játéka alkotja az összképet. Az új épületek nem keresik a kapcsolatot egymáshoz, mind önmagába zárt, telekszéles egységet alkot az utca felé – ez pedig nem alkalmas arra, hogy utcaképpé álljon össze.

Pedig a szomszédokhoz való igazodás módja az egyik legfontosabb – de mindenképp a legszembetűnőbb – döntés egy ilyen tervezési feladatnál. A Birmanngasse 47. átalakításának tervezője, a bázeli Dominique Salathé pedig úgy döntött, hogy felvállalja a kihívást, és mind a

Építész:
Dominique
Salathé,
Andreas
Reuter

de a kapcsolódás is: legmarkánsabb a homlokzati ablakosztás folytatása a vakablakká vált legfelső ablaksortól indulva, valamint a tömegforma higgadt kiegészítése. Igaz, a régivel ellentétben lapostető készült az utca felé zöld-, az udvar felé terasztetővel, de sehol egy kósza kísérlet az ortogonális rend felborítására. Az udvar felől háromszintes a meglévő homlokzat, fölötté halványszürke doboz és egyetlen ablak a bővítés. Üdítő lehet a tetőteraszról a környező háztetők látványa – szinte el is felejtheti az ember, hogy Európa egyik legsűrűbben lakott városában van éppen. A zárt sorú beépítésben elhelyezkedő épület láthatóan mindkét szomszédja felé kezet nyújt: egyik oldalon az eredeti épülethez sokban hasonlító kis ház áll, mellyel a megőrzött homlokzati architektúra és a hangsúlyos eredeti eresztvonal jelzi a kapcsolatot, míg a másik oldali, nemrégiben befejezett új épülethez a bővítés utáni homlokzatmagasság, illetve a visszafogott, síkszerű megjelenés és az egyszerű színek igazodnak.

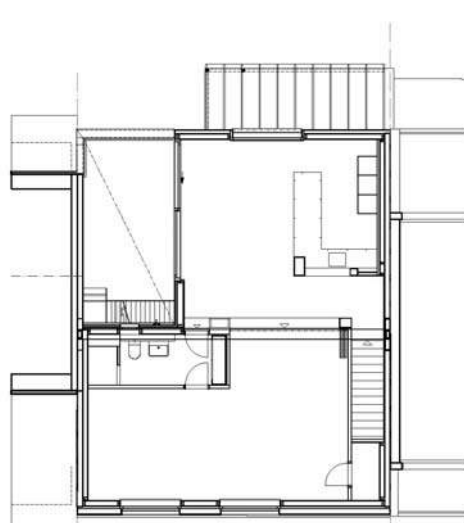
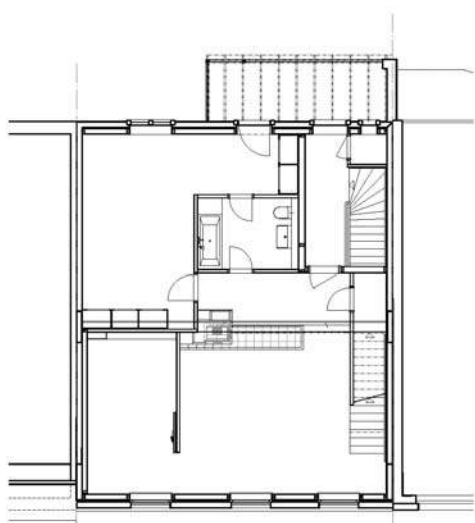
Az iroda más munkáin is megfigyelhető ugyanez a tervezői hozzáállás: látszólag „szinte semmi” nem történik a felújítás során, végül mégis határozottan a helyén van minden. Ez figyelhető meg a szintén bázeli Dalbehof idősothton felújításán vagy a Muttentzenben készült funkcióváltásos átépítés esetében is, amelynek során az egy-

kori sportkórház épületében alakítottak ki lakóegységeket. De találunk a korábban megvalósult tervek között egyszerű felújítást is: egy 1913-ban épült sorházi lakást modernizáltak egy négytagú család számára – a fotók kísértetiesen emlékeztetnek a Birmannsgassében álló épület belső képeire. [1] Az eredeti karakter megőrzése iránti határozott szándék és a kiegészítések egyszerű vonalvezetésű, sallangmentes megjelenése, a meglévőhöz illeszkedő, jól megválasztott néhány új építészeti és – elsősorban – belsőépítészeti elem köti össze ezeket a munkákat.

Ha már az egységes utcakép felbomlásáról szoltunk, idekivánciozunk, hogy természetesen egy sor ehhez hasonló színtráépítési felújításból sem fog egységes utcakép kialakulni. De az építészeti feladathoz való közelítés, a részletek gondos kidolgozása, a megőrzött és hozzáadott értékek egyensúlya ezúttal mind példaértékű volt.

Sok mindenért lehet szeretni és érdemes tanulmányozni ezt a házat, és erre a közönség is felfigyelt: idén a legjobb felújításért járó svájci díj szakmai győztesének választották. [2]

Ware-Nagy Orsolya

Irodalom / References

- [1] Salathé Architekten/Projekte [honlap], hozzáférhető:
<https://www.salathearchitekten.ch/projekte/> utolsó belépés: [2018-09-28].
 [2] Architekturpreise/Der beste Umbau/Die Nominierten/11 Projekt [honlap], hozzáférhető:
http://www.architekturpreise.ch/dbu/nomin/nomin_18_11.html utolsó belépés: [2018-09-28].

Az új lakás egybefüggő belső terei

Alaprajzok a földszinttől a legfelső szintig

Építész: sabarchitekten AG, Bazel (Dominique Salathé, Andreas Reuter)

Építész munkatársak: Noriaki Fujishige, Jakob Schneider

Építető: U. Bürki, U. Freiburghaus, F. Hadorn, F. Mätzener

Statika: Schmidt + Partner AG, Bazel

Fa tartószerkezetek: Büro für Bau und Holz GmbH, Bazel

Épületfizika: Gartenmann Engineering, Bazel

Geotechnika: Kiefer und Studer AG, Reinach

Hulladékkezelés: Carbotech AG, Bazel

Kivitelezés: Huber Straub AG, Bazel

Eredeti épület építése: 1872

Felújítás és bővítés: 2015–2016

Fotók: Michael Fontana, Bazel

PARTRA VETETT ERDŐ

Kaosung Nemzeti Művészeti Központ, Tajvan

Távlati kép. Az épülettel együtt új városi parkot is kialakítottak a régi katonai bázis helyén

*Az angol *banyan* magyar fordítása fűgefá, viszont az angol elnevezés egy speciális fűgefafajra utal, ami megjelenésében teljesen különbözik a többitől, és ennek megfelelően az angol és helyi terminológiában is külön nevet kapott. A pontosság érdekében ezt az elvet megtartottuk, és a fűgefá gyűjtőnév helyett az eredeti *banyan* elnevezést használtuk.

„Weiwuying a Mecanoo legambiciózusabb épülete: filozófiánk minden kulcselemét megtestesíti. A helyi *banyan** (*banjan*) fák szépsége és ikonikus levéltakarója ihlette a hatalmas, különleges burkolatból és tetőből álló, hullámzó szerkezetet, amely alatt nagyvonalú, nyitott terek áramolhatnak.” [1]

FRANCINE HOUBEN, MECANOO

Banyan tér. Így nevezte el a Mecanoo Tajvan második legnagyobb városa, Kaosung új Művészeti Központját (Weiwuying) ami négy színpadot köt össze egyetlen hatalmas épületegyüttesben. Az elnevezés önmagában nem szokatlan, hiszen a *banyan* egy őshonos fa a szigetországban, amely hatalmas lombkoronájáról és lélegző, a lombokból gyakran a földig ereszkedő gyökereiről is-

mert. A *banyan* fák különleges gyökérrendszere a helyi klímát ismerve nem is kívülről, hanem a lombkorona alól szemlélve érdekes igazán. A hárommillió lakosú Kaosung Dubajjal van egy szélességi körön, így nemcsak a páratartalom, hanem a napsütéses órák száma is magas. A trópusi éghajlaton nemcsak célszerű, hanem gyakorlatilag elengedhetetlen az árnyékolás. Fontos ugyanakkor a napfény erőssége is, mivel a magas páratartalom miatt a közvetlen és visszaverődő napfény mellett az ún. szórt (diffúz) fénynek is nagy hatása van. Kaosungban ez a hatás különösen jelentős, és a szórt fény még akkor is erős megvilágítást ad, amikor a nap már nem is látszik. Ezekben a „szürke órákban” feleled a város, és megnyitnak az éjszakai piacok. Napközben csak a *banyan* fák többretegű lombkoronája árnyékol igazán. Ennek fényében persze nem meglepő, hogy az őshonos

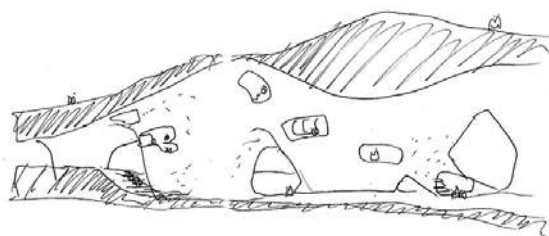
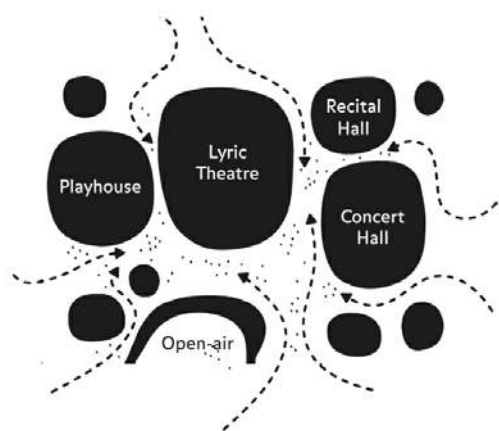

fa kulcsszerepet tölt be Tajvan kultúrájában, és egyben az új Művészeti Központ fő terét is inspirálta. Az építészeti koncepció érdekessége valójában nem is ebben rejlik, hanem abban, hogy a központi nyitott köztér az épület belsejében helyezkedik el.

Nem a Mecanoo iroda az első, ami a szigetország nagyvárosainak sajátos térszerkezeteiből merít ihletet. Tajvan kaotikus városszövegeinek érdekessége, hogy a köz- és magánterek nem határolódnak el, hanem napszakoktól függően átrendeződnek. Az épületek határai ennek megfelelően csak jogi értelemben érvényesülnek. A hagyományos tajvani városi ház például jellemzően 2-4 szintes: a privát lakótereket az emeleten rendezik be, míg a földszintet napszaktól függően üzletként vagy lakóterként használják. A földszint és a köztér kapcsolatát az is erősíti, hogy gyakran a telekhatárok sem érvényesülnek, és előfordul, hogy a járdákhoz is a szomszédos

Távlati kép a szabadtéri színpaddal. A kép mutatja az épület három fő szintjét: bejárat (és adminisztráció), nyitott Banyan tér (és színpadok) és emelet

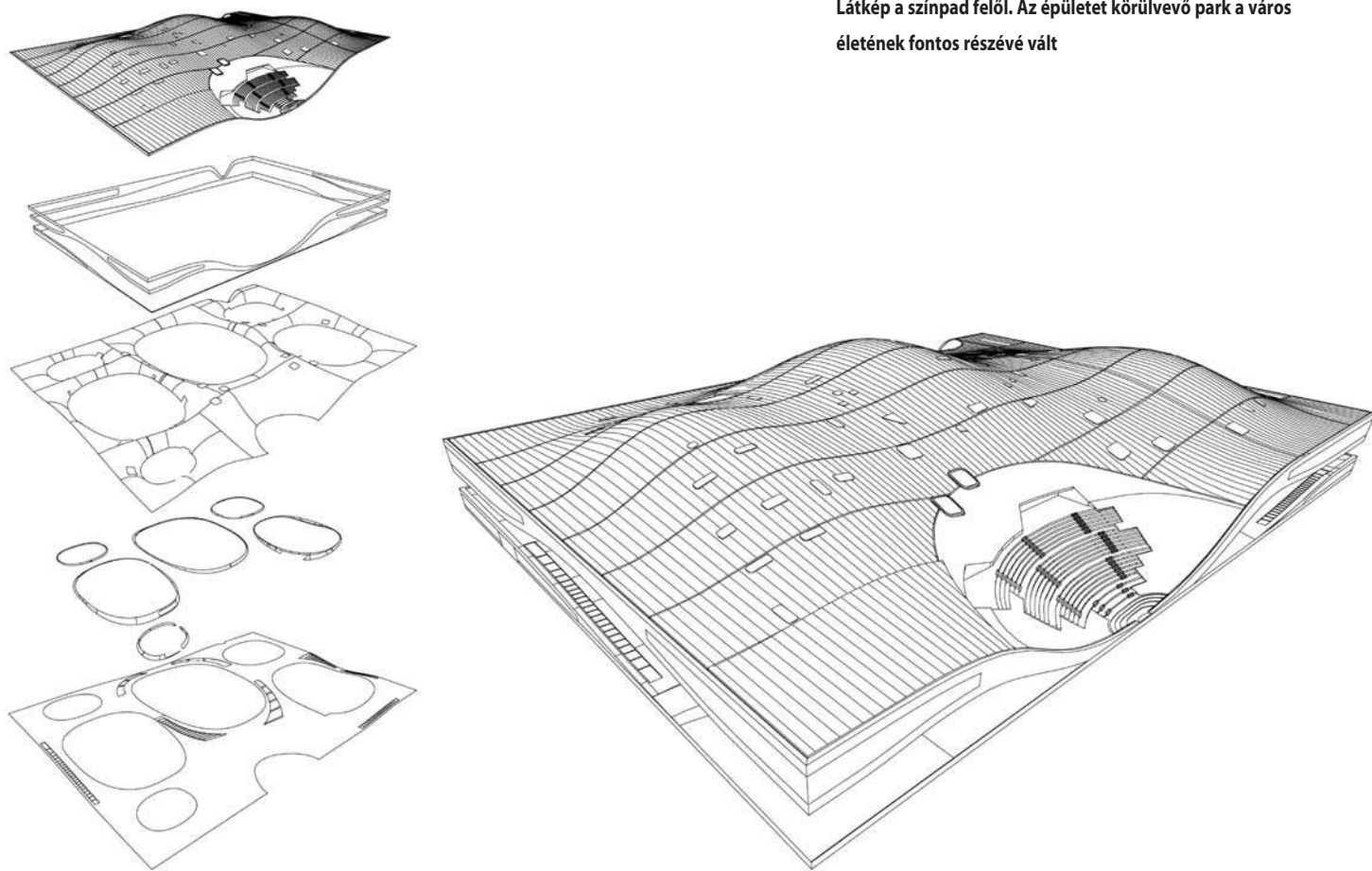
Építész:
Mecanoo

Koncepció: a Banyan tér az épület fő egységei köré rendeződik. A tér feletti tető ezeket az egységeket kapcsolja össze egy fő tömegbe

Látkép a színpad felől. Az épületet körülvevő park a város életének fontos részévé vált

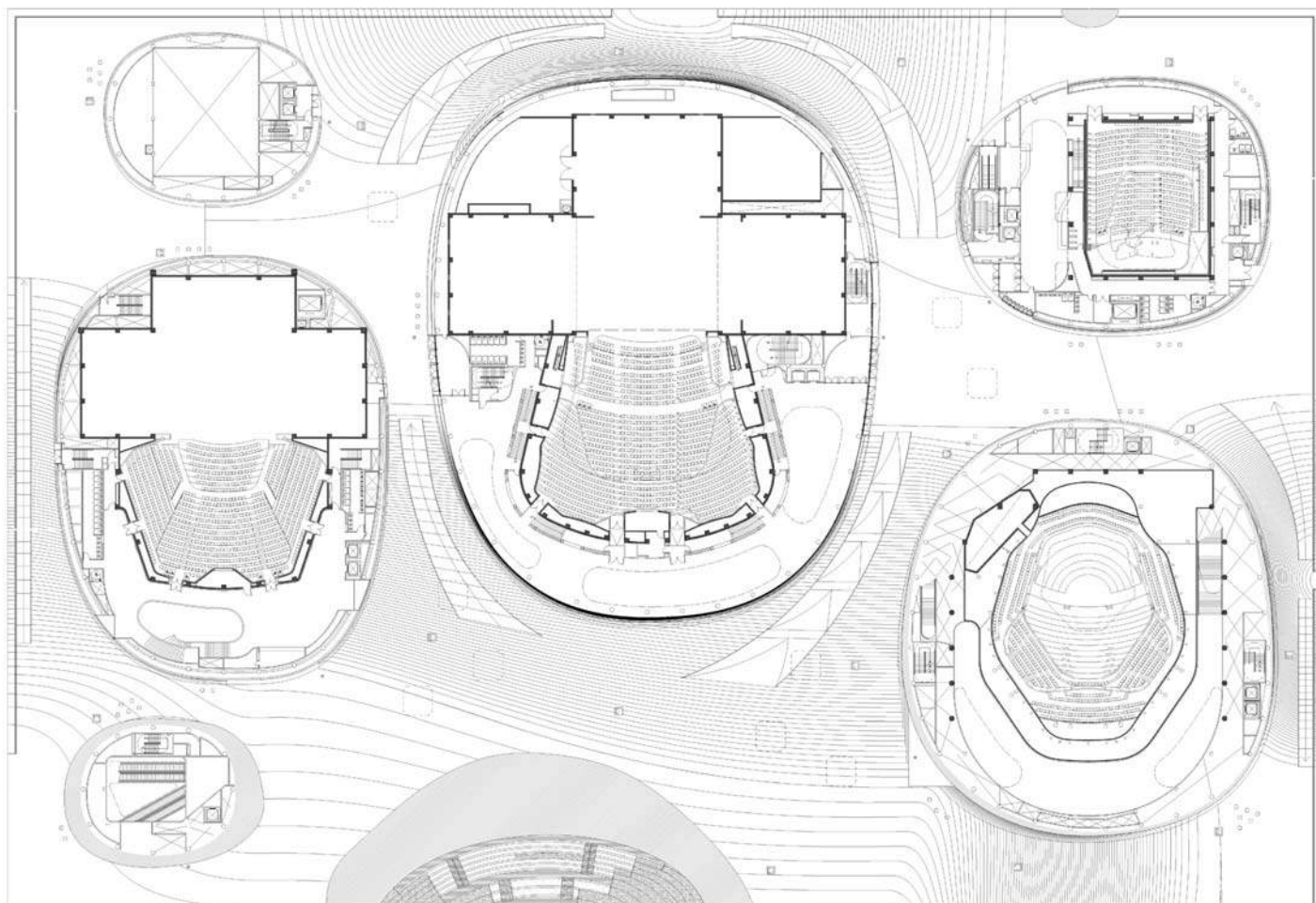
Robbantott ábra és tetődiagram:
a tetőszerkezet formálása és
anyaghasználata az építészeti kon-
cepció meghatározó eleme

földszinti terek burkolatát használják, olykor épületrészekkel is elfoglalva a közterületet. A tipikus tajvani utcakép gyakran az illegális területfoglalás széles tárházát sorakoztatja fel, ahol az épület lehetőség szerint minden irányban (a köztér, a szomszéd és az ég felé) terjeszkedik. A földszinten elfoglalt területek egyes napszakokban az épület funkciójának szerves részévé válnak, így a köz- és magánterület sajátos átfedésbe kerül. A végeredmény egy sajátos térforma, ami nem definiálható köz- vagy

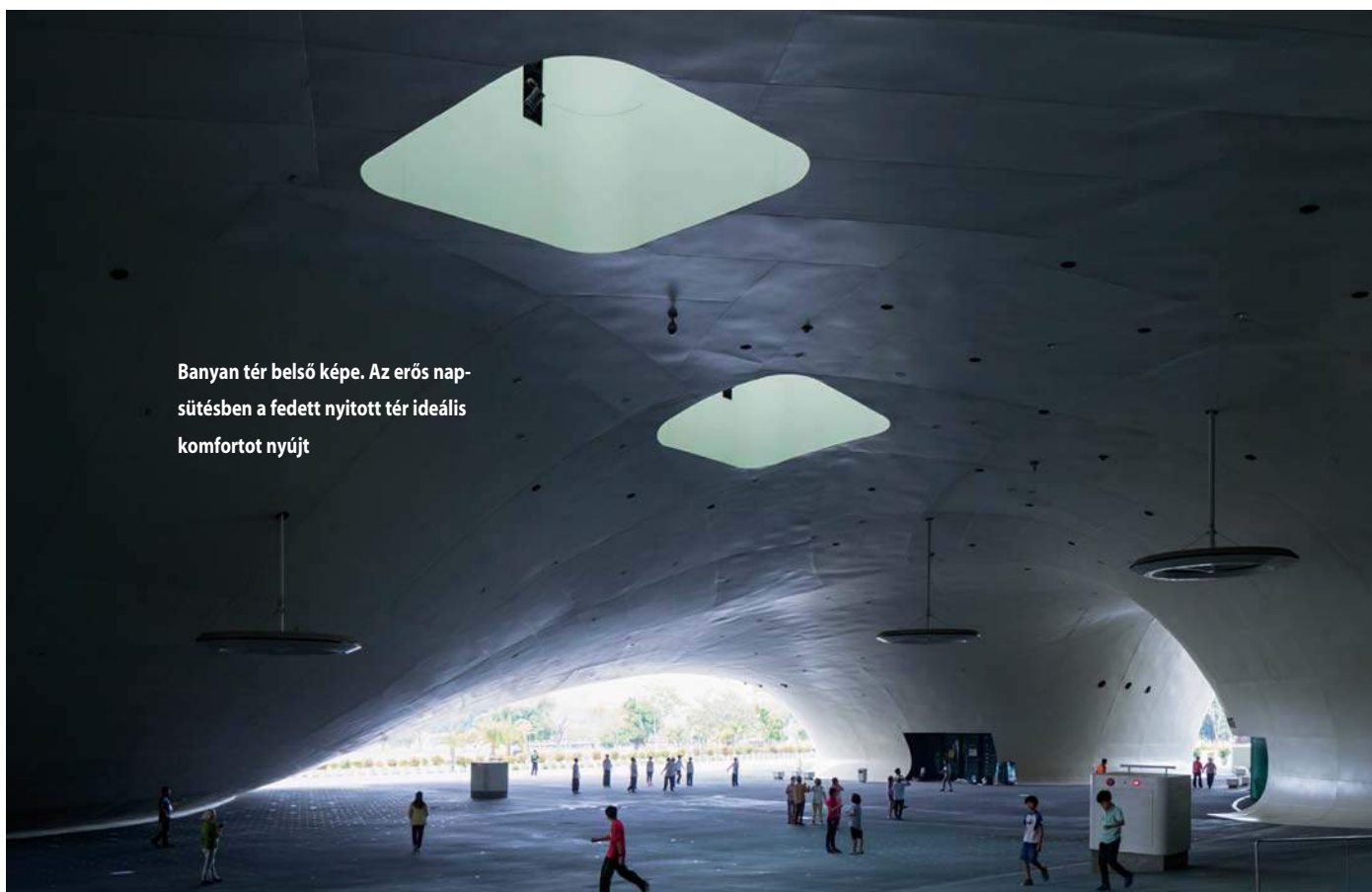
magánterületként, viszont jogi értelemben részben magán- és részben pedig közterületen helyezkedik el.

Ez a sajátos térhatás ihletett meg két további sztárépítést, akik Tajvan két másik nagyvárosában (Tajcsungban és Tajpejben) terveztek kulturális épületeket. Toyo Ito Tajcsung Operaháza [2] például az épület teljes földszintjét egy aulaként alakította ki, így a járókelő keresztülsétálhat az épületen. Az épület a nap jelentős részében nyitva áll, és valóban közterületként működik: kiállítá-

Alaprajz, a Banyan tér szintje. A hét különálló egységet a tér (és felette a tető) kapcsolja össze

Éjszakai látkép. Az európai szokásokkal ellentétben a trópusi Kaoshiungban a város éjszaka is aktív, ez alól pedig a parkok sem kivételek. A Banyan tér megalkotásánál ezért az esti hangulat is fontos szempont volt

Banyan tér belső képe. Az erős nap-sütésben a fedett nyitott tér ideális komfortot nyújt

Irodalom / References

- [1] Stevens, Philip: „In Taiwan, Mecanoo completes the world's largest performing arts center under one roof”, *DesignBoom*, 2018-04-13, hozzáférhető: <<https://www.designboom.com/architecture/mecanoo-taiwan-national-kaohsiung-center-wei-wuying-performing-arts-04-13-2018/>> utolsó belépés: [2018-09-25].
- [2] Gutai, Mátyás: „Térgörbe – Tajcsung Nemzeti Operaház”, *Metszet*, Vol 6, No 3 (2015), pp 20–23.
- [3] Gutai, Mátyás: „Zenéház: Casa da Musica, Porto”, *Alaprajz*, Vol 14, No 6 (2007), pp 30–33.
- [4] Gutai, Mátyás: „Léptékpróba – Nagaoka Városháza”, *Metszet*, Vol 5, No 3 (2014), pp 44–47.
- [5] „National Kaohsiung Center for the Arts, Kaohsiung, Taiwan” in Mecanoo/Projects [honlap], hozzáférhető: <<http://www.mecanoo.nl/Projects/project/54/National-Kaohsiung-Center-for-the-Arts-Wei-Wu-Ying?&t=0>> utolsó belépés: [2018-09-25].

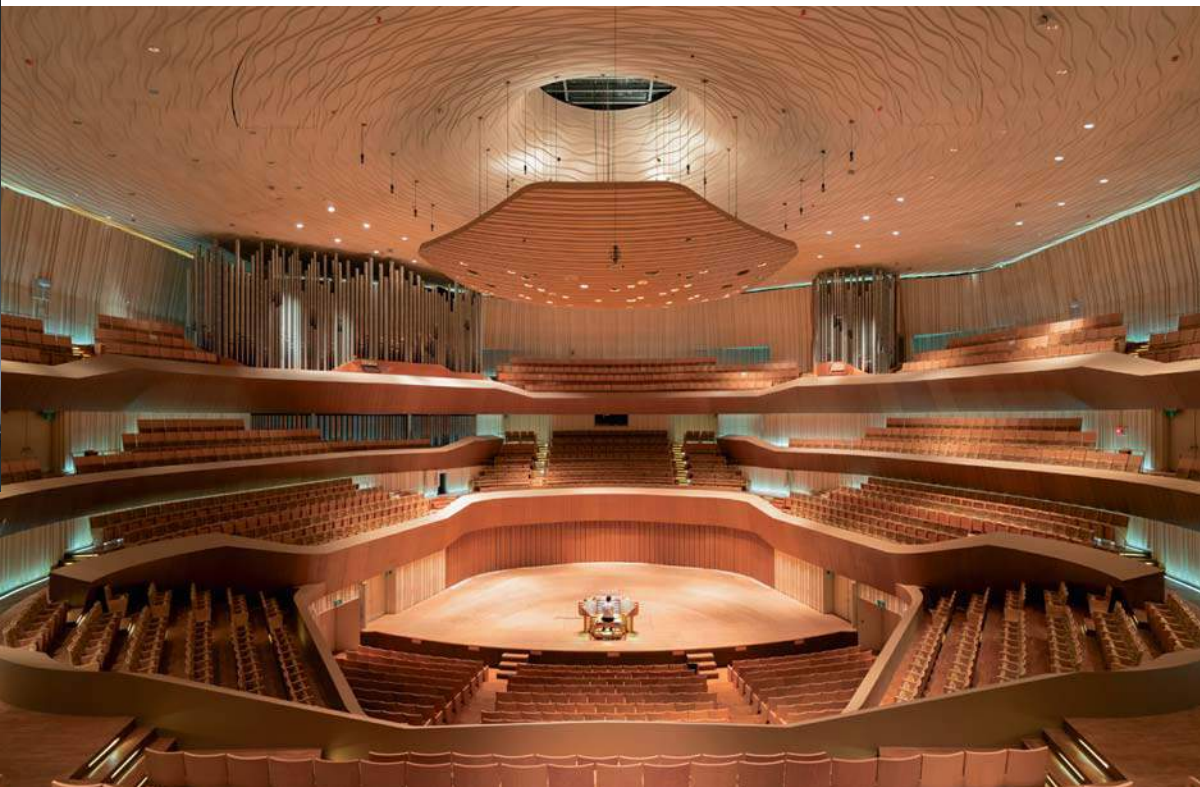
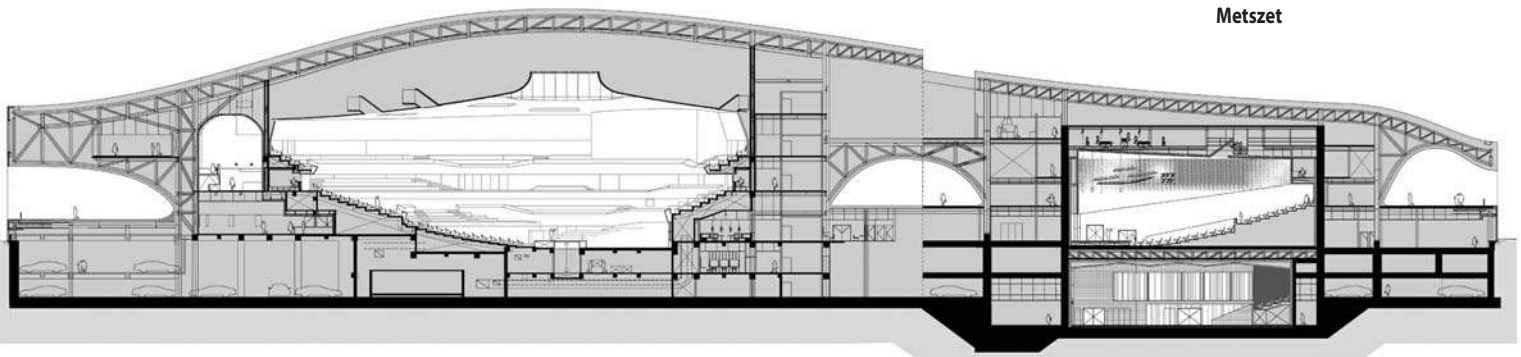
soknak, éttermeknek és üzleteknek ad otthont, így a város egyik fontos találkozási pontja. Az épületet körülvevő tér és a földszint burkolata megegyezik, és a külső térben kialakított vízfelületek a belsőben is folytatódnak, létrehozva a már ismert köztes tér jelleget. Rem Koolhaas hasonló elvet követve tervezte meg a tajpei Előadóművészetek Központját. Az épületbe foglalt köztér itt egy külső utca meghosszabbításaként jelenik meg. A koncepció a portói Zenéház (Casa da Música) épületét idézi, [3] ám az itteni épület nem egy térhez, hanem egy régi utcához kapcsolódik, amit a város legjelentősebb éjszakai piaca foglal el. A példákban is jól látszik, hogy a közterek és épületek áthatása nem egy légből kapott építészeti kísérlet eredménye, hanem a tajvani városszövet és életstílus tudatos vizsgálatából ered.

Ellentétben a másik két példával, Weiwuying nem a városban, hanem egy nagy parkban épült, így bőven volt hely zöldterület kialakítására. Ennek megfelelően a belső köztér nem közvetlenül a városszövethez kapcsolódik, hanem önmagában áll a zöldfelületben. Az ellentét feloldását az építész az épület méreteiben próbálták megoldani. Az alaprajzi elrendezés így hét önálló egységként jelenik: a négy színpad (2 260 férőhelyes opera, 2 000 fős koncertterem, 1 094-1 250 fős multifunkcionális színházterem, 470 fős előadóterem), a foyer és a

bejárat egymástól elkülönülve egy közös tető alá rendeződnek, a hetedik egységet pedig a tető lehajlásával kialakított szabadtéri színpad adja. Az egységek között kialakított tér az épület áramló köztere, aminek térhatását a padló és a tető hullámzása erősíti. Az épületrészek a föld- és tetőszinteken is összekapcsolódnak, így a köztér és az épület belső világa egymástól függetlenül működhet.

Egy ekkora épület felületeinek építészeti kezelése és anyaghasználata különös kihívást jelent, különös tekintettel arra, hogy a teljes épület azonos burkolattal látják el. Ebben a feladatban Kaosung hajóépítészeti hagyománya volt az építész segítségére: a város ugyanis nemcsak Tajvan legforgalmasabb kikötőjével, hanem a legnagyobb hajógyártó központjával is rendelkezik. Ez az adottság Renzo Piant is megihlette, amikor metrórólomást tervezett a városban. Az épület egy nagyvonalú fehér tetővel épült, ami karcsú pilléreken felhőként lebeg az állomás kijárata felett. Az acélburkolattal fedett nagy tömeg szerelésekor a hajóépítésben megszokott részletekkel és technikával dolgoztak. A megoldás érdekessége az volt, hogy az építész tudatosan dolgozott a rendelkezésre álló léptékekkel, valamint a tető és a szemlélő közötti távolsággal. Kihasználva azt a lehetőséget, hogy a lebegő tetőt közvetlen közletről nem lehet megsejmlélni, az olasz építész a részletezettséget és az acél megmunkálását csak olyan léptékig kontrollálta, amenny-

Metszet

Színpad, belső kép

nyire ez az adott perspektívából indokolt volt. A Wei wuying épület nagy felületeinek megtervezésekor ugyanígy a hajóépítésre jellemző pontosság és elnagyolt részletezettség érvényesült. Ez az épület esetében azt jelenti, hogy a tervezéskor és építéskor is a pontosságon volt a hangsúly a kidolgozott részletek rovására. Mindez megfelelt az épület léptékének és a köztér karakterének is. Különös hasonlóság jelenik meg itt Kengo Kuma Nagaoka Városházával, ahol a belső közteret szintén a léptékkel arányos elnagyolt részletekkel alakították ki. [4] A Mecanoo esetében ez teljesen tudatos szándék volt, hiszen az épület koncepcióját egy „partra vetett hajó” képzete inspirálta. [5] A tervezők célja nem egy elegáns és részletesen kidolgozott burkolat, hanem a hajóépítésben megszokott robosztus és ellenálló felületek kialakítása volt.

Ugyanez a hatás érződik az építészeti koncepció másik elemében, ami az épületrészek összekapcsolódását a

banyan erdőkhöz hasonlítja. A hasonlat nem véletlen, hiszen a banyan fák karakteres, szerteágazó gyökérzete és összekapcsolódó lomkoronája valóban egy egységes, hullámzó tömegben kapcsolódik össze. Ennek megfelelően a Wei wuying színház nagy teteje is új értelmezést nyer egy egyszerű színpadi dobozokat magában foglaló tömeghez képest: egy erdőt teremt Kaosung parkjában, aminek térszemlélete és térhatása a tajvani hagyományokban és városszerkezetben gyökerezik.

Gutai Mátyás

Építész: Mecanoo Architecten, Delft, Hollandia
Helyi építész: Archasia Design Group, Tajpej, Tajvan
Megbízó: Preparatory Office of The Wei-Wu-Ying Center for the Arts of the Ministry of Culture, Tajvan
Statika: Supertech, Tajpej, Tajvan
Épületgépészet: Yuan Tai, Tajpej, Tajvan
Elektromosság: Heng Kai, Tajpej, Tajvan
Épületakusztikai szakértő: Xu-Acoustique, Párizs, Franciaország
Színháztechnika: Waagner-Biro, Bécs, Ausztria
Színházi szakértő: Theateradvies, Amszterdam, Hollandia; Yi Tai, Tajpej, Tajvan
Világítástechnikai szakértő: CMA lighting, Tajpej, Tajvan
Tűzvédelmi szakértő: Ju Jiang, Tajpej, Tajvan
Orgonaszakértő: Olivier Latry, Párizs, Franciaország
Tető- és homlokzati szakértő: CWI, Tajpej, Tajvan
3D szakértő: Lead Dao, Tajpej, Tajvan
Közlekedéstervezési szakértő: Su International, Tajpej, Tajvan
Kivitelezés: Chien Kuo Construction Co., Tajpej, Tajvan
Acél homlokzat- és tetőburkolat: Centraal Staal, Groningen, Hollandia; Ching Fu, Kaosung, Tajvan
Orgonaépítés: Klais, Bonn, Németország
Fotó: Iwan Baan

AZ EGÉSZ VONZÁSA

A régi budai városháza megújítása

Építész:
Szabó
Levente

A lefedett udvarra néznek a
beépített tetőtér bevilágító felületei

A harangszó ismerős, mindig megnyugtatja az embert, nem szavakkal beszél, mégis mi mindent képes tudunkra adni. Elszáll a napi lármák felett. Egy jó mű, egy jó épület valahogy hasonlóan üzen, a gyűlevész hangoskodás zaja fölött. Üzen valamit az egészről. Különös, hogy idővel az ember egyre gyakrabban tér vissza a magyarázatokkal megfoghatatlan egész dilemmájához. Ki hamarabb, ki később, persze van, aki sohasem. A második világháború pusztításai utáni helyreállítások óta évtizedek teltek el, hozzászokhattunk a budai polgárvárosban a szép arányokhoz, a jó léptékhez, a finoman dekoratív és semmi esetre sem tolakodó részletekhez. A török háborúk másfél évszázados pusztításai utáni több évtizedes

békeidőben a birodalmi keretek ellenére, és egyúttal azokba illeszkedve született újjá Magyarország építésze. A tizenharmadik században (az eleinte igencsak takarékos) barokk reprezentációs igény és a felvilágosodás, a tizenkilencedik század első felében pedig a kibontakozó polgárosodás hatottak az újjáépítésre. A szükség, a takarékság tudott emelkedett lenni, a gazdagságnak pedig (kevés kivétellel) mintha nem lett volna több lehetősége, mint hogy részletezze, kitöltse, finomítsa ezeket az alapvetően racionális kereteket. Talán nem véletlen, hogy ebben a közegben született meg majd két évszázad elteltével a huszadik század második felének egyik legsebb, legértékesebb magyar épülete, Jánossy György lakóháza, a közeli Tóth Árpád sétányon. Itt fogható az egész üzenete. Az eklektika, a szecesszió, a folklór és a korlátozott kortárs cirkusz puccos díszleteinek krónikus hazai kultusza mintha nem venné észre, vagy egyenesen szégyellné mindezt, csak plagizál továbbra is nagy melénnyel, kilátástalan provincializmussal.

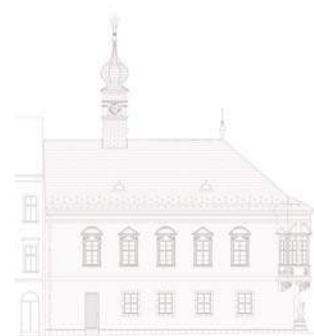
Kívülről jól ismerjük a budavári Szentháromság tér sarkán álló, a Tárnok, a Szentháromság és az Úri utca által határolt, és most újra használatba vett épületet,[1] amely a több mint másfél évszázadon át, 1688 és 1873 között volt budai városháza. Sokszor elmentünk mellet-

te, békésen nyugtáztuk jelenlétét. Azt persze nem tudtuk, hogy középkori előzményekre épült, ebben a formában két részben. A neves budai építőmester Nepauer Mátyás 1770 után nem újított, hanem követte itáliai elődje hetven évvel korábbi megoldásait. És azt sem tudtuk, hogy a háború után milyen gondosan és milyen alázattal állították vissza az elpusztult részeket. Most hirtelen megállít, első pillantásra magára vonja a figyelmet, pedig látszólag alig történt vele valami. Vegyük szemügyre e három utcára néző, sokat látott egyemeletes házat. Nyugodt barokk architektúra, az emeleten, váltakozva háromszögű és szegmensíves timpanonnal díszített, a földszinten már-már kubista hangulatú, geometrikusan plasztikus kőkeretes ablakokkal, a két sarkon átlósan kiugró zárterkélyekkel, a keleti oldalon most újra míves huszártoronnyal és rajta órával. Megszokott arányú tető, hódfarkú kettős fedés egyszerű kerámia cseréppel és kúpcserepekkel. A tetőfelületet (ahogy régen is) csak a mifelénk használatos egyszerű padlásszemek tagolják, az egyszerű fekete lándzsa hófogók kettős sora rendben az ereszhez tartozik, nem pitykézi a cserepezést. A villámvédelem levezetéseinek vonalai az épület és a tető fordulataiból következnek, és olykor a padlásszemekkel is ritmusban vannak. A homlokzatot szép arányú barokk

profilos, habarcsból húzott kettős párkány zárja, amelynek felső tagját átdöfik a lefolyócsövek. Az alsó tagozat a mostani helyreállítással került a helyére. A párkányon ülő, patinázott rézből készült fekvő eresz támaszainak ritmusa tiszta, rendezett, a lefolyócsövek – egy hibásan kivitelezett kivételével – egyenesen torkollnak bele az állványcsövekbe. Ez összefügg a lábazat gondosan megválasztott síkjával és felső vakolatcsatlakozásának kidolgozásával, ahol a kő egyszerű, ferdén emelkedő síkkal visszalép a vakolat síkjába, és függőlegesen simul hozzá. A természetes kő lábazati sáv textúráját nem szabadlják a mostanában szokásos kínos vízszintes vagy függőleges szellőző rések. A kő súlyos kő, fal marad, nem egy a falra aggatott, vékony műszaki réteg a sok közül. A lábazat és a párkány között szép faktúrájú, höbörcsösön vakolt mező a tulajdonképpeni homlokzatot meghatározó felület, egyszerű, profil nélküli övpárkánnyal. Ezt tagolják a homlokzat nyílásai és egy helyen egy bemutatott középkori falvég függőleges sávja. Az ablakok tizenharmadik századi vagy a második világháború után alakhűen pótolta kőkeretei festettek, a kapukeretek nem. A háború után elhelyezett barokk szerkesztésű földszinti vasrácsok nem kerültek vissza, így barátságosabb. A vakolt mező halványiszürke színe szépen emeli ki a tagozatokat, nem

A homlokzat és a torony lehető legpontosabb műemléki rekonstrukcióját Klósz György 19. század végi felvétele segítette

A Tárnok utcai homlokzat részlete: vakolatból húzott párkányok és hőbörcsös vakolt mezők mészklő lábazattal

Az egykori középkori kapualj megjelölése és új bejárati ajtó a Szentháromság utcában

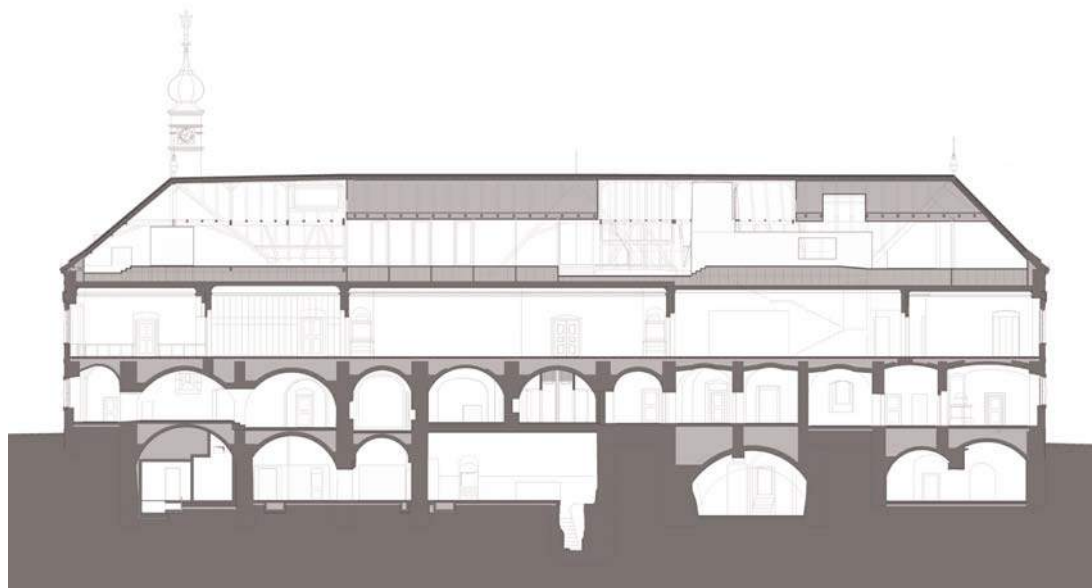
A hosszmetszet pontosan mutatja a pincei és földszinti terek egykor több középkori épületből összeálló struktúráját, és a tetőtér beépítésének koncepcióját

robbantja szét a barokk homlokzatot fontoskodó színdinamikai epizódokra. A Tárnok utcai oldalon a földszinti utolsó tengelyben az újonnan kialakított ajtónyílás kerekre távolabbról merőleges nézetben alig látható, ferde nézetben erőteljes „fekete lyuk”. Csak közelről érzékeljük a járda vonaláig lefutó, a falba élesen belevágott fekete acéllemez bélést, amelyben mélyen ülő, vertikális lendületű, elegáns ajtószárny van. A Tárnok utcai oldalon nincs közvetlen barokk ajtóelőzmény, a Szentháromság utcai oldalon mélyített vakolatmező jelzi egy korábbi kapu kontúrját. Az ablakok osztása megegyezik a százegynéhány év óta rendelkezésünkre álló fényképeken láthatókkal, a profilok megformálása és a felületkezelés a barokk és neobarokk szerkesztés alapos ismeretéről tanúskodik. Az Úri utcai oldalon feltárt kapuív tengelyébe került az új nyugati bejárat, a kőkeret nem archaizál, a lábazat kőanyagával azonos kőből, tagozat nélkül, pusztán az él finom homorú lemetzésével készült. A gondosan megtervezett új ajtók és kapuk semlegesen nagyvonalúak, a tölgyfa, a fekete vas a gondos és türelmes kezekben elég fajsúlyos anyagok ahhoz, hogy e sokszor nagyon bonyolult részleteket rejtő, számtalan műszaki követelményt kielégítő gépezetek ne váljanak tolazkodó dizájnbetétekké vagy specialisták megfeszített termékfejlesztő munkáját dokumentáló, ám kínosan konfekcióhangulatú jelenetekké a sokkal tágabb érvényű építészeti egységben. Az utcanévtáblák és a biztonsági kamerák nálunk szokatlanul visszafogott modorban társulnak az épület egészében véve nagyon átgondolt és ezért természetes viselkedéséhez. A budai vár és a Szentháromság tér nagyon jól járt. A szemközt álló másik saroképületre is óhatatlanul oda-odanézőnk, amelyet Jánossy György Laczkovics Lászlóval együtt tervezett, alig több, mint három évtizeddel ezelőtt. Gótikus emlékeket idéző, kifelé lépcsőző faltesteit ebben a formában ma már talán kissé

közvetlennek találjuk, mégis megnyugtató érzés, amikor az egykor itt állt két épületet idéző tömegét és szép arányait szemléljük. De szorongás is elfog. Mikor fogja ezt a házat is – értő felújítás helyett – elbontani vagy műanyag paplanba csomagolni a nyakló nélkül hadonászva rendezkedő és rendezkedő, a díszletek mögött legértékesebb ingatlanjainkkal sunyin üzletelő hazai világ.

Már a külső benyomások hatására is egy olyan, látszólag módszertani problémán kezd az ember morfondírozni, amely régen foglalkoztatja, talán azóta, hogy először volt alkalma romjaiból feltámadt, úgynevezett történeti épülettel találkozni. Az olyan építészeti struktúra, amelyet elődeink szépen illesztettek össze (és ezért megbecsüléssel tartunk számon) felemelő hatással van az emberre, egyenesen felhív, kötelez. Először is arra, hogy ismerkedjünk meg vele. E megismerkedés nem megy egyedül, már a történeti kutatómunkához is társulnunk kell. Csak a változások, a különböző állapotok, részletek

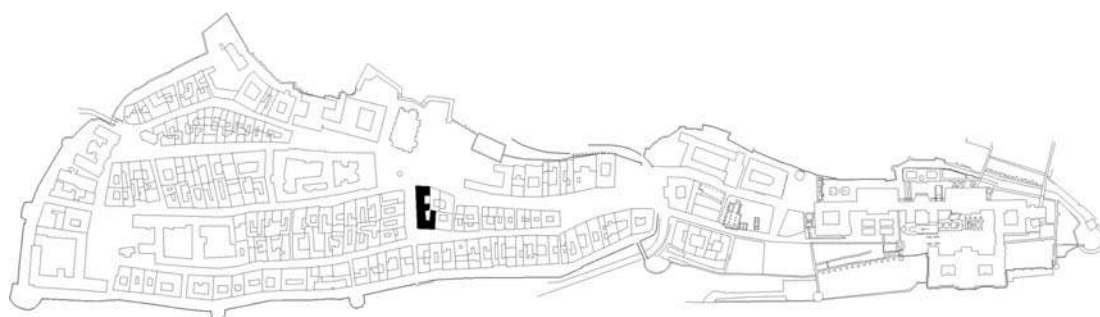
alapos ismerete vezet a majdani megoldások felé. Azonosulnunk kell a meglévő struktúrával, hogy aztán szabatosan tudjunk bánni vele, képesek legyünk eleink munkáját egyszerre alázattal és önbizalommal folytatni. Történeti érzékre van szükség, amely az együttműködés gyakorlatában és tapasztalatában gyökeredzik, és messze túlmutat a történeti adatok gyűjteményének ismeretén és felmondásán. A történet kutatói és az ilyen tudás gazdái a befejezésig velünk vannak, együtt építjük tovább a házat. Ha nem így történik, akkor az épületet felszíni dekoratív motívumok elegyének tekintjük csupán, azok talmi visszaállításain görcsölünk, ilyen menlevelekbe, alibikbe kapaszkodva próbáljuk eltusolni tanácstalanságunkat, és ebből fakadó hiányérzetünkben az új épületek tervezéséhez belénk nevelt önmegvalósítási kényszer naiv buzgalmával, öntudatosan profi semmitmondással kortársnak nevezett sablonokat hordunk össze. A budai várban 1686 és 1945 pusztító ostromai a

meglévő struktúrák drámai pusztulását, átalakulását, átváltozását eredményezték, így a minket érő hatás egyszerre sokkoló, szívszorító is. A probléma itt lép túl a módszertani kérdés léptékén, tehát azon, hogy hogyan alakulnak az építészeti tervezés kiindulási feltételei. Nem pusztán szentimentalizmus, ha az ember óhatatlanul a névtelen romeltakarítókra és újjáépítőkre is gondol, akik sok hasonló sorsú épülettel együtt önzetlen és odaadó munkával ezt is megmentették az utókornak, így nekünk is. Talán furcsa, de többek között éppen a pusztulás drámájának és az újjáépítés önzetlenségének hatása

Az udvar lefedésével és az árkádok kibontásával az egykori barokk kerengőfolyosós struktúra újra előállt

A tetőtér 300 éves barokk fedélzége és a bútorszerűen megfogalmazott térelválasztók

A budai vár és az egykori városháza helyszínrajza

Felelős tervező: Szabó Levente
DLA (Hetedik Műterem Kft.;
www.hetedik.hu)

Építtető: Pallas Athéné Domus
Animae Alapítvány

Építész és belsőépítész tervezők: Biri Balázs, Alkér Katalin,
Bartha András, Terbe Rita DLA,
Tolnai Zsolt

Építész és belsőépítész

munkatársak: Barta Fruzsina,

Bartis Kata, Breuer Anna,
Dolmány Rita, Halmai Dénes,
Kunczi András, Marton Rozália
DLA, Mihály Eszter, Pelle Zita,
Simon Orsolya, Szeles Gábor,
Szigeti Nóra, Villányi Norbert
(pályázat: Gyulovics István,
Kovács Zsófia)

Statika: Schreiber József (S-4
Mérnökiroda Kft.)

Épületszerkezetek: Schreiber
Gábor, Horváth Sándor, Lengyel
Dávid (S-4 Mérnökiroda Kft.)

Épületgépészet: Cser Ildikó,
Vajda Zoltán (Cser&Cser Mérnöki
Iroda Bt.)

Épületvillamosság: Ivanics
Zoltán, Nagy Attila, Ónodi Gábor
(Provill Kft.)

**Audiovizuális rendszerek és
oktatástechnológia:** Molnár
Ferenc, Tatárek Péter (Lisys
Project Kft.), Polner Péter
(Streamnet Kft.)

Világítástervezés: Haász Ferenc,
Pintér Anita, Lassu Péter, Kazella
Erika (MadebyLight)

**Információs rendszerek, épület-
grafika, óraszámnap:**
Polgárdi Ákos

Tűzvédelem: Dr. Takács Lajos,
Jankus Bence (Takács-Tetra Kft.)

Konyhatechnológia: Gál Sándor
(Assur Kft.), Eke László

Akusztika, környezetvédelem:
Józsa Gusztáv, Sebő Imre (Józsa
és társai 2000 Kft.)

Akadálymentesítés:

Kormányos Anna

Fotó: Danyi Balázs

józaníthat ki és szabadíthat meg attól a konformista esztétizálástól, amely oly jellemző ránk. Kant eszmefuttatása juthat eszünkbe arról, hogy a szép érdek nélküliségét egyedül a hozzá fűződő erkölcsi érdek szavatolhatja. Minden más esetben egy szükségszerűen megvalósuló önös érdek ugyanis lenullázza igyekezetünket, és lezárja a széphez vezető utat. Hans Georg Gadamer a természeti és a művészi szép vizsgálatakor a következő sorokkal utal Kantra e probléma szemléltetéséhez: „A természeti szépnek nemcsak a tiszta esztétikai ítélet szempontjából van elsőbbsége, amennyiben ugyanis világossá teszi, hogy a szép alapja nem egyéb, mint az elképzelt dolog célszerűsége egész megismerő képességünk számára”. ...Ahol ez a gondolat érdeklődést ébreszt, ott az erkölcsi érzés kulturáltságáról van szó. ... Az, hogy a természet szép, csak annak kelti fel érdeklődését, aki „előzőleg már jól megalapozta az erkölcsi jóhoz való érdekét.”

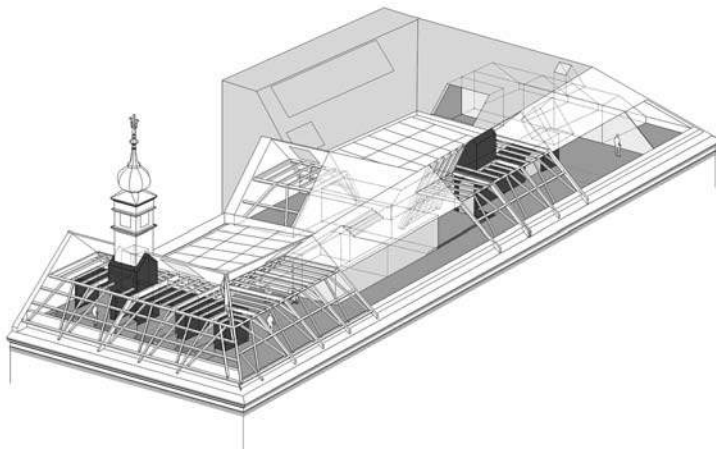
Belépés után fokozatosan tárul fel a középkori alapokra lényegében két fázisban épült ház térrendszere. Az utca szintjéről a földszintre vezető lépcsőknél már megáll az ember. Solnhofeni kőből készült tömlépcsőfokok fogadnak, a lépcsők szélét vékony rézcsík kíséri. Később látjuk, hogy ez a szerkesztési elv minden lépcsőnél érvényesül. Az udvarok területét borító gránit kockakőfelületen áthaladva az épületet összefogó közlekedőterekbe jutunk, amelyeket a nagyméretű, kézzel pattintott, csak félfényesre csiszolt solnhofeni kőpadló és a lábazat nélküli fehér falak, boltozatok határoznak meg. Van persze lábazat, csak észrevétlen; a fal színével azonos színű, pár centiméter magas, egyszerű, mosható festés. Csak a nagy, barokk lépcső terében látunk a vakolat síkjába süllyesztett, szépen, pontosan kiosztott kőlapokat.

Nem kell több; számunkra oly ismerős, szikár, nagyvonalú, mégis barátságos közép-európai világ ez. Az eklektika és a modernizmus dühöngése után milyen jó rácsodálkozni a magyarországi barokk „funkcionális” szépségére. Milyen ostobán próbálja szakadatlan felcicomáz-

ni ezeket a tereket a mindig operettre vágyó magyar közízlés! Hogy erőlködnek a mai építészek, hogy informatikai arzenáljaikkal többszörösen görbült térlefedéseket hozzanak létre, miközben évszázadokon át, így a barokk mestereknek is, ez még mindennapi, megszokott teendő volt. A boltozatok görbe és a padlók sík felülete közötti terek és az ezeket tartó vastag falak nagyszerűen befogadják a különböző – az épület élettartamához képest rövid életű – technikai rendszereket. Szinte sehol sem mutatkozik meg ilyen világosan, hogy az építészet érvényessége mennyivel tágabb, mint a mai fogalmaink szerinti technikáé vagy technológiáé, hogy az építészet valójában maga az egyik legalapvetőbb technikánk, amelyet nem lehet büntetlenül alárendelni más, múltó érvényességű, kisebb jelentőségű technikáinknak. A specializációval szemben itt az integráció elve érvényesül, ezt az elvet kell követni az új szerkezeteknek is. Oda-lent, a többszintes pincékben, ezekben a mesésen változatos, külső megjelenés nélküli belső terekben a feltárt középkori előzmények boltozati és falszöveve helyenként már-már a barlangokat idézi, ezt a hatást ki is emeli a következetesen padozatba süllyesztett világítás. A földszint középkori eredetű részéhez hasonlóan itt a padlóburkolat halszákmintás fertőszéplaki téglá, a világítás a szabályos, futóssorral keretezett padlómező és a szabálytalan körítőfal közötti színezett betonburkolatban van elhelyezve. Az integráció következetes módszerének egy példáját már láttuk a tömlépcsőfokok esetében. Nincsenek rétegek, szerkezet, ragasztó vagy ágyazat és menthetetlenül törekeny vékony burkolat. Másik szemléletes példa erre az udvarok lefedése. Kérdezhetnénk, hogy szabad-e, szükséges-e az ilyen udvarokat lefedni? A természetes szellőzést biztosító szabad tér, amelyet az épület körülzárt, örökre elvesz, az egykor nyitott árka-dok viszont az immáron bezárt térben képletesen ismét nyitottá válhatnak. Azt hiszem, erre ma nem lehet, és nem is kell kötelező irányelvet alkotni. A *hogyan* igazol-

ja vagy cáfolja a döntést. A legtöbb mai üvegfedés hibája az, hogy mindenáron el akarja hitetni velünk, hogy nincs is ott, s közben képtelen kordában tartani a fedés tényéből következő szerteágazó követelményeket kiszolgáló, saját életüket élő műszaki rendszerek tobzódását. Itt az önmagában is összetett üvegfedés, a teherhordás, az árnyékolás, a világítás, a szellőzés, a tűzjelzés, valamint a hő- és füstelvezetés szerkezeteit nagyvonalú egységben fogalmazzák meg, ha felnézünk, egy fényben úszó homogén szövetet látunk. Ahogy az ember bejárja az épületet, szinte mindenhol ezzel a következetességgel találkozunk. A belső ajtók finom, de legkevésbé sem régi-eskedő plasztikája, a több forgástengelyen mozgó rejtett

zés logikája egy töről fakad, mindkettő képes folytatni ugyanazt az alapstruktúrát, amelyet esetünkben lényegében a barokk hagyott ránk. Megjegyzem, ez minden valamire való építészeti mű esetében így történik. Érzékeltes példát erre a fekete laposvas lábakkal és matt furnérozott fa elemekkel kialakított garnitúrák asztalának sarokrészlete. Az átlósan álló, az asztal lapjában intarzia módjára dekoratív motívumként megjelenő fekete laposvas asztallábak éppen a három sík találkozásának pontját és az ebből induló függőleges élt metszik ki a fából, a legérzékenyebb helyen véve át az igénybevételt a kevésbé ellenálló anyagtól. Micsoda félreértés uralkodik itt-hon ezzel kapcsolatban is, amit itt sikerült eloszlatni és

ajtópántok, a rejtett ajtócsukók, a nagyon jó érzékkel kiválasztott réz FSB kilincsek, a süllyesztett, kör alakú címek nem törnek meg a nagyterem in situ kő keretébe az ötvenes években másodlagosan elhelyezett szép barokk ajtó sugárzó auráját, hanem inkább értelmezik, észrevétlenül. A rejtett világítással kialakított filigrán korlátok, a több helyen egyedi megoldással alkalmazott ERCO lámpák, a kör alakú porcellán villamos szerelvények, a tűzjelző és biztonsági szerelvények, a tűzgátló szerkezetek és a kártyával nyitható ajtók kialakítása kivételesen gondos munka eredménye, amely elfeledteti a szakipari specializáció sokszor kiábrándítóan szakbarbár termékeit. Ez még az épület tetőtérében is érezhető, pedig itt alig van más, mint szűkebb értelemben vett szakipari szerkezet. A teraszos megnyitások, átlátások, a részletekben megmaradt, látható barokk fedélszék, az üvegteret már-már valószínűtlenül sima, tükröző felülete és nem utolsósorban a padló alatt (a második világháború után szükségszerűen a fa zárófödém helyére épített vasbeton lemez fölötti álpadló alatt) vezetett technikai rendszerek, egyszerűen a jelen kompozíció teljesítménye és ereje e hatás záloga. Az egyedi tervezésű beépítések és bútorok kiaknázzák, az ember közvetlen fiziológiai adottságainak és igényeinek szintjén részletezik az építészeti tér lehetőségeit. Nincs külön belsőépítészet, a tér- és tárgyterve-

így elkerülni a CNC gépeken nagy sorozatban gyártott dagályos, cirkalmas, megtévesztően félrevezető módon lakozott, úgynevezett „antik” vagy „klasszikus” vezetői bútorok – az értő szem számára meglehetősen komikus díszletek és jelmezek – felvonulását. Helyettük egy az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében található szép, empire hangulatú, huszadik századi, bőr kárpitozású magyar karosszék ehhez az épülethez újragyártott példányait látjuk a tárgyalókban. Az épületben egységes, műtárgy finomságú információs rendszer készült, amelyet tipográfus művész tervezett. A perforált bronz lapok mögött a fehér fal háttérhatása jelöli a szükséges üzenetet. Odafigyelést, kitartást, temérdek türelmes aprómunkát, egyszerre önzetlen csapatszellemet és tudásra alapozott, határozott személyi döntést igénylő megoldások, amelyeknek alapja csak az épített és az építés kölcsönösen személyes megbecsülése és egymásba fektetett bizalma lehet. Nagyon ritka ez mifelénk – a magyar társadalom jó ideje mintha éppen ez elől menekülne –, de mint látjuk, azért előfordul. Ilyenkor érezzük a szép, a jó és az egész titokzatos, felemelő vonzását. A városvédő Pallasz Athéné nem hagyta magára budai házát.

Pazár Béla

Irodalom / References

- [1] Entz, Géza, et al: *Budapest műemlékei I*, Akadémiai Kiadó, 1955.
- [2] Gadamer, Hans Georg: *Igazság és módszer Egy filozófiai hermeneutika vázlata*, Gondolat, Budapest 1984, p 57.

A beépített tetőtérben 300 éves barokk fedélszékdarabok és a II. világháborúban lebombázott részek helyén megformált új szakaszok váltják egymást

Műemléki felügyelő:

Muskovszkyné Dr. Janotti Judit, Deli Sándor

Épületkutatás: Bor Ferenc, Dr. Mentényi Klára, Dr. Szentesi Edit, Lángi József, Simon Anna, Tóth Tímea (H-Y Kft.)

Régészeti kutatás: Dr. Végh András (BTM), Juan Cabello (H-Y Kft.), Benda Judit (BTM)

Generálkivitelező: Magyar Építő Zrt. (projekt főmérnökök: Lajos István, Szilágyi Antal, Griecs András, Kolozsvári Zoltán)

Toronyóra restaurálása: Kovács Jenő, Kovács András

Lebonyolító: Tóth Dénes, Falvai Eszter, Bókay Gábor, Varga András (Friday Creative Kft.)

Műszaki ellenőrök: Kránicz András, Kerényi Zoltán, Mucsányi Tibor, Palotai Péter, Tóth Előd, Orosi Antal (DVM Design Kft. – NOX-Győrber Konzorcium)

Terület: körülbelül 3 800 m²

A KITELJESEDETT HAGYOMÁNY

Hagyományok Háza – Budai Vigadó

Építész:

Nagy Csaba,
Pólus Károly,
Benedek
Botond, T.
Major
Krisztina

Szeretjük a helyzetet folyamatában látni, gondolván, hogy ezzel teljesebb a kép, biztosabb a vélemény. Legyen most is így, kezdjük az elején, pontosabban a 19. század végén, 1896-ban, mikor a győztes pályázatot követően Kallina Mór és Árkay Aladár megbízást kapott az épület megtervezésére.[1][2] A monumentális, kétemeletes belsőudvaros neoreneszánsz-eklektikus épület a budai polgárság palotája, a Pesti Vigadó ellenpontja kívánt lenni. A földszinten nagyvendéglő, kávéház. A díszlépcsőn át az első emeletre jutva bálterem, mellette a Budai Polgári Kör termei és lakások. A korabeli képek idilli hangulatot tükröznek, a valóságban azonban az élet, mondjuk úgy, elég hullámzó volt, amit a sűrűn cserélődő vendéglősök sora is jelez.

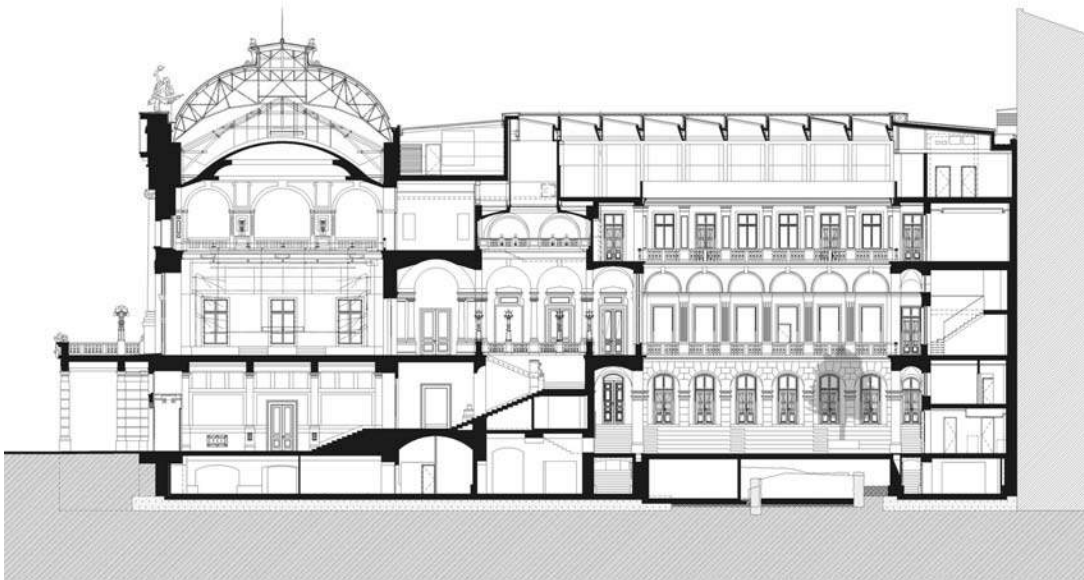
A II. világháború ezt a házat sem kímélte, délnyugati sarka belövést kapott, szobrai megsemmisültek. A szükséges helyreállítások után a bejárati portikuszt elbontották, a homlokzatot igénytelen formában stabilizálták. Az épület új nevet és funkciót kapott. Hagyományok Háza

lett, a Magyar Állami Népi Együttes, műhelyek, könyvtár, archívum otthona. [3] A hetvenes években közbenő vasbeton födémeket építettek, a tereket földarabolták. 2007-ben került sor a homlokzat, [4] 2018-ra pedig a teljes épület felújítására.

Nézzünk hát körül, mi is történt. Kívülről semmi különös, csak mintha kicsit megmosdatták volna az épület arcát, a nyakkendőt, a nyílászárókat, helyreigazították, és a tetőre sem kerültek ablak-gépészet fejdíszek. Belépve azonnal szembetalálkozunk az építészeti koncepcióval: diszkrét műemléki helyreállítás, illeszkedő kortárs elemekkel. A diszkrét alatt az értéktisztelést, az érték-elemzést és az értékkeremtést értem. Az előcsarnok és a díszlépcsőház szerencsésen átvészelte az elmúlt több mint száz évet. Itt nem kellett sokat tenni, de a tojáshejtörtfehér falszínnek és az új, olívaöld színű információs pultoknak köszönhetően két domináns belsőépítészeti elem jelent meg. A földszinti oldalsó szárnyakban aztán volt mit tenni. Kibontották az utólagos vasbeton födém-

Az impozáns főhomlokzat

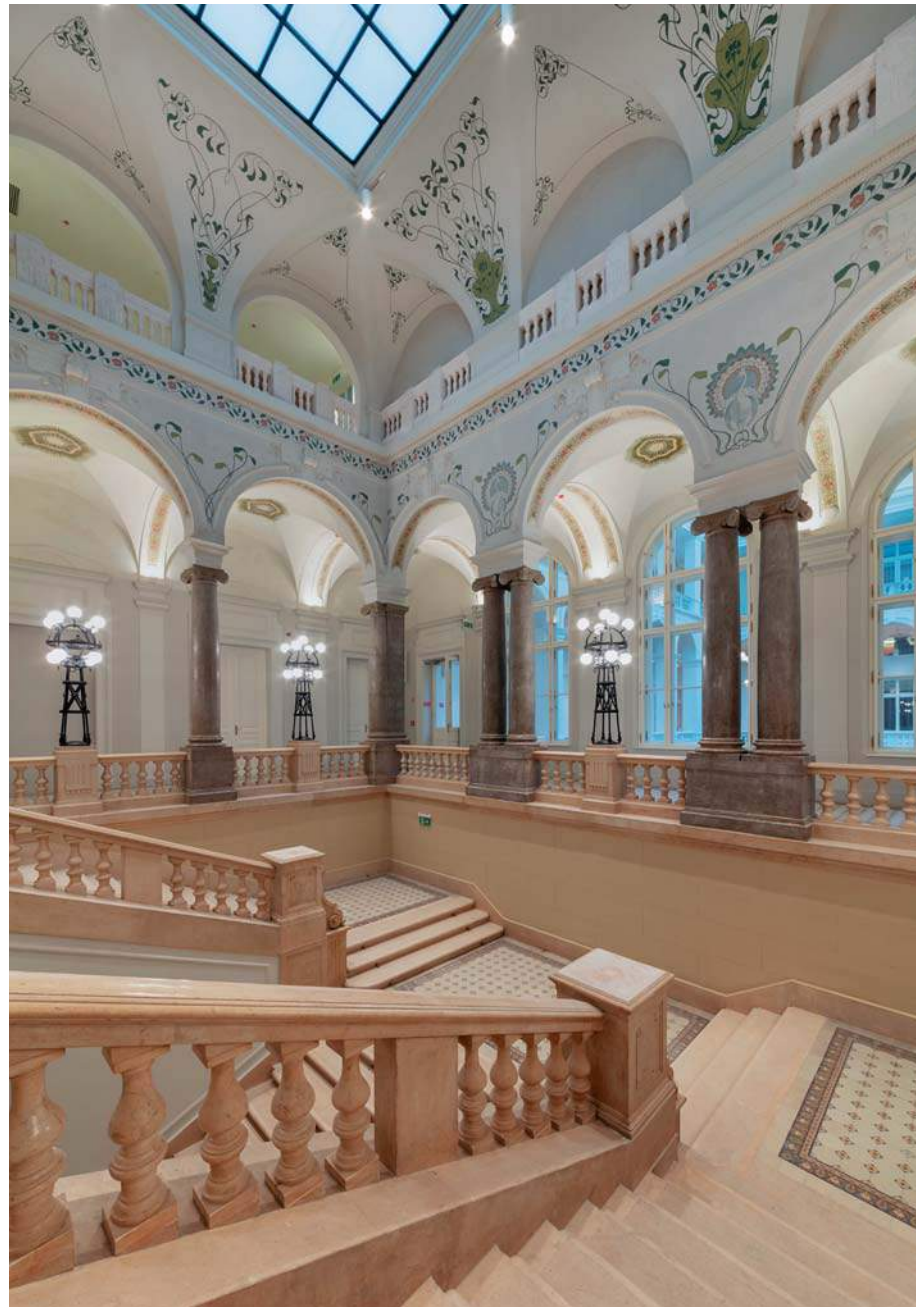

Az épület hosszmetsete a fedett udvaron keresztül

A színházterem-bálterem a mobil nézőtérrel (belső kép)

A lépcsőház az újraértelmezett díszítőfestéssel

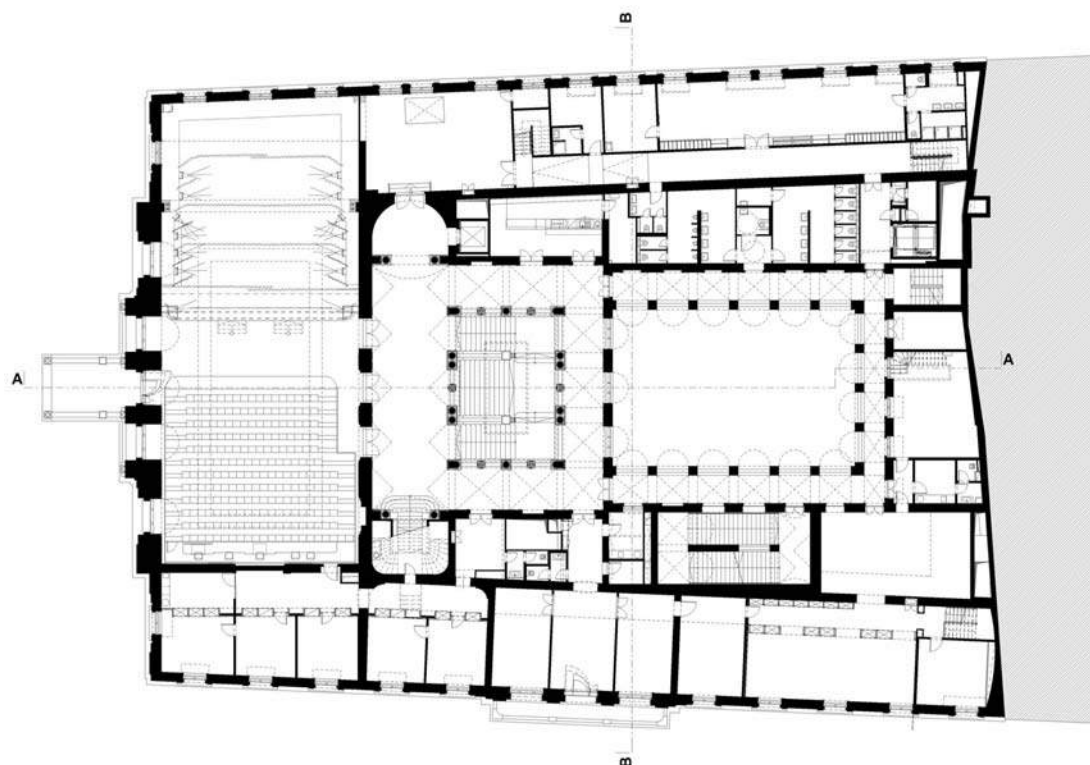

ket, a terek újjáéledtek. Az impozáns díszlépcsőház kelően felkészíti a lelket arra, hogy az épület legfontosabb terébe lépjünk. A díszterem eredetileg bálterem, majd koncertterem volt, aztán a II. világháború után színpados előadóterem lett belőle, állandó színpaddal, ferde padozatos nézőtérrel. Ez a tér élt az emlékezetemben, és amikor beléptem, úgy éreztem, nem ugyanott vagyok, ahol korábban már jártam. Ez a helyreállítás egyik legnagyobb bravúrja. Az eredeti báltermi funkció, amelyre ismét igény van, és a korszerű színpad-nézőtér használat egy helyen. A megoldáshoz szükség volt egy grandiózus statikai kiváltásra, hogy az Iskola utcai részt a színpadhoz lehessen kapcsolni. Ezáltal a színpadot egy axissal

Irodalom / References

- [1] Dercsényi, Balázs: *Árkay Aladár*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.
- [2] Dr. Aczélné Halász, Magda: „Kallina Mór és Árkay Aladár építészete”, *Szín – Községi Művelődés*, Vol 12, No 6 (2007), pp 6–8.
- [3] Sebő, Ferenc: „A Népművészeti Intézet a Hagyományok Házaig”, *Szín – Községi Művelődés*, Vol 12, No 6 (2007), pp 19–21.
- [4] Déry, Attila – Nagy, Csaba: „A Budai Vigadó épületének felújítása 2006–2007”, *Szín – Községi Művelődés*, Vol 12, No 6 (2007), pp 16–18.

A földszinti alaprajz

A visszafogott kifestés részlete

Az Iskola utcai próbaterem

hátrébb lehetett tolni, a tér mintha föllélegzett volna, a mobil nézőtér-lelátó beépítésével pedig a báltermi funkció is realitássá vált. A termet uraló egységes falszint a stukkóknál kevéske aranyozás gazdagítja, a belsőépítészeti elemek, a színpad, a mobil nézőtér, a függönyök a már természetesnek tűnő olívizöld színt kapták.

A második emeleti irodaszinten át továbbhaladva jutunk el az épület nagy nyereségéhez, az új beépített tetőtéri szintre. Ide az oly szükséges próbatermek kerültek. Az Iskola utcai oldalon a homlokzati párkány, a Fő utca felől pedig a balusztrád mögötti tetőterasz sávja biztosítja a bevilágítást, szellőzést. Mindezt ugyan tiltaná a világörökségre hivatkozó erőltetett és értelmetlen regula, de itt az értelmes építész javaslat és a megértő műemléki hatóság győzött. És akkor még az udvar. Mintha Kallina Mór előre gondolt volna arra, hogy egyszer majd jön Nagy Csaba, akinek jól jönne, ha az udvar le lenne fedve. Bizonyára így történt, mert az udvar felé néző folyosók a felértékelődött fedett udvar magától értetődő részévé váltak. Különösen azért, mert az Iskola utca magasabb szintje miatt itt egy alagsori szint kapcsolódik az udvarszinthez -, szinte ajánlkozva, hogy eléje kerülhet valami. Mondjuk, egy kis lelátószerű építmény, amittől az udvar már nem is udvar, inkább valami különleges köztes tér, ahol lehetnek előadások is, meg szünet is.

Aki leül itt egy kis időre, akár a kint vagy a bent nagy filozófiai dilemmáján is töprenghetne, ám az építész anyag eleganciával érvényteleníti a kérdést. Hirtelen felindulásból úgy éreztem, nincs is szükség filozófiára, ne

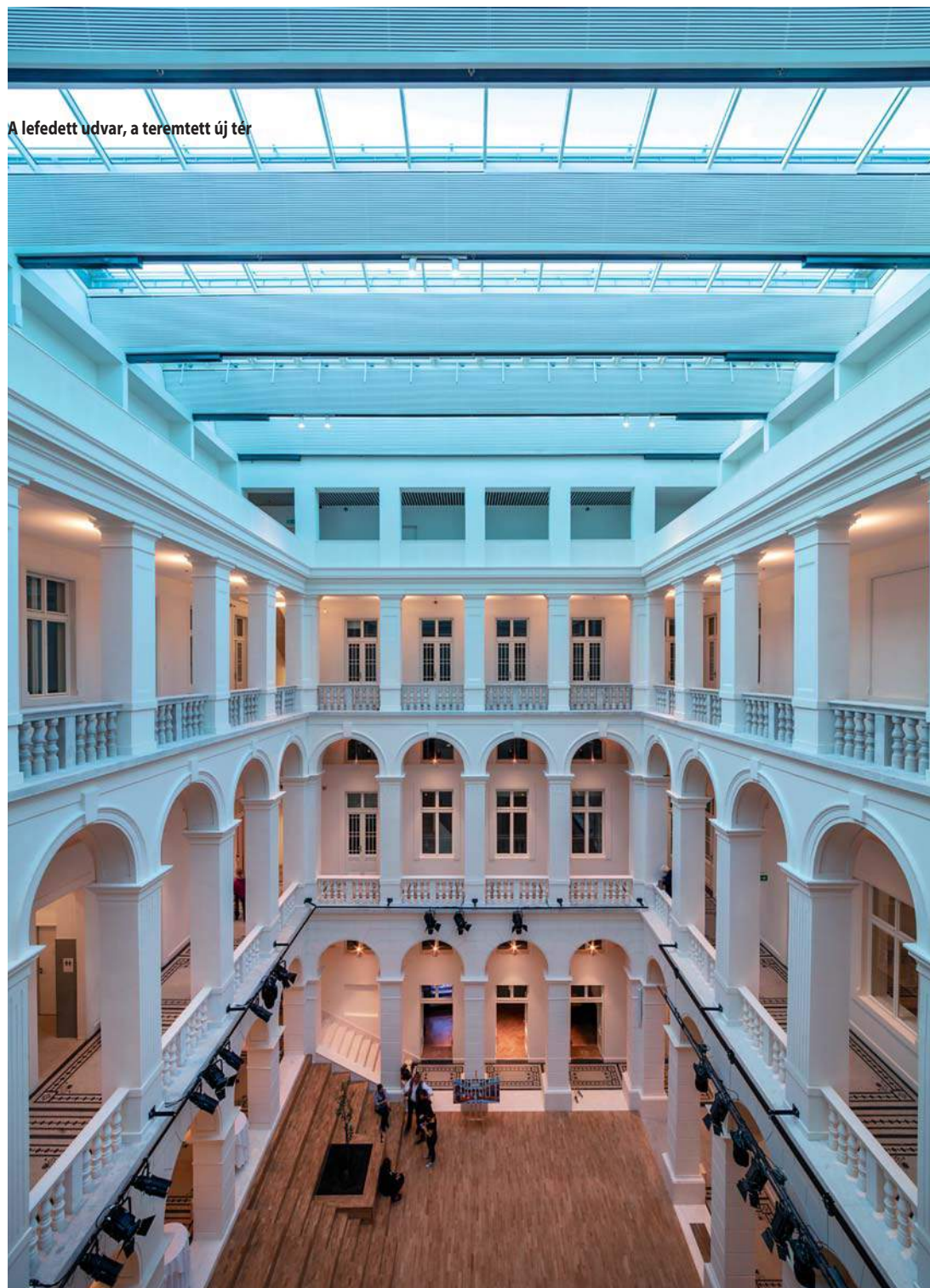
adj' Isten dogmára, ha van építészet. Egyszerűen mosolygós ez a tér. És akkor zeneszó csendült fel a nagytelemből. Igen, a Gúzsba kötvé előadás főpróbája. A táncosok kezdetben nehezen mozogtak, a rájuk tekintendőkötél korlátozta a táncot. És akkor jött a varázsló, kicsit megoldotta a köteleket, és a tánc életre kelt, a kötél már nem szorított, inkább a ruha részévé, díszévé vált, a táncosok egyre jobban élvezték a helyzetet, fergetegesbe váltottak, a végén pedig az új nézőtér felcsattant az első taps, az ott ülő néhány ember első tapsa.

A másnapi lapokban a szigorú kritikusok majd megfejtik, hogy ez a táncjáték az épület megújulásának a darabja. A táncot, az életet erősen szorította a kötél, az épület szűkre szabott lehetősége, aztán jött az építész, és varázsló képében megoldotta a köteleket, a feladato-

kat, hogy így már szabadabb lehessen az élet, felszabadultabb a tánc. Azt is leírják majd, ami nehezükre szorított esni, hogy ez egy nagyon jó darab, aminek sokan fognak itt még tapsolni. Mindez meg fog jelenni a lapokban, a médiában, az egyik jelentős építészeti folyóiratban biztosan. Együtt örülhetünk a kiteljesedett hagyománynak.

Nagy Gábor

Utóirat: Kallina Mórának van még egy épülete, itt a közelben, a várban: a Honvéd Főparancsnokság épülete. A sikertelen pályázatok, tervek és ellentérek után egyszerűen meg kellene bízni Nagy Csabát, tervezze meg a jövőjét annak az épületnek is. Bízni kellene abban, aki már bizonyított.

A lefedett udvar, a teremtet új tér

- Építész:** Nagy Csaba, Pólus Károly, Benedek Botond, T. Major Krisztina (Archikon Építésziroda)
- Építész munkatársak:** Botos András, Chvalla Diána, Long Yining, Mészáros Eszter, Várhidi Bence
- Építető:** Hagyományok Háza
- Belsőépítész:** Göde András, Kéry Balázs (Kroki Kft.), Berecz Tamás, Batári Attila (B+B Műterem Kft.), T. Major Krisztina, Long Yining (Archikon Kft.)
- Díszítőfestés:** Herling Zsuzsanna Kőszobrász, terrazzo restaurátor: Kelecsényi Gergely (AlaKart Kft.)
- Tartószerkezet:** Cséfalvay Gábor, Szaniszló Gábor, (Tetra Plan Kft.)
- Épületgépészet:** Terék Tamás, Bukovics János (G&B Plan Kft.)
- Épületvillamosság:** Rajkai Ferenc, Sándor Dávid (HungaroProject Mérnökiroda Kft.)
- Tűzvédelem, tűzjelző rendszer:** Decsi György (Fireeng Kft.)
- Sprinkler rendszer:** Bánó Gergely (Piro-plan Kft.)
- Épületszerkezet, szigetelés:** Czégeni Csaba (Bala Terv Bt.)
- Konyhatechnológia:** Kuruczné Szabolcs Gizella (Design Stúdió Kft.)
- Felvonó:** Nagy Sándor
- Színház-technológia:** Szabó-Jilek Iván (Szabó-Jilek Kft.)
- Hatásvilágítás:** Tatárek Péter (Lisys Projekt Kft.)
- Hatáshang:** Molnár Ferenc (Lisys Projekt Kft.)
- Építészeti akusztika:** Borsiné Arató Éva, Borsi Gergely (Arató Akusztikai Kft.)
- Zaj- és rezgésvédelem:** Fürjes Andor (Aqrata Akusztikai Mérnöki Iroda Kft.)
- Kivitelező:** Épkar Zrt.
- Főépítésvezető:** Pandur Gábor
- Fotó:** Bujnovszky Tamás

Keleti homlokzat a főbejáratral. Hild eredeti tömege a portikuszt és a két „nyaktagot” foglalta magában, az utólagos bővítésekkel került a két szélső házkubus a kompozícióhoz. A baloldalon a kutatószobák egyike, a jobboldalon az igazgatói iroda található

EGY VILLA ÁTALAKULÁSA

Építész:

Kokas László

A felújított Hild-villa a Budakeszi úton

Budán az 1830-as évekkel jelennek meg a tehetősek polgárok, bankárok, vállalkozók és arisztokraták, hogy szellősen elszórt nyaralóépületeikkel telepítsék be a lankákat. Akkortájt a környék leginkább egy hegyi falura hasonlított. Borgazdálkodás és szőlőművelés, tejtermelés és legeltetés volt a meghatározó, a kirándulók pedig előszeretettel keresték fel a gyógyvízű forrásokat és a fogadókat. A század első harmadában elinduló szuburbanizációt két dolog hajtotta. Az egyik az ipari forradalom hatásán egyre bűzősebbé váró város, amelyet 1831-ben még pusztító kolerajárvány is letarolt, a másik pedig a kár, amelyet a marhacsordák okoztak a budai erdőségekben. [1] A szórta felbukkanó, kis alapterületű, pavilonjellegű villákat „a klasszicista stílus határozta meg az 1830-as és az 1840-es években”, [1] és – vélhetően

1844-ben – ebben a stílusban építette meg Hild József, korának elismert építész és építőmestere is a saját villáját a Budakeszi úton.* A palladiánus hatást mutató épület leginkább az 1556-ban épült Villa Badoerre hasonlított, amelyen először alkalmazta a mester a timpanonnal zárt portikuszt. A görög templom homlokzata ezzel vált a reprezentatív lakóház-építészet meghatározó elemévé.

A villa első korszaka 1858-ig tartott. Hild ekkor elárverezett a telket azért, hogy átvállalhassa a családtagjait sújtó pénzügyi nehézségeket. Az új tulajdonos Juluis Darrier nagykereskedő lett. Darrier 1864-ban adta tovább az ingatlant Ráth Mórnak, aki – úgyszintén szakmai és anyagi gondok szorításában – 1875-ben dobta ismét piacra a házat. Ráthot Beer Salamon és felesége,

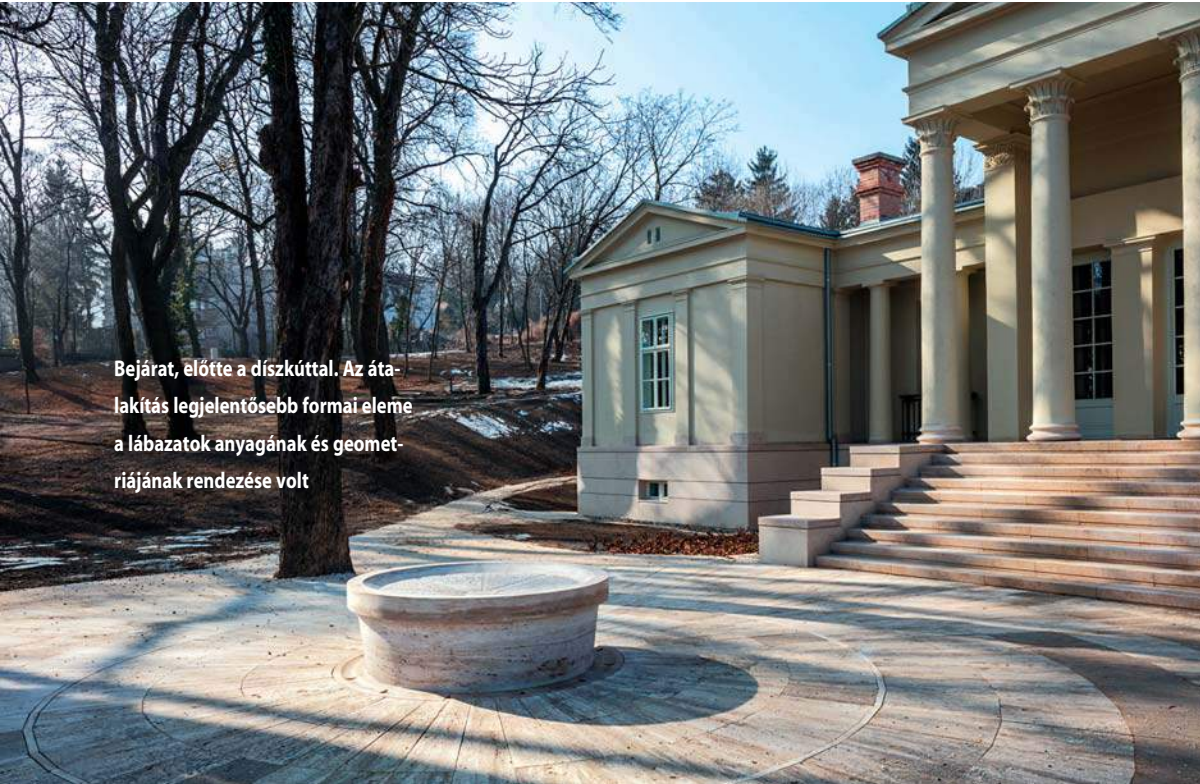
A legmarkánsabb bővítés a hátsó homlokzatot érintette. Itt egyterű kutatószobát illesztett Kokas László a tömeghez, a nyílásosztást pedig a régi homlokzat „kihúzásával” voltaképp csak megismételte

Alstätter Júlia követte tulajdonosként, akiktől újabb tíz év elteltével Kleiner Ármin és neje vásárolta meg a házat. „A tulajdoni lap szerint – írja Hámori Katalin – Kleiner Ármin halála után, 1904-ben leánya, akkor már Geist Gáspárné Kleiner Ilona örökölte édesapja után a teljes budai ingatlant. A villa ezután a Geist család tulajdonában maradt az 1952-ben bekövetkezett államosításig.”[1]

nították az épületet, de az újabb helyreállításra közel negyven évet kellett várni. Az 1997-ben végzett átalakítás tovább aprózta az épületenteriót. Az 1996-os privatizálását követően 2001-ben került a villa ismét állami tulajdonba, majd – egyes helyiségeinek alkalmi hasznosítását leszámítva – sokáig üresen állt. A részleges használat és az oda nem figyelés eredményeként 2014-re a fogadótér, az irodák, a vizes helyiségek és teakonyha

Bejárat, előtte a díszkúttal. Az átalakítás legjelentősebb formai eleme a lábazatok anyagának és geometriájának rendezése volt

A házat sokáig nem alakították át, a nagyobb változtatásokra Kellner Ármin megbízásából került sor Pucher József tervezésében. Pucher annak érdekében, hogy megnövelje a szobákat, befalazta a mellékszárnyak oszlopközeit, és két keresztszárnyat illesztett az épületvégekhez, amelyek eredményeként megszületett a maira jellemző bontott tetőforma és az additív tömeg. A kert felőli blokkba került a fürdő és két szoba, az utca felőli tömegegységbe pedig a lépcső, ugyancsak két szobával kiegészítve. A történeti építészetnek megfelelően az egyes szobák átközeledők maradtak, nyugalmat, csendet csak az új tömegek végszobáiban lelhetek a ház lakói. A lépcsős blokkot Pucher hosszabbra tervezte, ezzel pedig megszűnt a villa korábbi szimmetriája.

1894-ben ismét bővítik a házat, és a tervezéssel ismét Pucher Józsefet bízták meg, aki a nyugati homlokzathoz folyosóval csatolt egy újabb helyiségcsoportot, amellyel még tovább darabolta tömeget. Az egyébként is osztott alaprajzba a II. világháború után lakásokat installáltak. A házat végül 1952-ben államosították. 1959-ben felújították a homlokzatot, a következő évben védetté nyilván-

igen rossz műszaki állapotba kerültek. Ekkor kapta meg Kokas László a feladatot, hogy a villában alakítsa ki a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének helyiségeit.

Az átalakítást végző Kokas László koncepciója[2] az volt, hogy egyrészt megszabadítsa a házat a felesleges ráakódásoktól, másfelől biztosítsa a kutatószobák által igényelt alapterületet úgy, hogy közben hihető építészeti mintázat szülessen a klasszicizmusról. Rendkívül fontos: nem a klasszicizmus nyomát, replikáját, netán szimulakrumát akarta létrehozni, hanem egy olyan „egy az egyes” építészeti modellt, amely intelligibilis választ ad(hat) a stílus mibenlétéről firtató kérdésre. Első lépésként kiszabadította a Pucher által elfalazott oszlopokat, összenyitotta a kert felőli oldalszárny szobáit, és itt alakította ki az egyik kutatószobát. Az utca felé eső keresztszárnyba került az igazgatói szoba, a tárgyaló és egy teakonyha. A Hild-féle tömeg bejáratú axialitását helyreállítandó egy második kutatóhelyiséggel nyugati irányba megnyújtotta az épületet. Kipótolta a szimmetria csorbulásából adódó dőccenéseket, és az eredeti sárga színt

Irodalom / References

- [1] Hámori, Katalin: „Hild József villája” [kézirat], Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Budapest, 2017, p 15.
- [2] Kokas, László: „A megújult Hild-villa”, *Magyar Művészet / Hungarian Art*, Vol 5, No 1, (2017 március), p 190.
- [3] Ezen távlati elképzelések egyike, hogy a telken felépül esetleg egy modern architektúrájú kutatóépület külön szobákkal, a villát pedig csakis reprezentációs célokra használják.
- [3] Cságyoly, Ferenc: „Műemlékvédelem – kérdések és felvetések”, *Építés-Építészettudomány* 45: (1–2) pp 19–30.
- [4] Reimholz, Péter: „Kronologikus implantációk és didaktikus protézisek”, *Magyar Építőművészet*, Vol 77, No 5 (1986/5), p 9.
- [5] Rowe, Colin : „The Mathematics of the Ideal Villa: Palladio and Le Corbusier Compared”, *The Architectural Review*, Vol 88, No 3 (March, 1947), pp 101–104.
- [6] Ferkai, András: *Konsztantyin Melnyikov*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988, p 104.
- [7] de Duve, Thierry: „When Form Has Become Attitude – And Beyond”, *Theory in Contemporary Art Since 1985*, John Wiley & Sons, Inc, 2013, pp 21–33.

* Hild az egyik legnagyobb figyelemmel kutatott építésznél, csak a fontosabb publikációk közül néhány:
Rados, Jenő: *Hild József, Pest nagy építőjének életműve*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1958;
Horváth, Alice (ed): *Ráció és romantika*, Hild József építész (1789–1867) emlékezete, Konferencia-kiadványok 3, Budapesti Műszaki Egyetem, Építész-mérnöki Kar, Építészettörténeti és Elméleti Intézet, Budapest, 1989;
Maróty, Katalin (ed): *Hild József építészete*, TERC, Budapest, 2008;
Havas, Gyöngyvér: *Hild József*, Holnap kiadó, Budapest, 2017

A telek felső részén található „svájci lak”, jelenleg a gépészet, az adminisztrációs szolgálatok és a vendégszoba helye

Építész: Kokas László (Kokas Műterem Kft.)

Építész munkatársak: Kokas László, Kokas Ignác, Balogh-Farkas Csaba, Lukács Péter, Kokas Balázs

Belsőépítész: Kokas László, Lukács Péter

Látványtervek: Czigány Kató, Lukács Péter

Statika: Lengyel Csaba (LCSL Kft.)
Költségvetés: Nyüsti László (Novaép Bt.)

Gépészet: Szatmári Örs, Jagasics János (Szatmári és Szatmári Bt.), Érchegyi Csaba (Érchegyi Generál Bt.)

Hőszivattyú: Fodor Zoltán (Geowatt Kft.), Vízszek János

Elektromosság: Ivanics Zoltán (Provill Kft.)

Kertészet: Szabó Gábor, Orbán Nóra (Tér-Team Kft.)

Talajmechanika: Tövisháti Ákos, Tövisháti András (Mélyvíz Bt.)

Geodézia: Buzás Balázs (Gap-tan Kft.)

Faanyagvédelem: Dr. Szabó Miklósné (Sz-Favéd Kft.)

Vízszigetelés: Kürtös Zoltán

Akadálymentesítés: Fülöp Erika (E2 Stúdió Kft.)

Tűzvédelem: Györkös Tivadar (Diestro 9 Kft.)

Fotó: Bujnovszky Tamás

Fogadótér, mögötte a titkárság, a tárgyaló és az igazgatói szoba. Jól látszik, hogy a korabeli térsorolásnak megfelelően az összes helyiség egyben közlekedő is. A terek ebbéli minősége nem feltétlenül alkalmas a kutricás kutatósobák befogadására, ezt bútorozással oldották meg

egy nyugodtabb pasztellzöldre váltotta. A homlokzat egyedül a megnyúló nyugati házvégen volt kérdéses. Kokas itt a Pucher-féle átalakítás nyílászorítását levágta a hátsó homlokzatról és a kutatósoba végfalára illesztette.

Míg a tömegformálást és az építészeti részletképzést (nem tudok jobb szót) az elődök iránti alázat határozta meg, a gépészetet és a tereket Kokas László távlatosan alakította ki. (Ezen távlati elképzelések egyike, hogy a telken felépül esetleg egy modern architektúrájú kutatóépület külön szobákkal, a villát pedig csakis reprezentációs célokra használják.) Meggyőződése volt, hogy egy ilyen házat nem szabad cellákkal szabadalni, így a bővítést és a főbb helyiségeket is jól definiált téregységként kezelte. A falakat utólagosan vízszigetelték, elektromosan szárították, általában olyan gépészetet installáltak, amely felesleges szerelvények nélkül biztosítja a ház fűtését. A felújítási nehézmunkák persze okoztak csalódást, pontosabban lesegítették az elődök építési kultúrájával kapcsolatos vélekedéseket arról a mitikus magaslatról, amelyre az elmúlt fél évszázad botrányos kivitelezési gyakorlata emelte. Az alaptesteket több helyen meg kellett erősíteni, a pincefal szerkezete pedig oly szedett-vedett és szemetes volt, hogy kénytelenek voltak az injekciós vízszigetelés mellett dönteni. Hasonló odafigyeléssel kezelték a csapadékvizet: a tetőkről csatorna-rendszer szállítja az esőt egy földalatti tartályba, ami a

közel másfél hektáros kert gazdaságos öntözését biztosítja. Kitisztították az épület mellett található kutat is, így egy aszályosabb nyáron saját kútból oldják meg a locsolást.

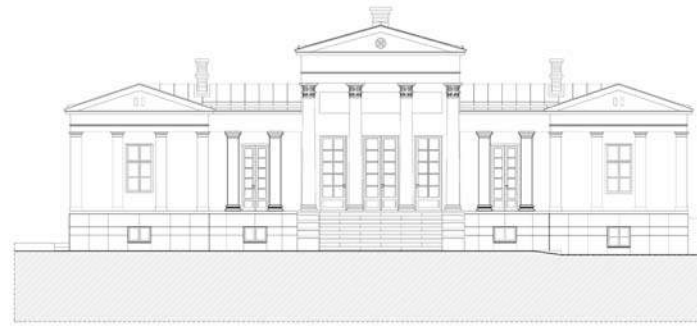
A gépészeti és a szerkezetet érintő nagybeavatkozásokon túl a klasszicizmushoz társítható decorum határozta meg a formai döntéseket. Ennek szellemében szüntették meg a lábazati anomáliákat: a bejárat lépcsőfal geometriáját is rendező kőlabazat posztamensre emeli a házat. A belsőépítészeti meghatározó karakter a mértéktartó bútorokkal kialakított irodaenterió. Annak érdekében azonban, hogy ne legyen túl éles a váltás a semleges kutatósobák és a megérkezés ünnepélyessége között, a belépőt olyasfajta belső fogadja hallban, ahol a bútorok, a szőnyeg, a holker alá festett grisaille és az eredeti kandalló egy klasszicista szalon több mint hihető idézeteként vannak jelen. A tárgyak reprezentativitása innen csendesül fokozatosan a titkárság egyszerűbb, majd a kutatósobák már-már puritán berendezéséig.

A kortárs magyar építészeti talán leginkább foglalkoztató kérdés ma az, hogyan tekintsünk a műemlékvédelemben lezajló paradigmaváltásra, miképp viszonyuljon a műemlékek alakhú rekonstrukciójához, netán megismétléséhez.** Erre a kérdésre nem lehet általános választ adni, az eltérő tárgyi alakzatok ugyanis eltérő eljárásokat feltételeznek. Egészen más a helyzet egy klasszicista emlékekkel, mint mondjuk egy gótikus darabbal. Előbbi, vagyis a klasszicizmus ugyanis nem pusztán stílus, hanem – Michael Graves-től kölcsönzött Reimholz-gondolattal – maga az építészeti realizmus.[4] Az alap-elemek strukturálisan is koherens rendszere, amelyben a decorum forraszt egyé szerkezetet és díszítményt. Ez is magyarázatot ad arra, hogy a klasszicizmus mint olyan az antikvítás óta jelenlévő, hol gyengébb, hol erősebb hagyományként kontrollálja a formálást. Leon Krier Poundbury-je és általában az új-urbanizmus; Duncan G. Stroik és Quinlan Terry építészete; Thomas H. Beeby és a Richard H. Driehaus-díj körül tömörülők klasszicizmusa olyasfajta kontinuitások, amelyek nem említhetők egy lapon a posztmodern giccsel, mint ahogy Aldo Rossi munkássága vagy Michael Graves jobb pillanati sem. A klasszicizmus folyamatossága állítja léneába David

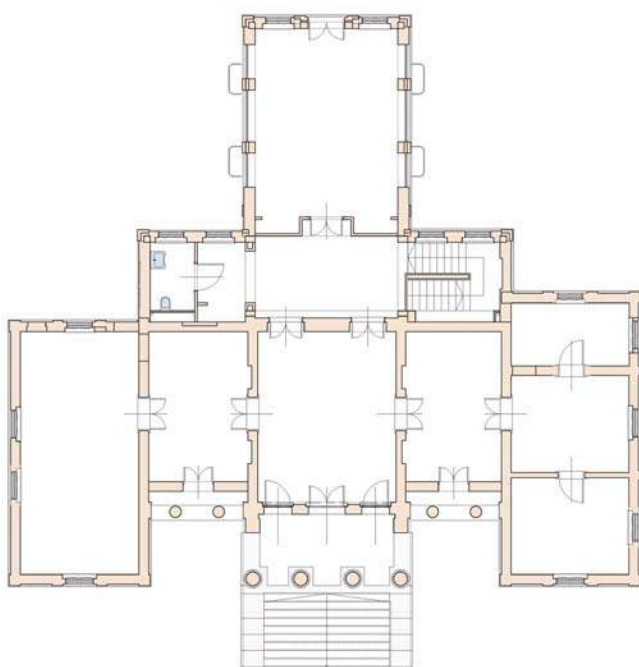
Homlokzat a Hild utáni átalakításról

Jelenlegi rekonstrukció homlokzata

Kutatószoba. Látható, hogy a tér közlekedő jellegét a bútorozás igyekszik tompítani

Chipperfield berlini darabjait Mies-ével, és hozza közös nevezőre Palladio villáit Le Corbusier-ével.[5] De mindez éppúgy igazolást nyer azáltal is, ahogy az angol szakirodalom egy része a reneszánsz építészetét is a fenti címszó alatt tárgyalja. A kortárs angolszász építészetek napjainkig tartó palladianizmusa mellett hasonló folyamatosság figyelhető meg az orosz építészet(történet) klasszicizálásában, melynek felszínén csak termékeny redőnek bizonyult Konsztantyin Melnikov racionalizmusa és Mojszej Ginzburgék konstruktivizmusa.[6]**

Intellektuálisan persze rendkívül komoly kihívás feloldozni azt a hullámzást, ahogy a Bauhaus-modell megjelenésével előbb a Beaux-Arts-os képzés alapját je-

lentő „tehetség”-et váltja fel a „kreativitás”, [7] majd ahogy a szociális építészettel lesz hasonlóképp jelentős napjainkra az „ügyesség”, és nyeri vissza ezzel párhuzamosan száz évvel ezelőtti jelentőségét a „talentum”. Még nehezebb átélni azt a paradigmaváltást, amelyben a modernista elvek mentén elvégzett „etikus” rekonstrukciók és az újjáépítések közötti vita az utóbbi javára látszik eldőlni. Különösen ebben a morális tétektől sem mentes vitában lett megnyugtató a megoldás, amellyel Kokas László jelentkezett a Budakeszi úti Hild-villa felújításakor.

Wesselényi-Garay Andor

** Valamint ennek előadásszerű ismertetésére adott rendkívül heves szakmai reakciók az Építész Mester Egylet Mesteriskolájában.

*** Az építész nevére Katona Vilmos hívta fel a figyelmet.

ÉKSZERDOBOZ A RÓZSADOMBON

Építész:

Mányi István,
Mányi Dániel

Gül Baba türbéje és környezete

A beruházás célja a Gül Baba türbéje és tágabb környezetének felújítása, rendezése annak érdekében, hogy a hely történelmi, művészettörténeti és turisztikai jelentőségéhez méltó módon várja a látogatókat. A projekt nemcsak a műemléki felújítást, hanem a környező utcák, valamint a lakosság által használt, leromlott állapotú közpark méltó megújítását is magában foglalta. Városépítőként az volt a célunk, hogy ne csak egy-egy elemet kiragadva, hanem komplex városrész-rekonstrukcióként oldjuk meg a feladatot. Ezzel egyrészt javítjuk a helyiek életminőségét, másrészt növelhetjük a városrész turisztikai vonzerejét is. A türbével kapcsolatos régészeti és restaurátori feladatok során elvégzett munkákra és azok eredményeire ebben a cikkben – terjedelmi okokból – részletesen nem térünk ki. Célunk az építészeti eredmény bemutatása, rövid kitekintéssel a türbe és a Wagner-villa múltjára, valamint a kiindulási állapotok összefoglaló ismertetése.

Történeti ismertetés*

A meghódított Budán 1541. szeptember 21-én meghalt Gül Baba, a harcos bektási (törvénnyel élő) rend nagy tisztelettel övezett dervise.[1]

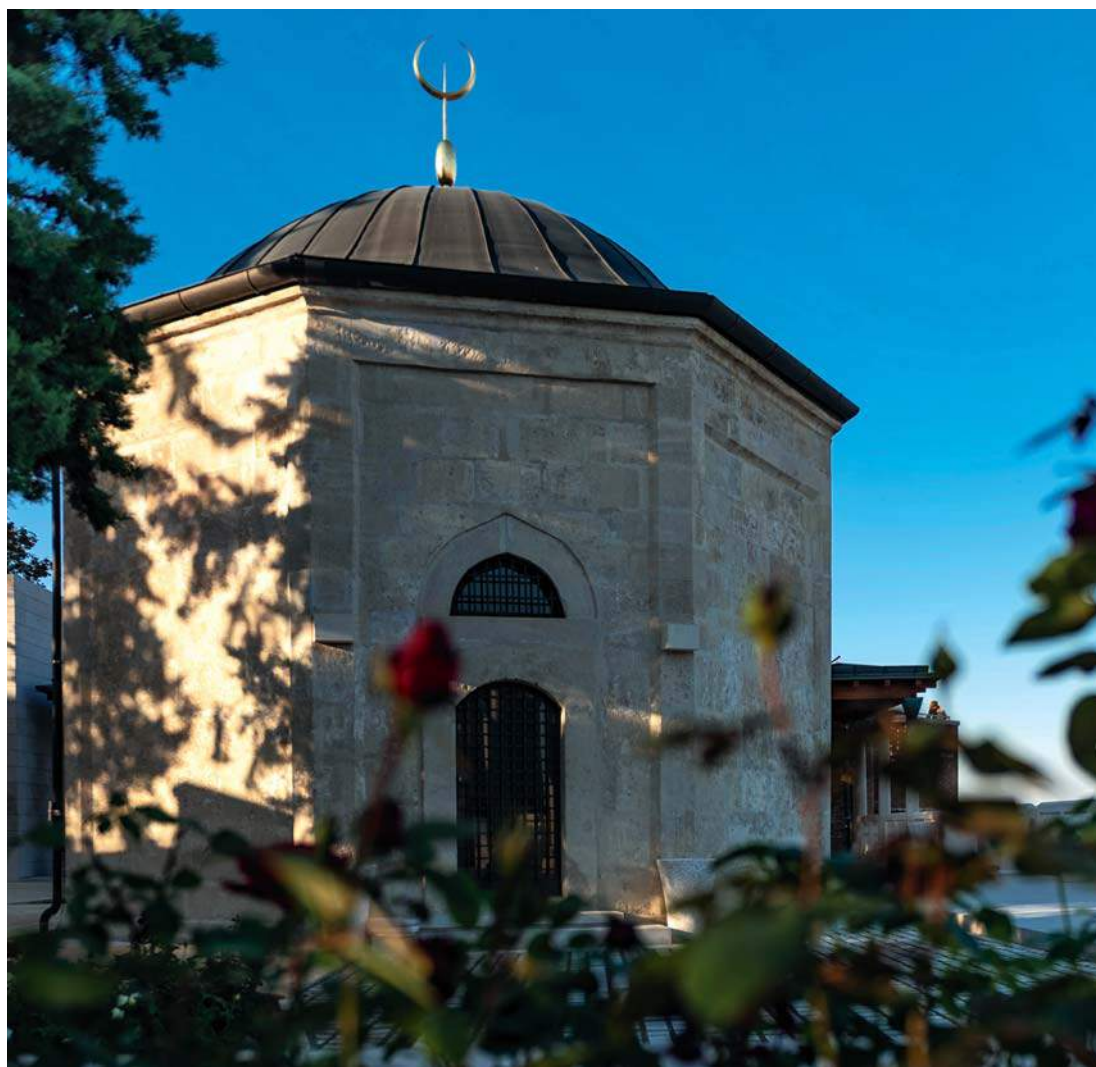
A Rózsadombon (török néven Michnet depesi) eltemetett szerzetes sírja fölé a Budát 1543-1548 között kormányzó Mahomet pasa emeltette a ma is meglévő türbét (török sírkápolna).

Buda 1686-os visszaváskor az építmény bizonyára csak kisebb sérüléseket szenvedett. Falai és boltozata nagyjából sértetlen maradhatott, a tető későbbi, magasított formája korábbi pusztulásával magyarázható, de talán a török jellegtől való különbözőzés is szerepet játszott elkészítésében.

1686-tól az egész Rózsadomb a jezsuita rend birtokában volt, a türbét keresztény kápolnaként használták.[2] 1773-ban, a rend feloszlásának évében a József-hegyi terület visszakért a város tulajdonába, majd árverésen

* A tudományos dokumentációt Bor Ferenc (H-Y Építéstörténeti és Műemléki Kft.) készítette

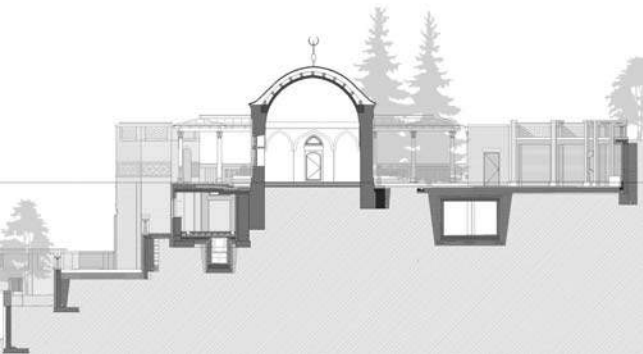
A türbének sosem voltak oldalablakai

értékesítették. Több tulajdonosváltást követően az ingatlanrészeket 1857-ben Wagner János építész és felesége Redlich Klára vette meg.[3]

1893-ban Wagner építési engedélyt kért két különálló villa építésére, melyeket oszlopos folyosóval szándékozott összekötni. Az épület tömege a türbét teljesen elnyomta, a türbe egyik sarkát az oszlopos folyosó falába beépítve a villán kívülről gyakorlatilag észlelhetetlenné tette.

Magát a türbét 1914-ben műemlékké nyilvánították. 1915 elején tetemkutató ásatást végeztek, a türbe régi fapadozatát fölszedték. Az alatta levő üregben két teljesebb (16. századi) és egy hiányosabb (13-14. századi) férficsontvázat találtak. Bartucz Lajos antropológus az épebb csontvázak egyikében Gül Baba földi maradványait vélte meglesni, míg a másikat feltételezsen az 1587-ben elhunyt Kalikof Ali budai basával azonosította.

Az ásatáshoz kapcsolódóan történt meg a türbe akkori felújítása Möller István építész tervei szerint. Az eredeti járószintre visszaállított, új padlóval, fakoporsóval ellátott, betörés ellen ablakrácsokkal felszerelt, külsőleg és belsőleg restaurált türbét 1918. július 28-án adták át.[4]

Az első világháborút követően az egyre romló állapotú villát felosztották, és kilenc bérlakást alakítottak ki benne.

Az épületet a hozzá tartozó telkekkel együtt 1941-ben közgyűlési határozat alapján megvette a főváros.

A második világháborúban a Wagner-villa katonai tüzérési szempontból kedvező fekvése miatt célpontként is magára vonta a figyelmet. Az épületegyüttest ért találatok során maga a türbe is megsérült. A Fővárosi Műemléki Felügyelőség 1960–1962-ben, Pfannl Egon tervei szerint helyreállította. Ennek során a kupola magasított tetőszerkezetét a lanternával együtt lebontották, helyette vörösréz fedésű, kecsesen ívelt, laposabb kupola készült. A jezsuita kolostori időkben kialakított ovális ablakokat pedig elfalazták. Az egyetlen megmaradó ablakot és ajtót kovácsoltvas rácsokkal látták el. A belső padozatot pizskei lapokkal burkolták. [5]

A Wagner-villa állapota azonban tovább romlott, és 1970-ben lebontották, így a türbét csak egy egyszerű palcaráccsal lezárt támfalszakasz övezte.

A türbe közvetlen környezetének rendezésére 1996-ban került sor K. Pintér Tamás és munkatársai tervei alapján. Az egykori villa udvarának megmaradt falszegélyeit is visszabontották, így megszűnt a türbe beszorítottága. A Wagner-villa emlékére három oldalú oszlopcsarnok épült 16. századi török fejezetekkel.

Építészeti feladatok

A II. kerület egyik ékköve, kedvelt turisztikai célpontja méltatlan állapotban volt. Az 1996–97-es helyreállítás keretében megtervezett építészeti tartalomnak és műszaki megoldásoknak csak egy része készült el, az is sajnos kifogásolható. A magyarországi éghajlati viszonyoknak nem megfelelő közszerkezetek és burkolatok felfagytak. A támfalakon elmozdulások, törések keletkeztek, a vakolatok átáztak, részlegesen lehullottak. A csobogó és a díszkút elfaglott, az oszlopcsarnok műköző oszlopai megrepedeztek, kagylósodtak, nem egy helyen a vasalás is szabaddá vált. A türbe lépcsői fagykárt szenvedtek. Ezek eredményeként mindössze szűk húsz esztendő alatt az épületegyüttes gyakorlatilag látogathatatlaná vált. Az épületek állagának a gyors leromlásával párhuzamosan a környezet is erodálódott, a közbiztonság jelentősen romlott a környéken.

A csaknem 500 éves türbe és környéke teljes felújítása esett át, a kivitelezési terület közel 2 hektár.

A valamikori Wagner-villa területére kerültek a közönségforgalmi terek

Metszet a türbén át

A türbe és környezete madártávlatból

Építész: Mányi István, Mányi Dániel (Mányi István Építész Stúdió Kft.)

Építész munkatársak: Kardos Gábor, Szontágh Zsófia Réka

Építészeti előzmények,

konzultáció: K. Pintér Tamás

Megrendelő: Budapest Főváros II. kerületi önkormányzata, Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó Zrt.

Akadálymentesítés: Kormányos Anna

Belsőépítész: Stúdió-G Bt.

Büfitechnológia:

Design Stúdió Kft.

Épületakusztika, hangosítás:

Kotschy és Társai Kft.

Épületgépészet: Deák Arch'

Design Bt.

Épületvillamosság – erőáram:

SMG-SISU Budapest Kft.

Épületvillamosság –

gyengeáram: Kvinterv Bt.

Felvonó: iX Lift Kft.

Kert- és tájépítész: Land-A Kft.

Közlekedés: Közlekedés Kft.

Külső közművek: SMG-SISU Kft.

Kültéri vízgépészet: Rilti Kft.

Statika: Du-Plan Kft.

Talajvizsgálat: Petik Kft.

Tűzvédelem: Optom Kft.

Utólagos szigetelések: Méhes-Renoszig Kft.

Üvegművészet: Köblitz Birgit

Generálkivitelező: ZÁÉV Építőipari Zrt.

Restauratori munkák:

Fémrestaurálás: Csányi Szabolcs képzőművész, fémrestaurátor

Kőrestaurálás: Kőfalvi Vidor és Kőfalvi Levente kőrestaurátorok

Farestaurálás: Kóbor Zsolt és Zágony Péter okleveles restaurátorok

A belső kert éjszaka

Alaprajz a türbe szintjén

(belső ábra)

Nemcsak a síremlék és az oszlopos kerengő, hanem az egykori Wagner-villa megmaradt pincerészei és sarokbástyái is újjászülettek, kávézóval, kiállítási térrel és közösségi helyiségekkel bővült. Az ikonikus szépségű Gül Baba utca pedig új, ám a műemléki környezetbe illő, annak hangulatát megőrző kockaköb burkolatot kapott. A függőkert több ezer új növényvel szépült meg, különleges kertépítészeti attrakció és egyben mediterrán tanösvény született.

A közpark

A Turbán utca felől érkezve rendezett növényzet, virágkazetták és füvesített felületek fogadják a látogatót. A Gül Baba-szobor méltó hátteret kapott, amely mellett impozáns tűzi kovácsolt kapu jelöli ki a türbe felé az utat.

A Mecset utcából felfelé haladva először a mediterrán közparkba jutunk, amely három fő részből áll: az örökzöldek kertjéből, ahol tulipán, nárcisz, frisz, fritillaria virágzik, a rózsakertből, amelyben magasztörzsű és kúszrózsák, valamint más rózsakülönlegességek vannak, végül az illatkertből, ahol rozmarin, zsálya és kakukkfű kényeztetik érzéksejveinket.

Mindezek mellett teljesen újjáépült a felf vezető lépcső, a támfalszerkezet, az utcabútorok, s az esti órákban pedig mindez minőségi köz- és díszvilágítással társul. Tavasztól őszig egy tizenkét fűvókából álló páratér is gazdagítja a látogatói élményt.

A terület a Gül Baba utca felől ismét közvetlenül megközelíthető, mivel újjáépült az északi fal melletti felf vezető lépcső a Turbán utca felé. A keleti teraszok téglá, stabilizált kavics és növényesített felületekkel gazdagodtak, a burkolatokkal harmonizáló pihenőkkel és igényes közvilágítással.

A türbe

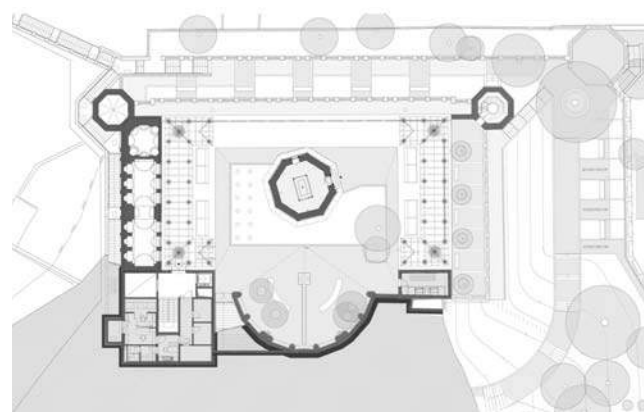
A türbe állapota az 1996–97. évi helyreállításának köszönhetően megfelelő maradt.

Az építmény szabadon álló, nyolcszögű alaprajzon

emelkedő, a kőalapzatra kváderkőfalazattal épített, csegyes kupolával fedett török sírkápolna körülfutó közsmolyon áll, öt méter magas falait nyolc sor hasáb alakú, faragott zsámbedi mészko alkotja.

Külseje szerény. A kis kiülész lábazat felett minden oldalát faltükör díszíti, fent egyszerű párkány zárja le. A szegmensíves záródású, számárvíves felülvilágítóval kialakított bejárat a déli oldalon van. A keleti falszakaszon egy négyszög alakú, egyszerű szalagkeretes ablak található, egy ugyancsak számárvíves felülvilágítóval.

A többi oldal nyílás nélküli. (A minden korábbinál alaposabb falkutatások eredményei azt igazolták, hogy a

türbének korábban sem volt több ablaka. Ennek vizsgálata – az ennek ellentmondó törökországi példák kiindulva – a falkutatások hangsúlyos eleme volt. Csupán átmeneti időszakot képezett a jezsuita tulajdonlás idején kialakított két fekvő ovális ablak az északi és a nyugati oldalon, azonban ezeket a Pfannl Egon nevéhez fűződő helyreállítás során kibontották, a nyílásokat befalazták.)

A félgömbkupolát jó állapotban levő korcolt rézlemez fedte, melyet a jelen felújítás nem érintett. A fémlemezfedés a kupola vonalát követve enyhe ívvel fordul az oldalfalak tetejére. A kupola tetején aranyozott félhold tetődísz áll, ennek aranyozása megújult.

A türbe belsejében a nyolcszögletű térre csegyes félgömbkupola borul. A kváderfalazat lépcsőzetes kiugrással vakolt, számárvívsorral díszített, fehérre festett. A falkutatások során a teljes felületen eltávolított vakolat helyett – annak geometriáját alapul véve – teljesen új készült. A piszkei vörösmészko lapok alkotta korábbi járófelületet homokagyba fektetett hatszög alakú kézműves téglaburkolat váltotta fel.

A tér közepén kelet-nyugati irányban áll a koporsó, Gül Baba fából készített, teljesen felújított jelképes szandukája, fakorlással övezve.

A türbét körülvevő belső kert

A mostani felújítás szembetűnő változásokat hozott. A korábbi C alaprajzú oszlopocsarnokot átalakították. A kö-

zépen megnyitott és két U alaprajzú kisebb elemre bontott megoldás által a türbe a város irányából szabadon látható lett. Az oszlopcsarnok oszlopai a korábbiak geometriájának a megtartásával újonnan készültek, ahogyan a Zsolnay-oszlopfejeket és lábazati elemek is. Az oszlopcsarnok tetőszerkezete és fémlemezfedése szintén teljesen új, a korábbi geometriákra és anyaghasználatra alapozva.

Az U alaprajzok sarokpontjain felmerült egy-egy kupola igénye. A tervező végül elfogadta azt a megoldást, hogy a tető fémlemez fedésén felülről nézve semmi nem jelenik meg, alulról feltekintve azonban egy 0-90, ill. 45-135 fokban elforgatott elhelyezésű, több rétegben fektetett, egyre zártabb elrendezésű, kezelt deszkázat ad a sarokpontokat hangsúlyozó rajzolatot.

A türbe belső kertje is teljesen megújult. Fűvesített felületek, rózságyások, kiskockakő-burkolatú járőfelületek, nagyméretű kőlapburkolatú terasz, vízfűző színesítik.

Stratégiai jelentőségű feladat volt a szivárgórendszer megújítása az esővizek, rétegvizek, közmű eredetű vizek összegyűjtésére és bekötésére a közcsatornába.

Ami a Wagner-villából fennmaradt

Az eredeti Wagner-villából mára a pincszinti helyiségeknek is csak egy része maradt meg. Az északi szárny megtartott pincehelyiségeinek a boltozata az 1996-97-es felújítás során megemelt boltvállal és záradékkal épült újjá. Az északi szárny további pincehelyisége már csak a korabeli terveken volt megtalálható. A keleti szárny pincszinti helyiségei az épület bontásából származó bontási törmelékkel voltak feltöltve, és egy vasbeton lemezzel lezárva.

Az egykori épület megmaradt északi támfala mellett a Gül Baba utcából felvezető lépcsőre is csak következtetni lehetett. Az elvégzett talajvizsgálatok (fűrészes mintavételek) alapján a lépcső létezése végül be is igazolódott, de az évtizedeken át bontási törmelék alatt rejtőző szerkezet megtartása lehetetlen volt. (A törmelék humuszosodott felső rétegében megkapaszkodó növényzetből ki-

fejlődött sarjerdő gyökérzete csak rontotta a szerkezetek állapotát.)

A Wagner-villa megújult, ill. újjáépült területeire a bejárat a belső kert szintjén nyílik, innen egy szinttel lejjebb, a volt pincszinten találhatóak a közönség számára kialakított helyiségek.

A Wagner-villa egykori pincszintjét szinte teljes egészében újra kellett építeni. A korábbiól megmaradt falrészeket a továbbiakban nem lehetett megmaradó szerkezetekként felelős módon figyelembe venni. A pincszint egykori padlóvonala alatt továbbá meg kellett építeni azokat a járható keresztmetszetű padlócsatornákat is, amelyekben az épületgépészeti vezetékek futnak.

A szükséges fűtő, illetve hűtőkapacitást megújuló energia felhasználásán alapuló levegő-hőszivattyú állítja elő. A helyiségekbe eljuttatott levegő páratartalma szabályozott.

Ez az egykori pincszint fogadta be a közönség számára kialakított helyiségeket: büfé, teázó, két oktatóvetítő-tárgyaló helyiség, shop, kiállítási terület, rendezvényhelyiség, WC-csoportok. Ezen kívül épületgépészeti, üzemeltetési, karbantartási helyiségek kerültek még ide.

A belső kertből nyíló bejárat szintjében egy fél-szint, itt az épületfelügyelet munkatársai számára fenntartott tartózkodó helyiségek vannak, valamint tároló területeknek jutott hely.

Teljesen megújultak az egykori villa maradványainak legmagasabb pontjai, az épület bástyái is. Az északkeleti bástya a kilátóterasz szintjén szabadon megközelíthető, a délkeleti bástyára pedig egy a falszerkezetektől eldobott rozsdamentesacél-lépcső vezet fel, amely az épületegyüttes nyitvatartási idejében érhető el.

Az északnyugati ponton a teraszszintről egy új, vasbeton szerkezetű, kőburkolatú kubusban érhető el az akadálymentesítést biztosító felvonó. Ennek kőfelülete egyúttal méltó háttérrel ad a korábban meglehetősen esetleges elhelyezésű Gül Baba-szobornak, egyben helyet biztosít a magyar – angol – török nyelvű történeti áttekintésnek.

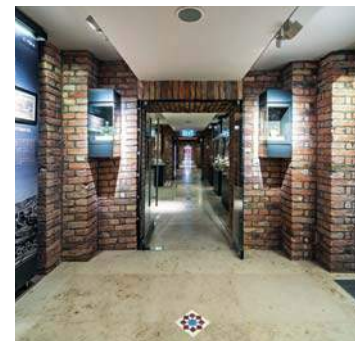
A megújult épületegyüttes egyik éke a teázó fölötti megemelt boltozat fiókboltozataiban elhelyezett, üveg-művészeti alkotásnak is beillő ablakcsoporthoz, melynek szépségét napközben a teázó felől beáramló napfény emeli ki, az esti órákban pedig a kertből lehet gyönyörködni benne a bentől kiáramló világításnak köszönhetően.

Bízunk benne, hogy az elvégzett munka, a megújult városrész évtizedekig szolgálja majd az itt élőket és az ide látogatókat.

Mányi Dániel

Irodalom / References

- [1] Ágoston, Gábor – Sudár, Balázs: *Gül Baba és a magyarországi bektási dervisek*, Terebess Kiadó, Budapest, 2002, p. 60.
- [2] Korbinsky, J. M.: *Geographisch-Historisches Lexikon von Ungarn*, Pressburg, 1786, p. 483.
- [3] Budapest Főváros Levéltára, VII, 6c: Budapesti I-III Kerületi Királyi Járásbíróság iratai, budai (Duna, jobb parti) telekkönyvi iratok, 2328 tkvi betétszám.
- [4] Schoen, Arnold: *Gül Baba türbéje*, Magyar Művészeti, 1936, pp. 178–180.
- [5] Molnár, József: *Gül Baba türbéje*, Műemlékvédelem, 1970, pp. 227–230.

Az egykori pincében létesült kiállítás

Restaurátori felügyelet:

Makolcsi Gizella restaurátor

Művészettörténész szakértő:

Lászlai Judit

Díszkovács munkák:

József díszkovács mester

Egyedi téglapadlóburkolat:

Schweitzer Róbert kreatív kézműves vállalkozó

Régészeti felügyelet:

Budapesti Történeti Múzeum

Kőmegmunkálás:

Laki Épület-szobrász Zrt.

Lebonyolító, műszaki ellenőr:

Consultant Mérnök Iroda Kft.

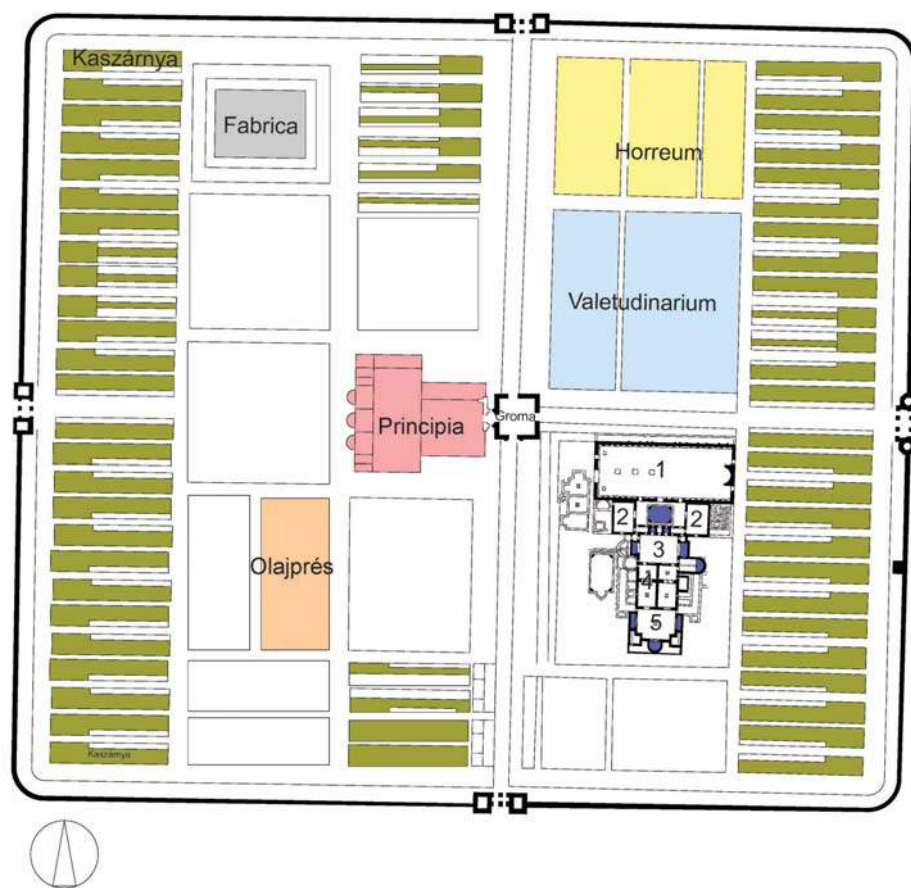
Fotó:

Schneller Domonkos

1900 ÉVES ADÓSSÁG

A Flórián téri Thermæ Maiores és a Pacsirta kapu állapotáról

Az aquincumi segédcsapat tábora
a 2. századi állapot szerint
1. Palestra, 2. Apoditerion,
3. Frigidarium, 4. Tepidarium,
5. Caldarium

A Flórián téri közúti följáráro alatt műemlékként bemutatott fürdőegyüttes a Traianus uralkodása idején (98–117) az Aquincum területén létesült első kőtábor maradványaihoz tartozik. A bemutatást a hetvenes évek végén, a környék közúthálózatának rendezésekor, az Árpád-híd kiszélesítésével egy időben építették meg. A Thermæ Maiores néven ismert katonai fürdő már a 18. század vége óta ismert.* Első helyiségének megtalálása Schönviesner István nevéhez kötődik, aki az első, szakmailag is nagyra értékelhető régészeti ásatást végezte az Aquincum területén. Beazonosította a tábort építő II.

Legio Adiutrix csapattestet és a megtalált helyiségek funkcióját is. A lelet jelentőségét még a császári udvar is értékelte, és Mária Terézia rendeletére a hideg vizes medence fölé védőépületet emeltek. A hazai műemlékvédelem történetét tulajdonképpen ennek a fából ácsolt építménynek a létrejöttétől számíthatjuk.

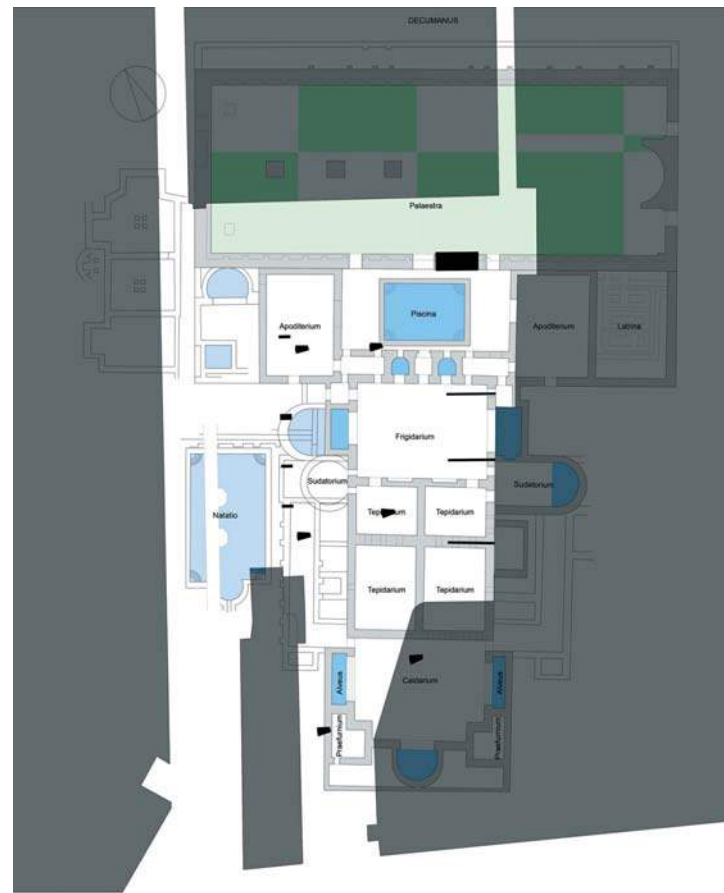
A Flórián téri közlekedési csomópont építésével párhuzamosan folyó régészeti kutatások felszínre hozták a fürdő együttesének csaknem teljes alapterületét, illetve összekapcsolták a Szentendrei út 3. szám alatti, már ismert épület pincéjében lévő, Schönviesner által feltárt

romokkal és a két háború között megismert, majd a háború után megépített úgynevezett OTP-ház alagsorában és udvarán bemutatott maradványokkal, amelyek a fürdő testedző terének (palestra) részét képezték. Építéstörténeti szempontból a fürdő jelentőségét Pannónia területén az adja, hogy az általunk ismert provinciákban feltártak között ez az egyetlen, amely a nagy közfürdők lineáris térszervezetét mutatják. Aquincum polgárvárosán belül is több, Budapest teljes területén pedig 18 fürdőt ismerünk. Ezek térszerkezetére az egymás mellé helyezett funkcionális helyiségek sora a jellemző, míg a Flórián téri katonai fürdőben a hideg, a lan-

gyezem meg, hogy már Ágostházi László is nagyobb felületen nyitotta volna össze a 18. számú hideg vizes helyiséget a keleti oldal medencéjével (26. számú térrész). [2, p 165.] A magunk részéről fontosnak tartanánk a forró vizes helyiség terének (caldarium) a jelenleginél nagyobb alapterületű megmutatását. Így válhatna értelmezhetővé a klasszikus fürdőút térrendszere.

A 34 éve elkészült bemutatás állapotáról szinte szólni sem érdemes. Ez az egykor izgalmas római kori bemutató mára csaknem az enyészett martalékká vált. Az ásató régészek és a tervező eredetileg múzeumi körülmények között tervezték a fürdő meglátogatását. A belépést

* A régészeti feltárás történetére és az egyes helyiségek funkciójának meghatározására vonatkozóan Kaba Melinda dolgozatára [1] támaszkodtam.

gyos és a meleg vizes medencék egyetlen longitudinális tengelyre felfűzve sorakoznak.

A közlekedési műtárgy építésének feltételei határozták meg a műemléki bemutatás lehetőségeit, amint Ágostházi László, a komplexum műemléki bemutatásának tervezője a beszámolójában keserűen megjegyezte. [2, pp 139-167.] Az 1984-ben elkészült bemutatás nem csak a közlekedési műtárgyra hivatkozva vált befejezetlenné. Számos olyan részlet nem valósult meg, amely a térszerkezet megértését, végső soron a fürdő működésének tisztázását segítette volna. A teljesség igénye nélkül

biztosító kapu és mögötte a pénztár tárva nyitva, a fürdő helyreállított falain szándékos rongálás nyomai éktelenkednek. A kiállított sírkő- és oltárkömésolatokon grafitik éktelenkednek. Az aluljárót használó emberek számára kevésbé jelentős a több mint 1900 éves emlék, mint megtalálásakor, 1778-ban Mária Terézia királynő számára volt.

Több figyelmet érdemelnek a légiós tábor további bemutatott elemei, az úgynevezett Pacsirta kapu és az innen induló főutat szegélyező tisztai házak rommaradványai. A Flórián tér részeként jegyzett, a Pacsirtamező

A Thermæ Maiores és ma látható részei

Légifotón a Flórián tér

** A romokon kívül a területen állították föl közadakozásból 1990-ben a „Közlekedési balesetek áldozatainak” emlékművét. Az emlékmű helyzete sem tájépítészei, sem pedig szabadtér-építészeti szempontból nem indokolt.

Irodalom / References

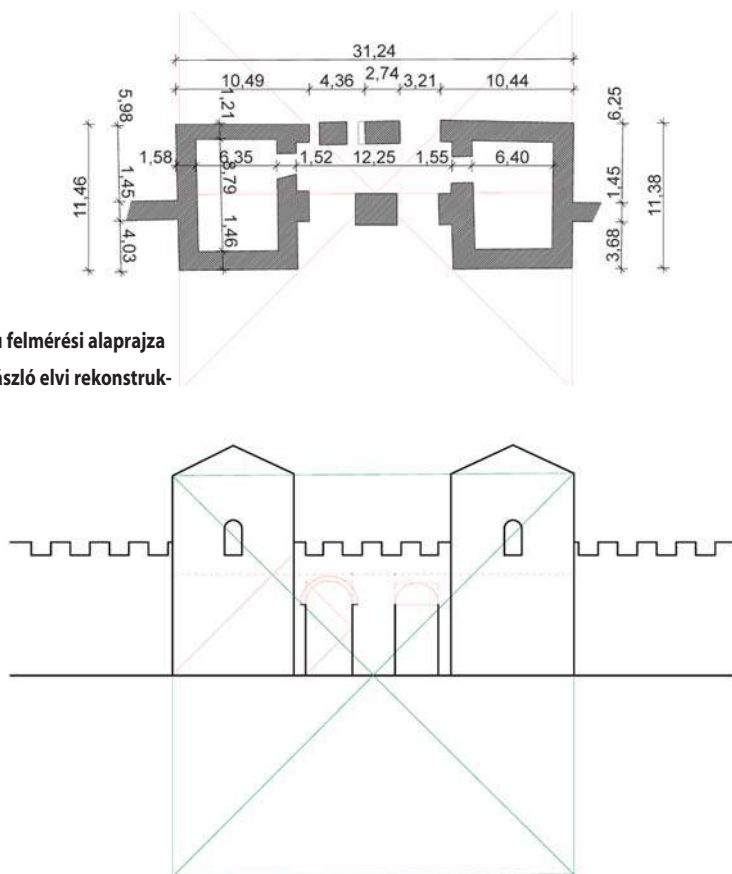
- [1] Kaba, Melinda: „Az aquincumi Thermae maiores feltárása (1778–1984)”, in Horler, Miklós – László, Csaba (eds): *Magyar Műemlékvédelem X Az OMVH Évkönyve 1980–1990*, Budapest 1996, pp 105–136.
- [2] Ágostházi, László: „A Flórián téri közlekedési csomópont építészeti és műemlék-helyreállítási munkái”, in Horler, Miklós – László, Csaba (eds): *Magyar Műemlékvédelem X Az OMVH Évkönyve 1980–1990*, Budapest 1996.

utca-Vörösvári út-Szőlő utca-Kiscelli utca által határolt, elhanyagolt zöldfelület északkeleti negyedében helyezkedik el a táborkapunak és környezetének bemutatása. A korábban kitaposott ösvények nyomvonalát rögzítő, a gyalogosforgalomra orientált, tájépítészeti átgondolatlan zöldfelületen építészeti szempontból helyszínenek el a római kori romok.** Az alig fél méter magasságig felfalazott falcsontok alkalmatlanok arra, hogy az erre járókkal elhíthessék, hogy itt az egykor rettegett biródom fontos hadászati központjának kapuja állott. Ma, amikor az UNESCO Világörökségi Bizottsága a római kori limes emlékeinek összeurópai szinten történő bemutatását készíti elő (a Párizsból delegált látogatóbizottság október első hetében tájékozik a magyar nevezés állapotáról), különös jelentősége van annak, hogy milyen bemutatást biztosítunk Budapest egyik elődtel-pülésének. Ágostházi László már az idézett publikáció-ban is elkészítette a kapu és a városfal elvi rekonstrukcióját. Az elvi rekonstrukció közzétételét a Magyar Műemlékvédelem X. kötetének szerkesztője 1993-ban, a dolgozat elkészültekor nem támogatta. Akkor Ágostházinak ki kellett hagynia a publikációból az inkriminált szöveg-részt. A kötet megjelenése csúszott, új szerkesztő vette át a kiadvány gondozását. Bár 1996-ban sem járultak hozzá az eredeti szöveg megjelenéséhez, de „Függelék-ként” csatolhatta a szerző a kapu elvi rekonstrukciójára vonatkozó megállapításait. [2, pp 167-171.]

A kapuk és a városfal római kori felmenő falszakaszai-nak az alaprajzi mérete ismert, a régészeti feltárások során ezek az adatok egyértelműen meghatározhatóak voltak. A kettős kaputorony egy kétnyílású bejáratot vett közre, ahol a nyílásokat a fallal egyenlő vastagságú, a fal vonalában elhelyezkedő pillér választotta el. A toronyok északi határoló falának vonalában egy második kapupár helyezkedett el, így jött létre a már a rómaiak által is ismert és alkalmazott falszoros, a propugnaculum. A római arányrendszer ismeretében elfogadható Ágostházi javaslata, hogy a nyílások magassági mérete a nyílás szélességének másfélszeresével legyen azonos. A városfal magassága, a gyilokjáró szintje ebből a magassági adatból egyértelműen következik. A torony pedig evidens módon egy szinttel magasabb, mint a gyilokjáró. E kalkuláció alapján egyértelmű, hogy a Pacsirta kapu képe hitelesen rekonstruálható. A rekonstrukció megvalósítása a hazai műemlékvédelem azon téveszméjének az elutasításán múlik, mely szerint a Velencei Karta elfogadása óta a rekonstrukció nem része a műemlékvédelmi beavatkozások eszköztárának. Hosszan cáfolható ez a tévedés. A magyar műemlékvédelem általában a varsói óváros és a királyi palota II. világháború utáni rekonstrukcióját szokta említeni speciális kivételként. A hetvenes években befejeződött varsói munkák ma a világörökség részét képezik. Azonban már az 1964-ben rekonstruált belgiumi Ypres gótikus posztócsarnoka is elnyerte a világörökségi címet, holott az eredeti 14. századi épületet 1914-ben a német csapatok lerombolták, majd a megkezdett, de be nem fejezett újjáépítést 1941-ben a németek ismét porig bombázták. Sorolhatnánk még példákat a Balti államok területéről is, ahol a II. világháború során elpusztított középkori emlék helyén fölépült szovjet stílusú épület elbontása után rekonstruált „eredeti” mára szintén a világörökség része. Megfontolásra ajánlom tehát Ágostházi László elképzeléseinek a megvalósítását a jelenleg futó limes program keretei között.

A Pacsirta kapu felmérési alaprajza és Ágostházi László elvi rekonstrukciója

Mezős Tamás

CPR adattár

A 275/2013. (VII. 16.) Korm. rendelet szerint

MÁR A TERVEZŐ A FELELŐS

az épületbe kerülő építési termékek
műszaki teljesítményéért!
Csak az érvényes magyar nyelvű
teljesítménynyilatkozat alapján szabad
terméket betervezni!

A jogszerű, szakszerű
és gyors termékkiírásban
INGYENES segítség a

CPR.hu

- ✓ kereshető, szűrhető adatbázis a gyártók teljesítménynyilatkozatai alapján
- ✓ cégek és szakmai szövetségek termékkiírási ajánlásai
- ✓ a jogszabálynak megfelelő, kinyomtatható termékkiírási dokumentáció

Egy lámpa, melyben a nap a villanykörte: VELUX fénycsatorna

Természetes
fény az elzárt
terekbe

- ✓ Akár a **fény 98%-át** továbbítja
- ✓ Ablak nélküli terekbe
- ✓ **6 m² terület** ideális megvilágítására
- ✓ Magas- és lapostetőbe is
- ✓ **Elegáns** külső megjelenés: akár egy tetőtéri ablak

www.velux.hu/szakembereknek

Életre keltjük a fényt.
1942 óta

VELUX®

A WELL minősítés megszerzése felújított épületben

Átgondolt tervezést igényel, de nem lehetetlen

Már itthon is vannak olyan munkaadók, akik egy új irodatér kialakításakor belátják, hogy nemcsak a design, hanem az átgondolt, egészséges irodai munkakörnyezet is fontos. Az egyik – a piacon előkelő helyet elfoglaló – belsőépítésszel, irodabútorokkal foglalkozó társaság felismerte ennek fontosságát. A szakmai hitelességét támogatva a saját felújított budapesti irodaházát regisztrálta a WELL Building Standard minősítés megszerzésére az „Existing Interior”, a „már kialakított belső tér” kategóriában.

Az épület felújítása 2016-ban fejeződött be, és annak ellenére, hogy a WELL követelmények az átépítés során még nem voltak ismertek, nagyon magas műszaki színvonal jellemzi a felújított épületet. Az eredetileg az 1930-as években Bauhaus stílusban épült villaépület a háború után sok átalakításon, feldaraboláson esett át. A kétszintes épület összesen 438 m², a telek mérete 1 265 m². Az építész tervező, Mauricio Flores így jellemezte a felújítás alap gondolatát: „Az eredeti épület sem térszervezésében, sem műszaki megoldásaiban nem felelt meg a mai kor elvárásának, ráadásul egy ősbokros, áttekinthetetlenül bozótos kert közepén volt elrejtve. A cél egy átlátható tér létrehozása volt, amely-

ben a földszinti bemutatóterem szorosan kapcsolódik az emeleten elhelyezkedő irodákhoz. Igyekeztem megtartani a századelőn épült ház eredeti tömegét, illetve a modern és Bauhaus stílusjegyek jellegzetességét és hangsúlyozni, hogy ez a régi mag, ezért elkülönítettem a 60-as, 70-es években rátapasztott építészeti toldalékoktól. Nem autentikus felújítás volt a cél, hanem az épület egységes átalakítása, kicsit leporolva, de tiszteletben tartva az eredeti kor építészeti gondolatát. A tetőt le kellett cserélni, de az új tető kiülési arányai, a tető dőlésszöge és formavilága is a század eleji modern házak megoldásait idézi.”

A háromlakásos épületből a magas minőségben elvégzett felújítás során hozták létre a cég székházát. Az épület alsó szintjén egy tágas, akár rendezvényeknek is otthont adó bemutatóterem és közösségi tér jött létre. Az emeleti részre kerültek az irodák, itt dolgozik a 25 tagú belsőépítész-dizájnerek csapata.

Az épület felújítása lehetővé tette, hogy a legmodernebb igényeket is kielégítő, energiahatékony hőszivattyús rendszer biztosítsa a hűtést-fűtést. Az alsó szinten lévő belső terekbe a légkezelésnek köszönhetően folyamatosan tisztított levegő érkezik. A fenti irodákban nagy nyitható ablakok találhatók.

A minősítés első lépéseként a folyamatot felügyelő tanácsadó cég átnevezte a különböző szempontok teljesülését, amelyeket később majd folyamatos monitoringgal is alá kell támasztani. A levegő minőségét előzetesen ellenőrizték az épület belső tereiben és a közvetlen környezetében. Az illékony szerves vegyületek és a formaldehid elsősorban a burkolatokban, burkoló anyagokban található oldószerekből, ragasztókból kerülhet a légtérbe párolgás útján. Az ózon a nyomtatóknál keletkezhet. A por a kültéri levegőből kerülhet az épületbe, illetve a padlószőnyegből keveredhet fel. A mérési eredmények útmutatást adtak a fejlesztendő területekre, további szükséges intézkedésekre vonatkozóan. A levegő tisztaságának megőrzésében fontos szerepet játszik a tisztítás, a takarítás megfelelő protokolljának kialakítása, a légkezelők gyakori szűrőcseréje, tehát az épület üzemeltetésével kapcsolatos fontos paraméterek pontos definiálása.

A WELL az első olyan zöldépület-minősítési rendszer, amely az emberek egészségére és jó közérzetére helyezi a hangsúlyt azokon az épületeken keresztül, ahol a mindennapjaikat töltik. A WELL minősítés 7, illetve idén nyártól a 2. verzióban már 10 kategóriában vizsgálja a kritériumok teljesülését. A minősítés során az International WELL Building Institute (IWBI) által felkért külső szakértő teszteli az épületben a levegő tisztaságát, a víz minőségét, a megfelelő fényviszonyokat, az egészséges étkezési lehetőséget, a belső komfortot, az elérhető fitness lehetőségeit és a cég innovatív hozzáállását a well-being kérdéskörben. Emellett a határértékek betartása érdekében a folyamatos adatgyűjtés és monitoring is előírás a fontosabb belső paraméterek alakulásáról.

Az épületet ellátó gépészet vizsgálatok nem csak az előállított friss levegő minőségét, hanem a gépek által keltett zajszintet is ellenőrizték, hiszen a belső komfortra ennek is komoly hatása van. A felhasznált építőanyagok és háromrétegű nyílászárók mind a külső hő-, mind a zajszigetelést elvégzik. A zaj szempontjából érdekes a visszhanghatás vizsgálata, amely a nagyobb belső terekben lehet zavaró, főleg a sok ember által használt egyterű irodák esetén. Ennek optimális szinten tartásában segítenek az akusztikai panelek vagy akár a maszkolás, amelyet ebben az épületben nem szükséges alkalmazni, de egy több

száz munkatársat foglalkoztató shared service center esetén már indokolt lehet.

A zónák és az azokban kialakítható belső komfortparaméterek testreszabása, mint például a friss levegő mennyisége vagy a hőfok beállítása, még hátravan, hiszen többféle hőmérsékleti zónát kell létrehozni. A terek egy része szabadon alakítható, ami ugyancsak fontos a „WELL szemléletben”. Az elmélyült munkához csendesebb zugokra, a közös megbeszélésekhez kollaborációs terekre van szükség, és a zárható tárgyalók kialakítása is fontos.

Az irodák kialakítása már nagy arányban eleve az előírt ergonomiai követelményeknek megfelelően történt, sok irodában többségben voltak az állítható magasságú asztalok. Az irodai forgószékek és a monitorok is igény szerinti szögbe és magasságba állíthatók. A mozgást szolgálja a tér közepén elhelyezett tágas lépcső is.

Az épület átalakításakor a koncepció az átláthatóság volt. A nagy üvegfelületek megszüntetik a határt a külső és belső környezet között, az épület szoros kölcsönhatásban áll a természettel, hiszen a II. kerületben egy gyönyörű kertben helyezkedik el. A WELL fontos szempontként jelöli meg a biofilát, azaz a természetközeli kialakítást, amely érvényesülhet akár a belső terek anyagaiban, akár a teraszok vagy a kert munkatérként való használatában.

A sok üvegfelület egyben a természetes fény érvényesülésében is segít, amellyel így a mesterséges megvilágítás arányát lehet csökkenteni. Előzetes mérésekkel ellenőrizték a megvilágítási szinteket is, ami mindenhol elérte a WELL határértéket. A nap járását követő színhatások alkalmazása, azaz a cirkadián ritmus követése is fontos szempont, ez részben már teljesült is a bemutatóteremben, ahova sokféle lámpatest és világítási eszköz került –, mind LED-es megoldás.

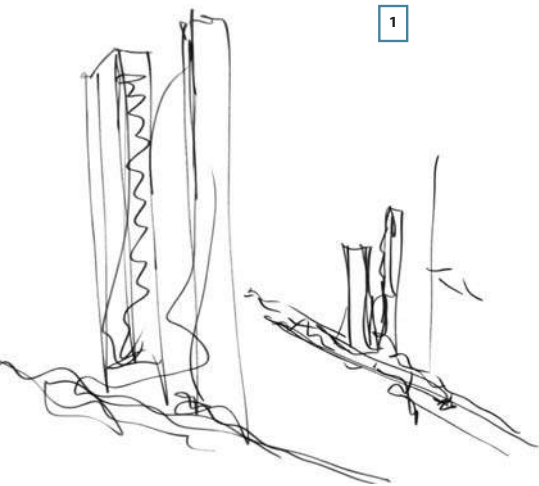
A térkialakítás és a berendezés mellett a munkatársak jó közérzetéhez olyan szolgáltatások is hozzájárulnak, mint a tágas zuhanyzó a sportból érkező kollégáknak vagy a napi frissgyümölcs-kínálat és a szűrt ivóvíz.

A WELL szemlélet elsajátítása azonban az egész cégre feladatokat ró: szükséges a folyamatos konzultáció a munkatársak igényeiről, a visszajelzések gyűjtése az intézkedésekről és a folyamatos együtt gondolkodás, amely új típusú irányítást és hozzáállást igényel. Elengedhetetlen a munkatársak oktatása az épület funkcióiról, a kezeléséről, a változásokról. Az ő tudatosításuk, aktív bevonásuk segítheti elő a valóban hatékonyabb munkavégzést lehetővé tevő „WELL irodák” születését.

Kovács Emese, MN6 Energiaügynökség

Tervpályázatok

Az UNstudio nyerte a Beulah torony tervpályázatot

Az UNstudio és a Cox Architecture közös pályamunkája nyerte a Melbourne-ben lévő Beulah torony tervpályázatát. A Ben van Berkel vezette tervezőcsapat a „zöld gerinc” fantázianévű tervvel öt másik sztár építésziro-

dát előzött meg: a MAD Architectset, az OMA-t, a BIG-et, a Coop Himmelb(l)aut és a MVRDV-t. Az UNstudio ezzel az egyik legjelentősebb és legnagyobb munkáját nyerte el, a dupla torony a Föld déli féltékének legmagasabb épülete lesz.

Ben van Berkel fiatal korában grafikusként kereste kenyerét, miközben építészeti tanulmányait az Amszterdamban lévő Rietveld Akadémián és a londoni Architectural Associationben végezte. Caroline Bos pedig művészettörténész, aki leginkább az építészeti és művészet összefonódásáról írt esszéivel vált ismertté a londoni építészeti életben. Van Berkel mindig is sikeresen ötvözte elméleti munkásságát a fizetőképes munkáival. A feleségével, Caroline Bosszal 1988-ban megalapított Van Berkel & Bos Architectuur Bureau hamar sikeres vállalkozássá vált. A legismertebb munkáik az Erasmus híd Rotterdamban, a Karbouw Irodaépület és a Remu elektromos állomás. Van Berkel az iroda vezető tervezője lett, és több építészeti díjjal gazdagodott már pályája elején, míg Bos az építészeti kritiká-

kat, esszéket és műleírásokat írja az irodában.

A házaspár az alkotási folyamatban a kooperáció fontosságát tartja a legmeghatározóbbnak, ezért a kezdeti időszak után, 1999-ben átkeresztelték irodájukat: az új UNstudio név a United Network (Egységes Hálózat) kifejezésre utal. Az iroda az innováció, az új technológiák és új stílus bevezetését tűzte ki célul, amihez szükséges volt a megújulás. A projekteket már hierarchia nélkül, komplex, generatív és integrált tervezési folyamatban bonyolítják, annak érdekében, hogy kiaknázzák a projekteken résztvevők maximális kre-

ativitását. Az UNstudióban a mesteremberek diákokkal, a külföldi szakemberek helyi tudással rendelkező szakemberekkel, az üzletemberek építészekkel dolgoznak együtt és kommunikálnak naponta. E munkamódszer segítségével az UNstudio ikonikus épületeket valósított meg. Legismertebb munkáik a Möbius ház Hollandiában, a Mercedes-Benz

1-3. Beulah torony, Melbourne, Ausztrália – UNstuido és Cox Architecture, első díjas pályamű

Múzeum Stuttgartban, a Le Defense Iroda Almere-ben és a Galleria Üzletközpont Szöulban.

Hasonló ikonikus épületegyüttes lehet a Beulah torony. Az UNstudio két tornyot hozott létre a tervpályázat során, melyeket függőleges zöldfelületek tesznek egy egységgé. A koncepciót meghatározó zöldfelületek folytatják a város egyik fontos zöld folyosóját, a Southbank Boulevardot és egy közeli botanikus kert zöldfelületeit. A tornyok alsó és középső szintjeit kis cserjékkel, míg a felsőbb szinteket magasabb fákkal látták el a tervezők. A magasabb, 356,2 méteres torony teljes egészében lakó funkciókat lát el. A tornyon

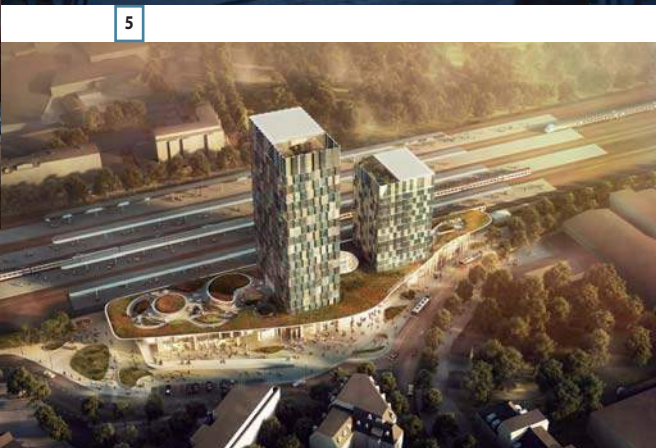
lévő zöldfelületek közösségi kertként működnek. A kisebbik, 252,2 méter magas toronyban hotel és kereskedelmi egységek vannak. A földszinhez közeli, teraszos kialakítású területek közösségi és művészeti előadásoknak adnak helyet. A tervpályázat sikere a valódi zöld felületek, kertek és teraszok létrehozása a toronyházon. Erről az építészeti tendenciáról részletesen írtunk 2018. januári számunkban.

Az egymással szemben kialakított zöld homlokzatok mellett, a tornyok szélső oldalán az üvegburkolat dominál. Mindkét homlokzattípus optimalizált kialakítást kapott. A zöld homlokzat dinamikusan változik mélységé-

ben, árnyékolási képességében, a teraszok sűrűségében és a növénybeültetést tekintve is. Az üveghomlokzat kialakítását a nyílászárók és a fal aránya, a süllyesztett erkélyek és nyílászárók, illetve a külső árnyékoló bordák befolyásolják. A homlokzatok így reagálnak a környezetükre, hozzájárulnak a belső termikus komforthoz, javítják a levegő minőségét, képesek a környezeti zaj elnyelésére, korlátozzák a hőveszteséget és szabályozzák a napenergia-nyereséget.

Burián Gergő

Képenként – válogatás a közelmúlt pályázati terveiből:

Amikre érdemes figyelni

közeledő határidővel leadható pályázatok:

Centrumkórházak, Budapest

beadási határidő: 2018. 10. 08.

A New York-i Central Park újragondolása

beadási határidő: 2018. 10. 10.

BGE Központi Könyvtár

beadási határidő: 2018. 10. 16.

Budapest Déli Városkapu fejlesztés

beadási határidő: 2018. 11. 26.

Új Közlekedési Múzeum

beadási határidő: 2019. 01. 21.

4. Forradalom és Méltóság Múzeuma, Kijev, Ukrajna – Kleihues + Kleihues, első díjas pályamű
5. Új vasúti megálló, Hamburg, Németország – C.F. Moller, első díjas pályamű
6. A legszebb könyvesbolt, Chengdu, Kína – MUDA Architects, első díjas pályamű
7. Birodalmi Hajógyár fejlesztése, Gdansk, Lengyelország – Henning Larsen, első díjas pályamű
8. Kampuszfejlesztés, University College, Dublin, Írország – Steven Holl, első díjas pályamű

Az Egyház – 12. SZÉK

Szakraális Építész-Belsőépítész Konferencia

2018. szeptember 18-án a Fuga Budapesti Építészeti Központban rendezték meg az Ars Sacra Fesztivál e jelentős eseményét. A konferenciát Rainer Péter építész-belsőépítész vezette. A konferencia mottóját is ő fogalmazta meg: „Gyülekezet (lelki egyház) létezhet templom (épített egyház) nélkül, de fordítva csak idő kérdése, és elpusztul a templom.”

1

Elsőként Sipos Mihály népzeneész kalotaszegi keservesekeket adott elő hegedűn, ezután következtek a köszöntők. Prof. emeritus dr. Fekete György, az MMA tiszteletbeli elnöke Kalkuttai Teréz anyára emlékezett, aki azt mondta: „Az élet szép, csodáld meg!” Krizsán András DLA, a MÉSZ elnöke Simon Weil mondására hivatkozott: „Az építészet művészet és tudomány, szépség és igazságosság, együtt a magasságos Isten.” Csapó Balázs Tamás, a BÉK elnöke az anonim hívókról beszélt.

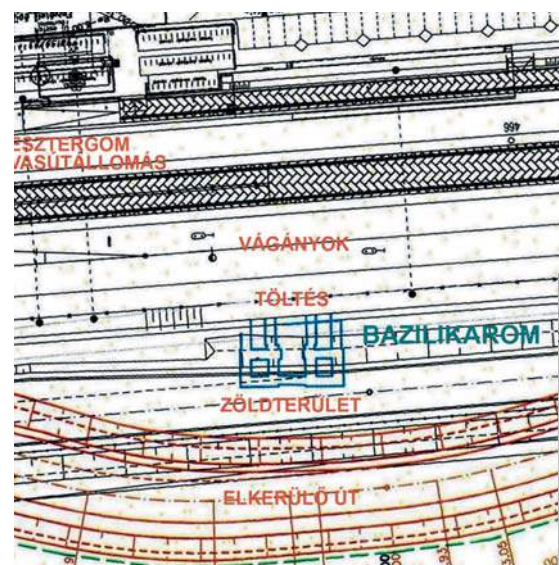
Dragonits Márta, az Ars Sacra Alapítvány elnöke kijelentette: „A művészet Isten dicsőítése.”

A délelőtti előadássorozat Jelenits István paptanár Az egyház című filozófiai fejtegetésével kezdődött. Az eklézsia (egyház) a közösséget, de a templomot is jelenti. Nem jó az embernek egyedül lenni. Krisztus meghalt, feltámadt, apostoli egyházat alapított. Pünkösöd után elterjed a kereszténység. A hanyatló római birodalom megmentésére a császár a kereszténységet tette államvallássá.

Ezután Ferkai Tibor meséjét maga az író mondta el. A jelképes történet egy körtemplom romjairól szólt. A kövek ébredezni kezdenek, és tanácstalanok, mert álmukban a mennyboltot tartották, most pedig a földön hevernek. A közepén fekvő kőtől megtudják, hogy valaha ők alkották a templom boltozatát, de a rózsadíszítésű zárókövet megirigyelve tolakodni kezdtek, hogy elfoglalják a helyét, és a templom ekkor beomlott. Hisznek neki, különösen, amikor megtudják, hogy ő volt a zárókö, aki mindig ébren van a többiekért. A földön heverő kövek forrón áhítják, hogy ismét a mennybolthoz hasonló építménnyé váljanak. Ez három vándorépítész segítségével valósul meg, akiket különös rózsailat – az élő kövek egység iránti vágya – vezet el az erdő mélyén rejlő romhoz. Újjáépítik a körtemplomot, amelyhez nem vezet ösvény, de bárki rátalálhat, aki megérzi és követi a különös rózsailatot.

Popovics Béla helytörténész, tanár Munkácsról: Kárpátalja templomai címen tartott előadást. Trianon óta elnyomásban él a térség magyarsága. A csehek és az ukránok többször is le akartak rombolni minden magyar emléket. A görögkatolikusokat egyszerűen ortodoxokká nyilvánították, Romzsa Tódor püspököket meggyilkolták. Sorozatban épültek a nagyméretű hagymakupolás, ortodox temlo-

mok. De minket, magyarokat, nem lehet elpusztítani. Az előadó számos kő- és fatemplomot, harangtornyot mutatott be. A lelkes magyar előadás nagy tapsot kapott.

2

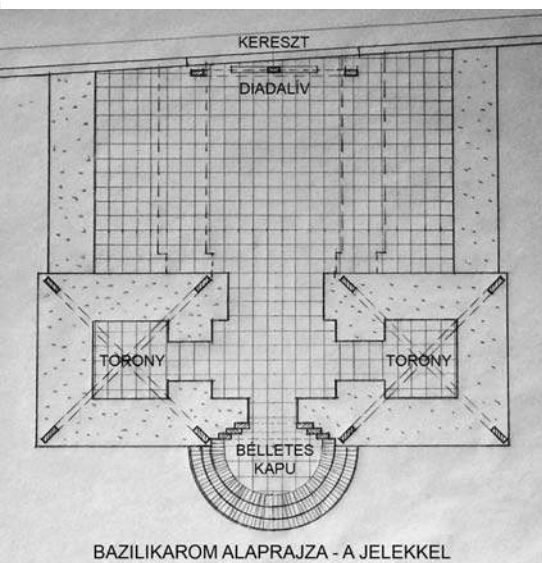
Bartos György művészettörténész: A székesfehérvári székesegyház építéstörténete. A kéttornyú gótikus, majd barokká vált dóm előtt 1971-ben Kralovánszky Alán korai négykaréjos templom alapfalait tártá fel. A négykaréjos és a kéttornyos dóm egy időben összeépülhettek. A dómot annakidején Möller István és Möller Károly (apa és fia) állították helyre.

Tina Markušová építőmérnök: A kassai Szent Erzsébet dóm bemutatása. A szlovák műemlékes szakember több mint 30 éven át vezette e jelentős szakraális műemlék külső-belső helyreállítási munkálatait, melynek fázisait fotókon dokumentálva tártá a közönség elé. Annak ellenére, hogy hatalmas munkát végeztek – pl. a Rákóczi-kápolnában is – van még mit tenni.

Ebédszünet után folytatódtak az előadások. Nemcsics Ákos építész: Egy templomépítés 15+1 éves története. Egy gerezsei falusi

templom alapfalait Agostyánban mérte föl egyetemi hallgatók egy csoportjával, majd a romok mellett nyaranta kétheti munkával újat építettek. A templom kör alaprajzú, belső átmérője öt méter, falvastagsága egy méter. A központi térhez patkóíves apszis csatlakozik. Az építőanyagot ingyen kapták a kőfejtőből. A fal- és boltozatépítéshez faállványokat készítettek. A tetőszerkezet is fából cserepezve készült.

Limbacher Gábor néprajzkutató: Településeink szakrális térszerkezete és építményei. A templomnak a falu legmagasabb pontján van a helye, ott, ahol a menny legközelebb van a földhöz, ahová az aranyalma esik. Ott kellett a fény erőinek házat, keresztet, kápolnát emelni, ahol a sötétség erői összegyűltek, vízfolyások mentén, útkereszteződéseknél. Káponka (Palócföldön így nevezik a kis kápolnát), belül fülkével és Máriácska szoborral. Harasztkeszi, Hárskút, Rimóc faluhelyek.

3

Wesselényi-Garay Andor előadása címét megváltoztatta: Értelmezhető-e az építészet koordináta-rendszerében az épület-népművészet fogalomhármasa? (A címből és az előadásból is kikerült a szakralitás.) Példa: az etyeki Rozál és Péter 1000m²-es kertje, az utóbbi mintegy negyedszázad eseményei és építményei évente naplószerű bontásban. Az első és legfontosabb egy kútúrás, ill. ásás volt kézi erővel. A kötéllel leeresztett munkásember lábánál fogva lógott a levegőben és csákkánnal bányászta a vizes földet. Két betongyűrűvel elkészült a cserépfedésű kerek kút-ház. Következő évben pajtára volt szükség a

különböző közlekedési eszközök tárolására: kerékpár, kismotor, nagymotor, jeep a vadászathoz, teherautó a munkások szállítására, autó a vidéki közlekedésre, fekete autó a városba járásra. Majd: terasz, füstölő, kandalló, szabadtéri étkezőhely, szaletli, szökőkút aranyhalakkal (téli a halak belső térbe telepítve), kémény, kútház, úszómedence (később polikarbonát fedéssel), medencegépház, virágtartók (színesre mázolt üreges betonelemek), vegyes tüzelésű kazán az energiaválság miatt. A Borgiák című film díszleteinek bontásából származó, jó állapotú faburkolat a pajtafalat díszíti. Az új Mercedes személykocsi 30 cm-rel hosszabb, mint a régi autó, ezért új garázkapu kell, 50 cm-rel előrébb. Fóliasátor, korrekt építmény. Papagáj-ház. – A portán semmit sem dobtak ki és végül minden szabad terület beépült, így egy telekméretű asszamlázs született.

A délutáni előadások a kávészünet után folytatódtak. Bíró Aurél történész: Máriás zászlók Magyarország történetében. 15 éve kutatja a témát, 300 zászlóból mintegy 25-öt válogatott ki a 16.-tól a 20. századig, hadi, templomi, iskolai és egyleti zászlókat, pl. egy kőműves és egy kőfaragó céh zászlaját 1811-ből. Érdekes volt Pázmány Péter zászlaja 1635-ből. A képek többször azt ábrázolták, amint István király felajánlja a Szent Koronát Szűz Máriának.

Rainer Péter két előadása zárta a napi programot. Az első: A Szent Korona – kapocs Ég és Föld között. Nem a korona keletkezését, történetét, leírását adta, hanem azt mondta el, hogy a Szent Korona élő szent személy és nem (dísztárgy)! Az ismérveket a Szent Korona-tan írja le. – A másik előadás: a háromhajós dongakápolnáról, valamint az esztergom-kovácsi Szent István kori bazilikarom veszélyeztetettségéről szólt. A szerző hordódongák-ból állította össze a három ívet, melyeket a csúcsonál kettőskereszt fog össze. Az oltár maga is egy hordó, rajta kis fa kettőskereszt. A szerkezetépítéssel egy hét alatt készült el 2017-ben a Velencei tó partján, és idén a kecskeméti Cifra palota Ikonográfiai Biennálén állította ki. Az esztergom-kovácsi Szent István kori bazilikarom az esztergomi vasúti töltés alól lóg ki. A megóvás és jelzés megtervezését a szerző felajánlotta. Esztergom 250 évig volt Magyarország első fővárosa. Leg-

alább szakrális főváros voltát vissza kellene kapnia. 2020-ban lesz Budapesten a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus. Az Esztergomba érkező zarándokok számára a Bazilika jelzésszerű helyreállítása lehetne a NEK fogadókapuja.

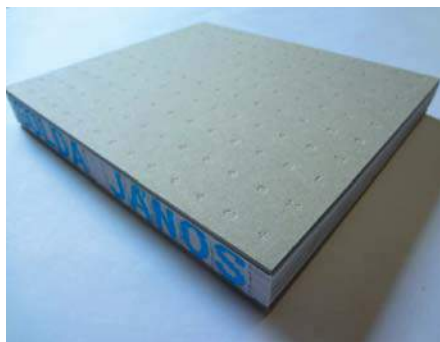
4

Végül a 90 éves Béres György atya, a Schola Gregoriana Budapestiensis vezetője bemutatta utódját, az 50 évvel fiatalabb Sztankó Attila atyát, aki Németországban tanulta a kóruséneklést, és keddenként Zebegényből jár Budapestre a Belvárosi Ferences templomba. Az előadássorozatot a tíztagú kórus gyönyörű éneke koronázta. A konferenciát jó hangulatú kerekasztal-beszélgetés zárta. A konferencia társszervezője Maczkó Erzsébet volt.

1. Háromhajós dongakápolna, felállítva a Velencei tó partján. Terv és kivitelezés: Rainer Péter 2017.
2. Esztergom-kovácsi Szent István kori bazilikarom a vasúti töltés alatt. Helyszínrajz: Uvater 2016.
3. Esztergom-kovácsi Szent István kori bazilika jelölése a vasúti töltés alól kilógó romfalakkal. Terv: Rainer Péter 2017–18.
4. Esztergom-kovácsi Szent István kori bazilika jelölése. Terv, makett: Rainer Péter 2018.

Timon Kálmán

Dialógustól a monográfiáig Somogyi Krisztina: Golda János

1

Az utóbbi évek egyik igazi építészeti könyvményével ajándékozott meg Somogyi Krisztina és Golda János kötete. Tavaly Nagy Tamás saját munkásságáról írott Inspirációk című kötete, előtte pedig Szabó Levente Bán Ferenc-monográfiája okozott hasonló szellemi örömet.

Pedig jól ismertem már a kéziratot, korábbi változatában is. A végül publikált szöveg azonban olyan egységes, jól szerkesztett és gondolatgazdag, hogy (engedtessek meg a baráti lelkesedés, hisz évtizedek óta jól ismerem mindkettőjüket) a Golda-kötettel Somogyi Krisztina a tökélyre fejlesztette az interjú (réggi nevén a dialógus) műfaját. A könyv olvasása során mindvégig elmélyült, szenvedélyes kollokvium tanúi vagyunk, s amit építészeti elemzésben kapunk, az kifejezi az építészet indirekt, de mégis mindig jelenlévő személyességét.

Somogyi Krisztina építészinterjú-köteteinek sorában ez már a harmadik: korábban Cságoly Ferencsel és Balázs Mihállyal készített hasonló műfajú könyvet. De mi is valójában ezeknek a köteteknek a műfaja? Monográfia? Igen, mert egy építés munkásságát tárgyalják igen alaposan, de mégsem az, mert nem közvetlenül Somogyi Krisztina elemzi a tárgyalt alkotók műveit, hanem maguk a kérdezett építészek fejtik kik nézeteiket saját épületeikről. Magától értetődik, hogy eközben a szerkesztés, a kérdések megtervezése, az interjúk irodalmi szöveggé formálása (!) nagyon is a szerkesztő munkáját dicséri. Egyszerű interjúkötetek volnának? Egyáltalán nem, hiszen a beszélgetés szövege mellett mindig azonos súllyal van jelen a képanyag, a kiváló fotók és a kötet nagyon karakteres grafikai kialakítása is.

Somogyi Krisztina csak az előszóban szól meg közvetlenül, és előrevetíti a könyv és Golda építészetének kulcstémáit, fogalmait, köztük a gondoskodó építészetet, az emberközpontúságot, a személyességet, a jól használható környezetet, a jól működő megoldást, a közösséget, a hellyel és a jelentéssel való törődést. A szerző következőképpen foglalja össze az elgondolását: „A monográfiát a szerzőnek az a mély meggyőződése hívta életre, hogy lényeges ismerni a környezetünket alakí-

órás interjúfűzér mondatait, s ennek eredményeképpen lett a könyv nyelve gondozott, néhol már irodalmi ihletettségű, mindenesetre Golda sokrétű, elmélyült gondolkodását tökéletesen kifejező. Ő maga közösségi emberként tanár is, nem csak tervező, így gondolatmenetén mindig érződik a tanító lelke, a pedagógiai éthosz, s ez átjön az írott szövegen is. Szinte minden témából el tud jutni az egyetemes léptékig, de mindig természetesen, magától értetődően, s Krisztina tökéletes partner-

2

tó építészek életútját. Mert bár az épületek használatához nincs szükség extra tudásra a használó részéről /.../ a jelentések és összefüggések megfogalmazásában alapvető szerepet játszik az építész személye.” (10. oldal) Amikor azt is elárulja, hogy a könyv beszélgetései „...hét évre kiterjedően készültek...” megértjük, hogy itt különleges szöveggel, egy több éves beszélgetésfolyam esszenciájával van dolgunk. Ezért lehetséges, hogy amint Krisztina a bevezetőben írja: „...végül a monográfia témája a kultúra és a civilizáció egésze lett.” Ez a szemléleti tágasság Golda építészeti gondolkodásának sajátja, amit ő maga a miskolci évekből eredeztet, és Plesz Antal, Bodonyi Csaba örökségének tart. Arra kérdésre, hogy meghatározható-e a Miskolci Építész Műhely mint építészeti minőség, Golda így felel: „Sok értéke közül a legfontosabb, hogy fenntartottuk magunknak a kérdés jogát.” (44. oldal) Még hozzá a helyes kérdezését, természetesen hozzá, hiszen jó válaszokat csak jó kérdésekre lehet adni.

Szemmel látható, hogy Somogyi Krisztina nagyon nagy munkával fésülte össze a sok-

ként segíti őt ebben. Mindennek konkrét érzékeltetésére olyan, hosszabb idézetekre volna szükség, amelyek szétfeszítenék egy rövid recenzió kereteit, ezért csak ennyit emelnék ide a könyv 46. oldaláról: „Házat mindig konkrét szubjektum épít. Akkor is így van ez, ha a megbízó egy város, egy multinacionális cég vagy egy család. Nem az építész épít. Ez nagyon fontos. Az építész médiumként vesz részt a folyamatban. Megpróbálja megérteni az igényeket, vágyakat és szándékokat, hogy átfordíthassa azokat terekre, formákra és arányokra. Az emlékezet és a képzelet között próbál kapcsolatot teremteni.”

A kötet nagyméretű, kétoldalas nyitóképe egy archív fotó a miskolci Kollektív Házról, 1978 tájáról. A homlokzati molinón Leonardo rajza, a vitruviusi ember, nem véletlenül. Mint ismeretes, Golda János, a Miskolci Építész Műhely egyik alapító tagja itt dolgozott az Északterv tervező vállalat keretei között 1977 és 1989 között, majd a Noll Tamással közösen alapított Teampannon építésziroda tagjaként, immár majd harminc éve. A Piarista Rend főépítésze, főbb munkái a szegedi

3

Dugonics András Piarista Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola, Kollégium és Templom (Madzin Attilával), a Debreceni Egyetem Élettudományi épülete és Könyvtára (Szenderffy Gáborral), a budapesti Design Terminál (Madzin Attilával), a budapesti Piarista Központ rekonstrukciója és bővítése (Kovács Zoltánnal és Mészáros Erzsébettel), az MTA Humán Tudományok Kutatóháza (Noll Tamással és Madzin Attilával), valamint számos kiváló családi ház. Építészetének alapvető meghatározója a Bodonyi Csaba vezette Miskolci Építész Műhely, amely Bodonyi mesterének, Plesz Antalnak (1930-2014) a konstrukciót hangsúlyozó, mindig világos szerkesztésű modernista építészetét vitte tovább. Bodonyitól a hely megfejtését, a helyes kérdés tudomá-

nyát, a tágas, programalkotó szemléletet tartja legfontosabb örökségének.

Ez a beszélgetés bizonyítja legszebben, hogy az építészet humán tudomány és művészet egyszerre: Golda mindvégig az ember problémájaként, emlékezeteként és képzeletként beszél róla. Beszélgetőtársa segítségével a mai építészet szinte minden lényeges kérdését érinti: hely, idő és jelentés, a történeti folytonosság lehetősége, közösség és építészet, város, lépték, kép, valóság, a virtuális és mediatizált világ problematikája, saját ház építése, forma a mai építészetben, az iparosított építés formai karaktere és a kézműves kultúra közötti feszültség, a kézműves tudás elenyészése és még sok más.

Befejezésül, hogy kissé kiegyensúlyozzam (joggal) elfogultnak tartható véleményemet, egy apró, de fontos hiány: nehezen látom be, miért nem szükséges egy ilyen, végső soron építészettörténeti kötet végén a név-, a hely- és a tárgymutató. A Terc kiadó a legjobb magyar építészettörténeti és -elméleti kiadó, kötetéből általában nem hiányoznak az indexek. Milyen hasznos lett volna – akár majd évek múltán – Golda János építészetével és korával kapcsolatban a könyv végén rákeresni mondjuk a Miskolc, a Bodonyi, a panel, a regionalizmus, a Plesz Antal vagy a Bán Ferenc címszavakra...

A lényeg azonban, hogy a kötet tipográfiai és grafikai kialakítása előre hírül adja, hogy nem szokványos építészeti albumot tartunk a kezünkben. A nyersen, nyomtatás nélkül hagyott, 4 mm vastag (!) kartonból készített, betonszürke keménytáblás kötés, az első borítólapon száraznyomással préselve a szerzők nevei, a kötetlenül hagyott (!) gerincen a belívek élének ragasztására és a cérnafűzésre

nyomtatva, kéken virító, csupa kapitálissal szedett GOLDA JÁNOS név azonnal felhívja magára a figyelmet. A belső oldalak tipográfiája és képszerkesztése feszes, rendet sugároz, ugyanakkor sosem merev, hanem természetes. Valami ilyesmi jellemzi Golda házait is: józanság és kreativitás, s ezt mintaszerűen ragadta meg a grafikus, az írásmód bevezetőjében említett Bán Ferenc-monográfiát is jegyző Vargha Balázs, a MOME Tervezőgrafika Tanszékének tanszékvezető egyetemi adjunktusa. A képanyag kivételesen jól és átgondoltan szerkesztett, a tartalmas szöveget jól ellentöponozzák a nagy és jól válogatott képek, s még a „vágó” vagy elválasztó fotók is működnek, oldják az említett feszességet és kiváló képi minőségükkel igazi atmoszférát tudnak teremteni.

Mint a kötet fekete-fehér záróképe: nagyvárosi gyorsétemterem, üvegportáljai sokszoros tükröződésében a panelház előtt. Korunk: amelyet Golda János életével és építészetével vállalt és folyamatosan szelídíteni próbál. Építésze nézetem szerint a „másik modern”

5

egyik tipikus példája Magyarországon, az Aalto-i, érzékeny, regionális modernhez közel álló architektúra. Somogyi Krisztina könyve ezt sosem közvetlenül, de mindig érzékenyen és határozottan, élvezetes kortörténetnek is beillő olvasmányba ágyazva mondja el nekem, nekünk.

Sulyok Miklós

1. A kötet nyers, táblás kötés
2. Debreceni Egyetem Élettudományi épülete és Könyvtára
3. A budapesti Piarista Központ
4. A miskolci Kollektív Ház
5. A szegedi Dugonics András Piarista Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola, Kollégium és templom

4

A b s t r a c t s

Ertsey, Attila: THE REBORN HOME**Citation: Metszet, Vol 9, No 5 (2018), pp 16–23****RESTORATION OF A FAMILY HOUSE, PÉCS, HUNGARY****ARCHITECT – ISTVÁN KISTELGDI**

The elegant appearance of this building, quality of detailing, conceals the fact that this home's real strength is based upon the appliance of science to create an energy conscious whole. Comfort can be described in terms of zero energy or plus energy demands, relating to heating, cooling and naturally ventilation. Here the architect has attempted and finally succeeded in branding a new idea for residential design called "energy design", meaning that creating a home based upon its energy balance maybe more beneficial than following better known passive/ active house standards.

Wettstein, Domonkos: BRICK GENETICS**Citation: Metszet, Vol 9, No 5 (2018), pp 24–27****REGENERATION OF THE SANTA MARIA CHURCH, VILANOVA de la BARCA, SPAIN****ARCHITECT – ALEA OLEA**

Since being left as a roofless ruin following bombing during the Spanish Civil War this church has been long neglected. Now it has been restored as a community hall for social and cultural use. The means of doing this was to use materials that are deliberately different from the original stone ruins. New brick walls and steel framed roofs cover this building, leaving the original masonry untouched, whilst the new works are all painted white to define quality of space and natural daylight.

Ware-Nagy, Orsolya: ALMOST NOTHING**Citation: Metszet, Vol 9, No 5 (2018), pp 28–31****RESTORATION AND EXTENSION, BASEL, SWITZERLAND****ARCHITECTS – DOMINIQUE SALATHÉ and ANDREAS REUTER**

The tendency to build higher often results in the streetscape being left with gaps, maybe due to empty building plots or older buildings that are lower in elevation. Following this comes the task of how to fill these gaps: respecting the neighbouring buildings, following traditional ideas or placing something that might be viewed as a radically different solution. Here is a project which has opted to restore the existing whilst placing something different above. Indeed the streetscape has been restored with little need for outward statements, creating a more comfortable residential building.

Gutai, Mátyás: FOREST SOWN ON THE RIVER BANK**Citation: Metszet, Vol 9, No 5 (2018), pp 32–37****KAOHSIUNG NATIONAL ARTS CENTRE, TAIWAN****ARCHITECT – MECANOO**

Inspired by the local banyan trees and their iconic canopies of leaves this building has a lower skin and upper roof which enclose the required spaces allowing for uninterrupted progress at ground level for pedestrians wishing to cross the park. Five separate performance spaces have been developed with the intent of creating a beacon for attracting national and international artists and audiences alike. Flagship projects often need to be strong in conceptual thinking, often at the cost of fine detailing, as seen here this building somewhat resembles a beached ship, robust and resistant.

Pazár, Béla: THE ENTIRE ATTRACTION**Citation: Metszet, Vol 9, No 5 (2018), pp 38–43****RESTORATION OF THE OLD BUDA CITY HALL, BUDAPEST, HUNGARY****ARCHITECT – LEVENTE SZABÓ**

Restoration of important historical buildings always results in some degree of sentimentality, should the works be historically correct, contemporary, interventional or

take a radical path elsewhere. Here a well proportioned balance of all approaches to the theme of restoration has been achieved, correct, without being overly sentimental, functional and complementary to its direct surroundings. A building which sits comfortably in the past with elements of surprise for those that enter demonstrating the design teams confidence and mutual respect for the client's wishes.

Nagy, Gábor: THE FULFILMENT OF TRADITION**Citation: Metszet, Vol 9, No 5 (2018), pp 44–47****HUNGARIAN HERITAGE HOUSE, BUDAPEST, HUNGARY****ARCHITECTS – CSABA NAGY, KÁROLY PÓLUS, BOTOND BENEDEK, KRISZTINA T MAJOR**

As with many projects that involve the restoration of important monuments the exterior works seem to have involved little more than restoring a building to its former glory. The same often occurs with a building's interior, which might be historically correct, although falling short regarding functionality. The strength of this project lies in the fact that the interior has been faithfully restored allowing for more flexibility of use, technical support and relative ease of maintenance.

Wesselényi-Garay, Andor: TRANSFORMATION OF A VILLA**Citation: Metszet, Vol 9, No 5 (2018), pp 48–51****RESTORATION OF THE HILD VILLA, BUDAPEST, HUNGARY****ARCHITECT – LÁSZLÓ KOKAS**

Taking care to transform a classicist style villa in the Buda hills raises questions that directly relate to its new function as the Hungarian Academy of Arts centre for Art Theory and Method. The contemporary world often differs from classic thinking in terms of assessment of ability, dexterity, talent even measurement of ethical values. Here the refurbishment has paid due respect to the symmetrical, ordered, formality of the villa placing more contemporary functions (mechanical engineering and such) in the "Swiss Style" villa also found at this site. Certainly here will be a suitable home for intellectual debate.

MÁNYI, DÁNIEL: JEWELLERY BOX AT THE RÓZSADOMB**Citation: Metszet, Vol 9, No 5 (2018), pp 52–55****RESTORATION OF GÜL BABA'S TOMB AND SURROUNDINGS, BUDAPEST, HUNGARY**

The tomb of Gül Baba has undergone many changes, political and religious, since it was first erected between 1543 and 1548. Finally the tomb has been fully restored, as has the surrounding gated garden and its environs. This also includes restoration of the relevant remaining parts of the former Wagner Villa, provision of a visitor centre, shop, coffee/tea room and mechanical services area. The garden being of prime importance to this project has also been restored allowing for continuous maintenance. Hopefully this project will be able to perform its spiritual function, serve as a visitors attraction and reunite a fragmented part of the Buda Hills.

Mezős, Tamás: 1900 YEAR DEBT**Citation: Metszet, Vol 9, No 5 (2018), pp 56–58****PRESENT CONDITION OF THE ROMAN REMAINS, BUDAPEST, HUNGARY STUDY BY – TAMÁS MEZAS**

Following years of damage to the remains of the baths attached to the Roman Thermae Maiores and its Skylark gate. Time has come to consider the idea of reconstructing parts, mostly the gatehouse, of this monument raising questions of whether or not this is historically correct taking into account the UNESCO Limes project which seeks to define the borders of the former Roman Empire.

EUROCODE

tervezési segédletek

Megrendelés: www.tervlap.hu/szakkiadvany_elofizetes

OLVASSA A METSZET MAGAZIN
DIGITÁLIS VÁLTOZATÁT!

Nem kell tárolni,
virtuális könyvespolcán bármikor elérí

Ajándékba
is vásárolható

Kiadványát
több eszközön
is elérheti

Pár kattintással
azonnal olvasható,
előfizethető

WWW.DIGITALSTAND.HU/METSZET

AlleaOlea arquitectura & paisatge

Fiatall építész és tájépítész szakemberekből álló nyitott platform, Barcelona és Tunis székhellyel. Tagjai Laia Renalias, Carles Serrano, Leticia Soriano és Roger Such (Barcelona) valamint Nawel Laroui (Tunézia). Számos díjat nyert: Catalunya Construcció Award (Barcelona), London Brick Awards, Wienerberger Brick Award (Wien), Fritz-Höger Preis (Berlin) és Mediterranean Mimar Sinan Prize (Isztanbul).

Benedek Botond

1998-ban diplomázott a BME Építésmérnöki Karán, 2003-ban a BKE Vállalatgazdálkodási Szakán. Budapesti Építészeti Nívódíjas 2009-ben és 2017-ben. 1999 óta az Archikon Kft. tervezője.

Houben, Francine (Mecanoo)

A Delft történelmi belvárosában működő holland építészirodát Francine Houben, Henk Döll, Roelf Steenhuis, Erick van Egeraat és Chris de Weijer alapította 1984-ben. Kiemelt jelentőségű alkotásaik között szerepel a Delfti Műszaki Egyetem könyvtára (1997), a rotterdami Montevideo-torony (2005), valamint a birminghami könyvtár és színház (2013). „A körültekintő építész” (The Reflective Architect) c. utazó kiállításuk 2000-ben bejárta az Egyesült Államokat; a brit pavilon egészse alatt a Velencei Biennálé (2006), egyénileg az első és harmadik Rotterdami Biennálé résztvevői (2003, 2007). Az International Highrise Award (2006), a Brick Award (2007) és az International Prize Dedalo Minosse többszörös díjnyertesei (2006 és 2008).

Ifj. Dr. Kistelegdi István

1996-ban diplomázott a Fachhochschule Würzburg Építész Szakán, 1999-ben az Universität Gesamthochschule Kassel Építész Szakán. 2006-ban szerzett DLA, 2013-ban PhD fokozatot a Pécsi Tudományegyetem Pollack Mihály Műszaki Karán. 2010-ben Climadesign M.Sc. Mesterkurzust végzett a Technische Universität München Építész karán. A Technische Universität München vendégoktatója, a egyetemi tanár a PTE MIK Építészeti Szakmai Intézet Épületszerkezetek és Energia Design Tanszékén. A RATI pluszenergia gyárüzem tervezéséért számos díjat, többek között Gábor Dénes-díjat nyert.

Kokas László

1984-ben diplomázott a Magyar Iparművészeti Főiskola Belsőépítész Tanszékén. Építész (1996) és belsőépítész (2009) vezető tervező. 1996 és 2013 között a Budai Rajziskola – Művészeti Iskola oktatója. Számos középület tervezője, a Kokas Múterem Építő-, Képző-, Ipar-, Fotóművészeti és Belsőépítész Kft. vezetője.

Mányi István

A BME építésmérnöki karán 1967-ben végzett okleveles építésmérnök-ként. Szakmai körökben Mányi Stúdió néven ismert tervező irodája 1993 óta működik. 1990-ben Ybl Miklós-díjjal tüntették ki. Munkásságának további legjelentősebb elismerései öt Nívó-díj (1985, 1989, 1990, 2003, 2004), valamint egy-egy Magyar Műemlékvédelemért díj (1999.), Magyar Művészetért díj (2002), Az év szép háza díj (2002), Pro Architectura díj (2005), Europa Nostra díj (2006) és Icomos díj (2015). Szakmai munkáját számos első díjas, valamint egyéb díjazott tervpályázati alkotás is övezi.

Burián Gergő

2008-ban szerzett diplomát a BME Építésmérnöki karán. Tanulmányai során félévathallgatáson vett részt a Miami University-n (Oxford, Ohio, Usa) és a Norwegian University of Science and Technology-n (Trondheim, Norvégia). 2008 óta a Mérték Építészeti Stúdió, Paulinyi-Reith műterem munkatársa, ahol több sikeres tervpályázat projektvezetője, majd 2013 óta műteremvezető. 2010 óta Breeam Nemzetközi minősítő. 2013-ban mérnök-közgazdász diplomát szerzett a Budapesti Corvinus Egyetemen. 2014 óta a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Építőművészet DLA képzés résztvevője.

Csanády Pál

1994-ben végzett a BME építészkarán, 1997-ben ugyanott a Rajzi és Formaismereti Tanszék PhD képzésén, Török Ferenc tematizálásával. 1997–2009 között az Alaprajz felelős szerkesztője, magántervező, 2010-től a *Metszet* és a *Tervlap.hu* főszerkesztője.

Ertsy Attila DLA

Öko-építész, tervező, egyetemi oktató. Önellátó, autonóm házak és települések szakértője. A Fenntartható építészet c. könyv (2017) társszerzője, a BME-n a Környezetbarát építés posztgraduális szakmérnöki képzés témavezetője. A Kós Károly és a

Nádasdy Alapítvány elnöke, a HuGBC alapító tagja, 2009–2013 között a Magyar Építész Kamara alelnöke, 2009–2012 között Borszék város főépítész. Az Európai Közép folyóirat alapító főszerkesztője, 2018-tól. A Kormányzati Negyed tervpályázat I. díjas tervezői team tagja. Az Év Napháza megosztott I. díjat nyert 2007-ben.

Gutai Mátyás

2010-ben doktorált a Tokiói Egyetem Építészkarán. Építész diplomáját itt és a BME-n szerezte. Tanulmányai mellett tervezőként dolgozott Magyarországon (Balázs Mihály Múterme) és külföldön (Shigeru Ban Associates, Alvaro Siza Arquitectos, Arata Isozaki Associates) is. Tanulmányai után alapította meg az Allwater építészirodát (Allwater Ltd.), ahol jelenleg is dolgozik. Építészeti munkái mellett folyamatosan kutat és tanít, korábban a BME-n (2011–2012), a Tokiói Egyetemen Japánban (2012–2014), a Feng Chia Egyetemen Tajvanon (2015–2017). Jelenleg a Loughborough Egyetem Építész és Építőmérnöki kar adjunktusa Angliában.

Mezős Tamás

Diplomáját a BME-n 1976-ban, műemlékvédelmi szakmérnöki oklevelét 1984-ben szerezte. Műszaki doktor (1983), a műszaki tudomány kandidátusa (1996), PhD (1996), habilitált doktor

(2002), DLA (2008), a Műemlékvédelmi Szakmérnöki Szak vezetője. Kutatási témái a klasszikus egyetemes és provinciális építészettörténet, a 19. századi magyar építészettörténet homlokzatképzési és formatani rendszereinek elemzése, az építészetelmélet történet és a műemlékvédelem elmélete és története. Tervezőként elsősorban műemléki épületek kutatását és helyreállításuk tervezését végzi.

Nagy Gábor

1975-ben végzett a BME építészkarán, ezt követően az ÁÉTV és az Atlant Kft. építész tervezője. 1994-ben került az Országos Műemlékvédelmi Hivatalhoz, kezdetben Baranya megye, majd Budapest Belvárosának műemléki felügyelőjeként. A KÖH-nél Budapest és Pest megye szakmai irányítója. 2011-től a Pest Megyei Kormányhivatalnál az örökségvédelem vezetője. Publikációi mellett több könyve is megjelent építészeiről, műemlékvédelemről és másról. Podmaniczky- és Forster-díjas.

Mányi Dániel

Építészmérnöki diplomáját 1995-ben szerezte a BME Építészmérnöki karán. 1992-ben egy félévet ösztöndíjjal a Helsinki műszaki Főiskola építész szakán tanult. A szakmai körökben Mányi Stúdió néven ismert tervező irodában diplomája megszerzése óta dolgozik, jelenleg annak egyik vezetője. 2004–2010-ig a BMGE Építészmérnöki karának Építészettörténeti és Műemléki Tanszékén oktatott külsős egyetemi tanársegédként, gyakorlatvezetőként. A Mányi Stúdió színeiben öt első díjas, valamint számos egyéb díjazott tervpályázati alkotásában működött közre.

Nagy Csaba

Ybl-díjas építész, 1987-ben diplomázott a Budapesti Műszaki Egyetemen. 1988–89-ben ösztöndíjasként tanulmányokat folytatott a Bécsi Képzőművészeti Akadémián, Gustav Peichl mesteriskolájában. 1989-től az Archikon Kft. alapítója, ügyvezetője, vezető tervező. 2009-ben három épülete Fővárosi Nívódíj oklevél elismerésben részesült.

Pólus Károly

Építész, 1994-ben diplomázott a Budapesti Műszaki Egyetemen. 2000-től az Archikon Kft. munkatársa, majd 2008-tól ügyvezetője, vezető tervező, Nagy Csaba szerzőtársa.

Reuter, Andreas

1991-ben diplomázott a Zürichi Szövetségi Műszaki Intézetben (ETH Zürich), majd Zürichben és Berlinben különböző irodákban dolgozik. 1994–1997 között a Herzog & de Meuron iroda tervezője. 1997-ben a Sabarchitekten alapítója, majd 2016-ban megalakítja a Reuter Architekten irodát. Szakértőként és zsűritagként dolgozik különböző bizottságokban.

Salathé, Dominique

1991-ben diplomázott a Lausanne-i Szövetségi Műszaki Intézetben (ETH Lausanne), ugyanott 2005/2006-ban vendégprofesszor. 1992-től önálló építész, 1997-ben a Sabarchitekten alapítója, 2016-ban megalakítja a Salathé Architekten Basel irodát. 2004-től építészmérnöki docens az FHNW Építészmérnöki Intézetben, jelenleg az intézet vezetője. Szakértőként és zsűritagként dolgozik különböző bizottságokban.

Szabó Levente

Építész, 1999-ben diplomázott a BME Középülettervezési Tanszékén, 2007-től ugyanott főállású oktató, 2017-től egyetemi docens, tanszékvezető-helyettes. 2008-ban védte meg DLA-fokozatát, 2017-ben habilitált. 2012–2015 között Bolyai János Kutatási Ösztöndíjas, számos szakcikk, tanulmány és a Bán Ferenc építészete című könyv szerzője. A Hetedik Múterem Kft. ügyvezetője, középületek, közterek, műemlék-rekonstrukciók és emlékművek tervezője. 2010-ben és 2016-ban Pro Architectura-díjat, 2017-ben Magyar Formatervezési Díjat és Molnár Péter Emlékdíjat kapott, 2018-ban Ybl Miklós Díjjal tüntették ki.

T. Major Krisztina

1995-ben diplomázott Pollack Mihály Műszaki Főiskolán, Pécsen. Patartics Zorán mellett dolgozott, majd a BME Építészmérnöki Karán diplomázott 2000-ben. 1996 óta az Archikon Kft. építész tervezője.

Pázár Béla

1977-ben diplomázott a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán, majd 1991-ig az Ipari Épülettervező Vállalatnál építész tervező Molnár Péter műtermében. 1980–82 között a Mesteriskola VII. ciklus hallgatója, mestere Janáky István. 1991-től az MNPD Építészeti Kft. építész tervezője. Ybl-díjas, Budapest Építészeti Nívódíjas, Icomos díjas, Forster Gyula-díjas, FIABCI Nemzetközi Ingatlanfejlesztési díjas, Prima-díjas, a Ze-neakadémia helyreállítása az Europa Nostra/Európai Unió Örökségvédelmi Nagydíját nyerte el. 2016-ban a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagjává választották.

Timon Kálmán

Aranydiplomás építészmérnök, független kutató, építészeti szakíró. 1965-től számos publikáció és könyv szerzője. 1992–1998 között Budapest XVIII. kerületének főépítésze. 1998-tól 2002-ig a Magyar Építész Kamara kiadványainak szerkesztője. 2009-ben megalapítja az építészeti támogató magyar mecénásokat és szellemi alkotókat kitüntető Sivatagi Körözsza Díjat.

Vukosavljević Zorán PhD

1996-ban diplomázott a BME Építészmérnöki Karán a Középülettervezési Tanszéken. Diplomadíjas, MTA-OTDT Pro Scientia Aranyérmes, Magyar Állami Eötvös Ösztöndíjas, MTA Bolyai Ösztöndíjas. 2003-ban PhD-fokozatot szerzett. Egyetemi docens a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszéken. Számos magyar és nemzetközi konferencia előadója (Bangkok, Ourense, Washington, Kielce, Velence), építészeti szakíró. A „Kortárs holland építész” című könyv szerzője, az „Új evangélikus templomok” társszerkesztője, a „Kortárs portugál építész” társszerzője.

Ware-Nagy Orsolya

2010-ben végzett a Műegyetemen építészmérnökként. Tervezőirodai gyakorlatot szerzett, de emellett lelkes épületfelmérő és amatőr helytörténész. Két leány édesanyja. 2018. február óta a Metszet munkatársa és Műemlékvédelmi szakmérnöki képzés hallgatója.

Wesselényi-Garay Andor PhD

1994-ben diplomázott diplomadíjjal a BME Építészmérnöki Karán. 1995-ben saját építészirodát alapított Osváth Gáborral Gyár, majd 2001-ben önálló irodát W-G-A Psychodesign néven. 2000-től az Alaprajz, 2010-től a Metszet folyóirat külsős

munkatársa, illetve tanácsadó testületének tagja, 2002-től az Atrium magazin építészeti főmunkatársa, 2006-tól pedig vezető szerkesztője volt. Számos építészeti tárgyú cikk, esszé, kritika és tanulmány szerzője, a 2010-es Velencei Biennálé magyar kiállításának egyik kurátora. 2011-ig a Debreceni Egyetem Építészmérnöki Tanszékének főiskolai docense. Jelenleg a NYME-FMK Alkalmazott Művészeti Intézet egyetemi docense Sopronban.

Wettstein Domonkos

Építész, a BME Urbanisztika Tanszék oktatója, doktori kutatásának témája Regionális stratégiaalkotás a Balaton-part rekreációs célú építészeti területén. 2010-ben végzett a BME Építészmérnöki karán, 2013–14-ben az ETH Zürich GTA Intézetében volt kutatási ösztöndíjas Moravánszky Ákos professzúrán. Kutatási eredményeit folyamatosan publikálja a hazai és nemzetközi fórumokon.

Elfáradt.

És akkor az öreg torony azt mondta:
– *Én most ledőlök egy kicsit.*

Fotó és gyűjtés: Csépe

www.archmaaik.com

arch.

A képregény Mike Hermans építész (Pulle, Belgium) alkotása, ford.: a szerk.

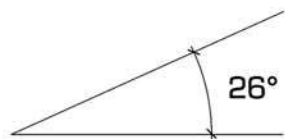

© HAAIK - 2015 - WWW.ARCHMAAIK.COM - 2892

9,04

05.1

05

13_PADLÁSTER-2

03.1

07.1

07

10_VENDÉGSZOBA

02.3

01_KONYHA

D1

FIX

07.2

00_

Hőmérő
garázs

- Megévő lábazat
- Elválasztó réteg
- PVC vízszigetelés
- Védő-elválasztó réteg
- XPS 8 cm
- Zsalukő 20 cm

+10.09

+8.85

+7.98

+7.29

+7.29 - 9,22

+6.69

+5.41

+4.05

+3.23

+2.92

+2.56

+2.08

+1.22

-0.90

Simított beton

Építse velünk
álmait!

A 2017-es és 2018-as év hangsúlyos időszak a Tondach vállalat életében, hiszen az év végére hivatalosan is lezajlik a Wienerberger-cégcsoporttal való fúziója.

Az egybeolvadás a Tondach termékeknél azt a változást hozta, hogy megújult, modern termékválasztékot és átláthatóbb termékcsoporthozatást vezetünk be. A Tondach tető immáron nem csak sokféle forma- és színvilágú kerámia tetőcserepet jelent, hanem innovatív és modern tetőmegoldásokat is.

Új reklámkampányunkban szeretnénk a szakemberek figyelmét is felhívni a Wienerberger cégcsoport termékeire, a már bizonyítottan magas minőségű PoroTherm építési rendszerre, a kiváló és modern Tondach tetőcserepekre és kiegészítőkre, tuning elemekre. Tekintse meg Ön is új reklámfilmünket: a Wienerberger Magyarország Youtube csatornáján!

Megújultak ingyenes műszaki kiadványaink!

A már évtizedek óta a szakemberek segítségére lévő PoroTherm termékekre összeállított műszaki kiadvány idei év tavaszán frissült, új kiadásban jelent meg; valamint annak mintájára elkészült a Tondach tetőcserepeket részletesen bemutató Alkalmazási és Tervezési útmutató is. Érdemes minden szakmagyakorló kollégának beszerezni egyet!

Ingyenes Alkalmazástechnikai és Tervezési útmutatónk elérhető online a **wienerberger.hu/szolgáltatataink** menüpont alatt, vagy a nyomdai kiadvány igényelhető gényelhető postai kiküldéssel az info@e-mail címen, ill. műszaki szaktanácsadó kollégáinknál!

Műszaki vevőszolgálatunk:

Budapest keleti része,
Pest megye keleti része,
Nógrád, Bács-Kiskun,
Csongrád megyék

Híves Zsolt
+36 30 928-7432
zsolt.hives@wienerberger.hu

Szabolcs-Szatmár-Bereg,
Borsod-Abaúj-Zemplén,
Hajdú-Bihar, Jász-Nagy-
kun-Szolnok, Heves és
Békés megyék

Radeczki Lajos
+36 20 269-2847
lajos.radeczki@wienerberger.hu

Vas, Zala, Veszprém,
Somogy, Tolna,
Baranya megyék

Horváth András
+36 30 185-5241
andras.horvath@wienerberger.hu

Budapest nyugati része,
Pest megye nyugati része,
Győr-Moson-Sopron,
Komárom-Esztergom,
Fejér megyék

Nagy Tamás
+36 30 982 - 0798
tamas.nagy@wienerberger.hu

Őszi eseményeinket, konferenciánkat keresse a wienberger.hu/Szolgáltatataink/Események oldalon!

Iratkozzon fel hírlevelünkre!
Most Libri könyvtalványt nyerhet!
https://wienerberger.hu/epitesz_vagyok
Részletek a honlapon!

Tetők a jövőre tervezve

DANUBIA TETŐCSERÉP

Klasszikus tető kissé
átértelmezve új színek által,
hiszen a hullámos forma
nem csak pirosban mutat jól.
A holnap tetőmegoldása
a hagyományos formák
és színek kedvelőinek.

A Terrán elnyerte a neves „Best Buy Award” díjat, azaz 2017-ben a vásárlók a Terránt nevezték meg a legjobb ár/minőség arányú tetőcserepmárkának Magyarországon.

Keresse fel a www.terranteto.hu honlapunkat, ahol megújult tematikával és frissített szakmai tartalmakkal segítjük a tervezők munkáját.

www.terranteto.hu/tervezoknek

